KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

MODERN KÖLTŐK

*

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

MODERN KÖLTŐK

KÜLFÖLDI ANTOLOGIA
A KÖLTŐK ARCKÉPÉVEL

*

FRANCIÁK

TETEMESEN BŐVITETT
MÁSODIK KIADÁS

RÉVAI-KIADÁS

MINDEN JOGOT FENNTARTUNK

Révai Testvérek Irodalmi Intézet R.-T. Nyomdája
Budapest, V., Ügynök-utca 8.

ELŐSZÓ AZ ELSŐ KIADÁSHOZ.

Ez a könyv az új lírát szólaltatja meg. Félve írom le: majd az egész világ líráját. Hogy mi az új líra, azt inkább érezzük, mint tudjuk. Vannak itt költők, akik már kétszáz év óta halottak és hiányoznak innen olyanok is, akik ma élnek és minden versüket lármás irodalmi siker követi. De aki átolvassa könyvemet, észreveszi, hogy bizonyos szempontból minden benne szereplő költő egytestvér. A faj, vérmérséklet, földrajzi hely — az egyéniségük — különbözőképen színezi verseiket. Túl ezeken azonban mindnyájan találkoznak abban, amit „modern lélek"-nek nevezünk. Ez a modern lélek köt össze velük. Csak nyelvük tette őket érthetetlenné. Ha a nyelv kérgét lehántjuk, idegenségük megszűnik. Az új műveltséggel mind erősebben kidomborodik a líra általános emberi volta is. A líra majdnem minden ember számára annyira érthető, mint a muzsika. És ez megnyugtató. Megnyugtató, hogy sok millió halandó nem áll némán egymással szemben, közölni tudja a keletkezés pillanatában ijedelmesen-egyéni érzését, melynek színe és súlya ugyanolyan és ugyanannyi Tokióban, Madridban és Konstantinápolyban, mint Párisban, Krisztiániában és Budapesten.

Tíz évig dolgoztam könyvem anyagán. Magán a könyvön alig egy évig. Az a tíz év, amíg a magyar köntösbe öltöztetett versek kötetté nőttek, az új magyar irodalom háborús korszaka volt. Azok, akikkel együtt küzdöttem az új líráért, hasonlóan sokat fordítottak. Csiszoltuk a nyelvünket idegen verseken, hogy tulajdon bonyolult érzéseink kifejezésére gazdag és könnyed, tartalmas és nemes nyelvet kapjunk. Nagy

költőink hősi idiomát hagytak ránk, melyen mondanivalónkat nem mindig lehetett kifejezni: hajlékonnyá kellett tenni és acélosan-keménnyé. Azt se tagadjuk, hogy ezektől a költőktől tanultunk is, egy igazságot tanultunk, hogy hűnek kell lennünk önmagunkhoz. Amikor a modern líra még bitang jószág volt magyar földön, fémjelzett idegen verseket sorakoztattunk fel, — érvként, — hogy utunkat egyengesse. Csatasorban állottak ezek a versek, az új lélekért. Könyvemet nem is tekintem adattárnak és csak kénytelenségből — más szó hiján — nevezem antológiának. Ez indokolja szeszélyes, egyéni válogatását is. Itt pusztán az én fordításaim szerepelnek, régiek, melyek a nyelvemet egy más — tíz év előtt való — fokon tüntetik fel és újak, melyek könyvem számára készültek és eddig még nem jelentek meg. Ami egy nemzedék munkája, azt nem végezheti el egy ember. Ha társaim, a modern magyar költők mind csatlakoznak hozzám, akkor pár évtized alatt egy nemzedék egészen visszatükrözheti a külföld lírájá. Teljességre nem törekedtem és ezt a beosztásnál is hangsúlyoztam, amennyiben a költőket és verseket tüntetően nem csoportosítottam irányok, iskolák szerint, betűrendi vagy időrendi szempontból, hanem úgy rendeztem el, hogy egyik lehetően emelje és megvilágítsa a másikat. A szempontom pusztán a szépség szempontja volt. Van sok vers, melyet feltétlenül szeretek, de egy és más okból nem akartam hozzányúlni és van itt sok olyan vers is, mely csak azáltal vált előttem érdekessé és értékessé, hogy formába öntésére, magyarul való megzengetésére izgatott. Eléjük rövid bevezetőt írtam s elsőnek gyűjtöttem össze a költőkre vonatkozó magyar irodalmi adatokat és magyar fordítóik nevét.

Magáról a fordításról pedig ennyit. Az angol (amerikai), francia (belga), német, olasz, spanyol verseket eredetiből fordítottam, a szláv (cseh, lengyel, orosz, szerb) verseket szláv ismerőseim közvetítésével, nyersfordítás után, az északiakat (dán, norvég, svéd), a japániakat, kínaiakat és a török verset pontos német, francia és angol szövegek nyomán. Eszményem a teljes formai, tartalmi hűség és a teljes szépség. De

ha — művészi célokért — meg kellett alkudnom, akkor nem a szépséget ejtettem el. Olyan költőkkel állottam szemben, akik alkotásuk közben a sugallatot jobban tisztelték a szótárnál. Méltó, hogy az, aki megszólaltatja őket, hasonlóan gondolkozzon. Alkotásnak látom a műfordítást, nem másolásnak. A művész azzal a verssel, melyet a nyelvén új formába önt, olyan kapcsolatban van, mint az életével, melynek rezzenéseit tulajdon verseiben rögzíti meg. Élmény számára egy idegen költő verse. Az én munkám is ideges, lélekkel teljes átélés volt, sokszor percekig tartó öröm, sokszor hónapokig tartó viaskodás. Most, mikor útra bocsátom könyvemet, úgy tetszik, hogy rajta nemcsak e sok-sok lángelme életárama fut át, hanem az én életem is ott hagyta nyomát és itt-ott tulajdon szavaimat is észreveszem, melyek kedvesek nekem, szervesen összeforrtak velem. Eltüntethetném, kigyomlálhatnám őket, de nem akarom. Vele megbénítanám a verseket, megölném az ütemet, a vers virágosságát. Műfordításaim nem úgy viszonylanak az eredetihez, mint a festmény a festmény másolatához, inkább úgy, mint a festmény ahhoz a tárgyhoz, melyet ábrázol.

Úgy érzem, hogy a festmény hűbb, becsületesebb, igazabb, mint a fotográfia.

Budapesten, 1913 november hóban.

Kosztolányi Dezső.

ELŐSZÓ A MÁSODIK KIADÁSHOZ.

A „Modern Költők“ első kiadása annak idején rövidesen elfogyott és már évek óta nem kapható könyvesboltokban. Főkép a közönség kívánságának teszek eleget, mikor ezt a verseskönyvet, melyből a háború előtti boldog magyarság megismerte a külföldi költőket, újra sajtó alá rendezem. Munka közben összeszedegettem azokat a műfordításaimat, melyek az elmúlt hét év alatt keletkeztek. Így az anyag — az újjal megtetézve — kétszeresére nőtt és természete szerint három külön kötetre szakadt. Az első a franciáké, a második a németeké, a harmadik a többi népeké s köztük ott vannak bengáli, perzsa és zsidó versek is, melyek az első kiadásban nem szerepeltek. Nem kell hangsúlyoznom, hogy az antológia így sem teljes és ma sem akar föllépni ezzel az igénnyel. A költők életrajzát új adatokkal egészítettem ki és összegyűjtöttem, vagy összegyűjttettem azoknak a velük foglalkozó cikkeknek címét és dátumát, melyek utóbb jelentek meg. Magukat a költőket pedig időrendben — születésük éve szerint — vonultattam fel s azoknál, akik erősen vannak képviselve (Baudelaire, Rilke), a verseiket is lehetőleg megírásuk időpontja nyomán csoportosítottam, úgy hogy az olvasó fogalmat alkothat fejlődésükről.

Mielőtt antológiám lezárnám, pár szót az olvasóhoz. Mindenekelőtt nem szeretném, ha ennek a könyvemnek — a külső megjelenésénél és a benne rejlő kétségtelenül sok munka folytán — nagyobb fontosságot tulajdonítana, mint magam. Gyalúforgácsok ezek, egy művész műhelyéből. Hogy ennyi gyalúforgácsom van, annak csak az az oka, hogy sokat dolgozom.

A háború és forradalmak alatt, mikor majdnem minden magyar költő némaságra volt kárhoztatva, vagy ha szólhatott, futott tulajdon érzéseitől és gondolataitól, én is felejteni akartam. Minden napnak meg volt a maga feladata. Sokszor nem gyakorolhattam erőmet. Ekkor legalább az erőm tudatában akartam lenni. Mint a légtornász, kitől elvették hintáját és porondját s szűk szobájában svédtornázik, próbálgatja, érzékenyek-e még idegei, erősek-e izmai, képes-e még arra, amit egykor tudott, s készül az egyetlenre és nagyszerűre, a halálugrásra. Cél sohase volt számomra a műfordítás, csak eszköz. Bevallom, azzal a hittel fordítottam le ezeket a verseket, hogy egykor majd eldobom őket. Hogy most megjelennek, puszta véletlen.

Egyik-másik bírálóm az első kiadás megjelenésekor fölemlítette, hogy az antológiámban lévő minden versen át-átérzik tulajdon hangom. Ezt tudom. De nem is lehetett véka alá rejteni egyéniségem. Hogy a versbe mennyi szüremkedik be az átköltő szelleméből, az szinte ellenőrizhetetlen. Ha elzárja egyéniségét — ami sohase sikerül — ha el akarja zárni, akkor az a veszély fenyegeti, hogy lélek nélkül való nyelvgyakorlatot végez. Goethe és Byron, a két nagy kortárs, fordítgatta egymást. Goethe a Manfredet, németre, Byron a Faustot, angolra. Érdemes összevetni ezt a két fordítást, hogy a német Manfred nyelve mennyire fausti és az angol Faust mennyire manfredi. Más vitáim is voltak, különösen a műfordítás tartalmi és alaki hűségéről. Ezekről a kérdésekről kialakult véleményeimet — végleges fogalmazásban — itt közlöm, azzal a reménynyel, hogy a művelt magyar olvasót is érdeklik.

Lehet-e verset — egyik nyelvből a másikra — fordítani? Nem lehet. Miért nem? Egyszerűen ezért: désir például azt jelenti magyarul, hogy vágy, a francia szó ötbetűs és magashangú, a magyar szó négybetűs és mélyhangú. Ha pontosan fordítok, úgy, hogy egyetlen árnyalat se sikkadjon el, akkor a fordított szöveg majdnem azokat a fogalmakat kelti föl ugyan az olvasóban, mint az eredetié, de a fogalmak színe más lesz, merőben más, minthogy a szavak a versben nem-

csak a fogalmak jegyei, hanem zenei értékek hangjegyei is. Az olvasót a költő nemcsak gondolattal óhajtja megragadni, hanem — legalább oly mértékben — érzékien is, hangokkal, összecsengéssel. Désir helyes értelmi fordítása tehát: vágy, de zenei fordítása inkább ez lehetne például: vezér. E két nehézség közt tétovázz az, ki idegen verset akar átültetni. Valahogy módot kell találnia, hogy mind a két követelménynek, az értelminek és zeneinek is, eleget tegyen. Ezért mosolygok, valahányszor egy versfordítás hűségéről hallok. Kihez, vagy mihez hű, a szótárhoz, vagy a vers lelkéhez? Fordítani nem lehet, csak átültetni, újrakölteni.

Vitatkozhatunk tehát arról, hogy a műfordítás egyáltalán jogosult-e, vagy sem. Ha azonban elismerjük jogosultságát, akkor nem lehet és nem szabad a műfordítótól betű szerint való hűséget követelni. Mert a betű szerint való hűség hűtlenség. Minden nyelv anyaga különböző. A szobrász másképp oldja meg feladatát, hogyha márványból, vagy terrakottából, vagy fából kell kimintáznia egy alakot. Az anyagszerűség változtatást parancsol rá és a szobron mindig ketten dolgoznak: a szobrász és maga az anyag. Munkánk hasonló ehhez. Egy szobrot kell más anyagból kiformálni, egy zenedarabot kell más hangnembe, más hangszerre áttenni. Nekem itt legnagyobb becsvágyam, hogy szép magyar verset adjak, mely az eredetit lehetőségig megközelíti. De a szó szerint való hűség és a szépség többnyire ellenségek. Mert a versből épp a lelkét, a zenét veszi el. A költeményt a törvényszéki hites tolmács hűségével oly kevéssé lehet lefordítani, mint egy szójátékot. Újat kell alkotni helyette, másikat, mely az eredetivel lélekben, zenében, formában mégis azonos. Hamisat, mely mégis igaz. Műfordítani annyi, mint gúzsbakötötten táncolni.

Ezért kell a költőnek — de költő legyen a talpán, ki ilyesmire vállalkozik — teljes szabadságot adni és művészi, illetve bizalmi kérdésnek tekinteni, mit tart meg és vet el az eredeti szövegből. A műfordítás ennélfogva elsősorban kritikai munka. Aki foglalkozik vele, kell, hogy a szók és betűk karmesterének tudja magát, teljesen értse és érezze az eredetit, és pedig

oly fölényesen, hogy szükség esetén — és erre mindig szükség van — változtatni is tudjon rajta, az eredeti szellemében. Verlaine Art poetique-je ezt mondja: „De la musique avant toute chose." Zenét, zenét és újra zenét kivánt a költőktől. Ha pedig a költő egy-egy verset át akar ültetni, akkor tisztában van azzal, hogy nemcsak betűk és szavak állnak előtte, hanem hangjegyek is. A modern vers olyan, mint a libretto, csak zenéjével együtt teljes. Szöveget és zenét tehát együtt kellett lefordítania. És amint az új költészet felmentette a költőt attól, hogy a valóságot szolgaian másolja s jogot adott arra, hogy egyéni érzése szerint válogassa ki és hangsúlyozza azokat a részleteket, melyeket jellemzőnek érez, a fordítót se kötötte le; őnéki is módot nyujtott, hogy a verssel, ihlete anyagával oly szabadon rendelkezzen, mint költő az élettel. Így a fordító is önállóan mozog a keretek közt. Nem kucorogva és aggályosan hű a szöveghez, hogy a szelleméhez az maradhasson. Annyira szereti a verset, melyet megszólaltat, hogy átlelkesül tőle és bátorságot kap újramegformálására.

Nyilvánvaló, hogy minden műfordítás csak egyezmény, kompromisszum Eszmény és Valóság közt, megalkuvások sorozata, a feladat legügyesebb megoldása — ha úgy tetszik: — elmés csalás. Ebben a pörben a műfordító a bíró. Ő, aki tudja, hogy 100%-os átköltés nincs, csak 80%-os és 95%-os, állandóan kétségekkel bíbelődik. El kell ejtened a szöveg egy dúsan és érzékien-buja rímét? Ejtsd el, lehet, hogy itt az első szakban a gondolat tömör egyszerűsége fontosabb, de később, adandó alkalommal, a harmadik, vagy negyedik szakban a magyar összhangzatok lehetőségéből pótolnod kell és addig se feledd, hogy adós vagy vele. A forma szükszavúságra kényszerít és három angol szót eggyel kell kifejezned? Tágítsd a jelentést, de akkor találj olyan szót, mely mind a hármat magában foglalja, vagy legalább is egyiknek se mond ellent. Van egy hüvelyknyi helyed, minthogy itt véletlenül a magyar nyelv tömörebb? Nosza, színezd és vidd tovább a verset, de úgy, hogy semmi csorba se essen rajta. Mindig tudnod kell,

milyen nagy cél felé haladsz, de az apró betűkre — a göröngyökre is — vigyázz. Ilyen állandó résenlevés, csupa szem- és csupa fül-, csupa agy és csupa szív-munka, egyben analitikus és szintétikus összefogás a műfordítás.

Szememben mindenesetre a legfurcsább, a legizgatóbb nyelvi csoda. Verseket ad, melyeknek nem a tárgyuk, hanem lényegük (formájuk) változott meg és merőben új anyagokkal, egy idegen nyelv hangzóival és szavaival ugyanazt a hatást akarja kelteni, mint az eredeti. A műfordítás a művészetben az, ami a valóságban kísérlet, mely a természeti jelenségeket mesterséges úton idézi elő. Ime, az üvegbura alatt fénypászmák villognak, mennydörgést hallani, ugyanolyant, mint a völgyekben és hegyekben s a villámról el kell ismerni, hogy villám, noha tudjuk, hogy csak gyantalemezekből született. Még az ózon illatát is érezhetjük, akárcsak fizikai szertárakban, villamos kisérletek után. Aztán láthatjuk kisérleti úton bebizonyítva — ad oculos demonstratum — hogy a költő mennyire képes megközelíteni az eszményt, melyet az ihlet pillanatában céloz. Itt az ihlető alkalom, az ideál nem egy hangulat hamar szétfoszló párája, melyre maga a költő sem emlékszik többé, miután versét megírta és beléje mentette azt, ami szólni serkentette, hanem az eredeti, egy vers, melyről a műfordító-költő másik verset ír. Nyomról-nyomra követhetjük őt az alkotás útján és figyelhetjük, mit adott fel a reája rótt feladatból, mit valósított meg. Ellenőrizhetjük — oly kézzelfoghatóan, mint sehol másutt — hogy a jó verset mi teszi jóvá és a rosszat, mi rosszá. Látjuk, hogy pompás költemények elhalaványodhatnak a fordításban, viszont a gyengék kiemelkedhetnek, egy árnyalat által. Az egyik nyelvben inger és izgatószer az a szókötés, mely a másikban már, vagy még nem az. Senkise kérheti tehát számon, mért épp ezt a verset szólaltattam meg és mért nem a másikat. A költőt nem lehet megróni azért, mert a fűszálról és rögről ír, s a tölgyről és hegyről hallgat.

Budapesten, 1921 január hóban.

Kosztolányi Dezső.

FRANCIÁK

LA FONTAINE

La Fontaine 1621-ben született, Château-Thierryben. Kényére-kedvére élt otthon, nevelésével nem igen törődtek. Huszonhat éves korában apja megházasította és kineveztette királyi erdésznek. Termékeny henyélésben töltötte éveit ez a nagy megfigyelő. 1654-ben Párizsba hívták s ő falképnél hagyva feleségét, gyermekeit, a francia fővárosba ment, itt megismerkedett Molière-rel, Boileau-val és Racine-nel. 1683-ban beválasztották az akadémiába, 33 éves korában adja ki első verseit, túl a 40-en írja meséit s 47 és 57 éves korában teszi közzé Fabuláit, melyek legtalálóbban jellemzik dévaj és pajkos, fiatalosan gondtalan kedélyét. Ő a legfranciább francia, a költő, ki elmúló divatok és lezajlott áramlatok után örökké modern és olvasott, s hazájában ma is a legnépszerűbb író, ki minden társadalmi osztályt egybefog szellemével. Taine így ír róla: „Mi nem önmagunkból vonjuk le erkölcsi szabályainkat, mint a germán népek; bennünk nincs meg az ő megfontoltságuk, szomorúságuk; mi nem tudunk, úgy mint ők, egy életszabályt magunkra erőszakolni és hajlamainkat magunk-állította korlátok közé szorítani; mi korántsem vagyunk, miként ők, keresztények; a mi ösztönünk nem erkölcsös; bennünk, lelkiismeret helyett csak becsület és jóság van; mi az életet nem tekintjük komoly feladatnak, melyre egy végtelen jövő nyugtalanító sejtelme veti sötét árnyékát, hanem szórakozásnak, melyet gondtalanul és társaságban kell élvezni. E faji ösztönök tették La Fontaine-t népszerűvé. Gall ő, aki gallokhoz beszél. Rabelais-vel, Molière-rel, Voltaire-rel együtt ő a mi leghívebb tükrünk. A

monda szerint, mikor Plato megtudta, hogy a nagy király meg akarja ismerni az athénieket, azt javasolta, küldenék el neki Aristophanes vígjátékait; ha bennünket meg akarna ismerni a nagy király, La Fontaine könyveit kellene elküldenünk."

MUNKÁI. Contes et nouvelles (1665), Fables (1668).

IRODALOM. Nisard: La Fontaine (Budapesti Szemle 1879), Taine: La Fontaine (fordította Geöcze Sarolta, Kisfaludy-Társaság).

La Fontaine sok versét magyarra fordította: Jakab Ödön, Kozma Andor, Vikár Béla, Zempléni Árpád. 1919-ben alakult Budapesten a La Fontaine-Társaság, mely a külföldi irodalmak népszerűsítését tűzte céljául.

A TÜCSÖK MEG A HANGYA

A tücsök dalolt egyre, bár
Izzott a nyár,
Úgy hogy mikor jött a komor
Tél, része gond volt és nyomor:
Még egy picinyke kis darab
Legye, vagy férge sem maradt.
Hát ment is a hangyához át
Elpanaszolni nyomorát,
És kérte, adjon néki kölcsön,
Zsákjába egy kis magot töltsön,
Új aratásig, legalább.
„Majd megadom, lesz erre gondom,
Nyáron, tücsök-szavamra mondom,
A tőkét meg a kamatát."

LA FONTAINE

AMADEA KÖNYVTÁRA

Boszantja a tücsök kalandja,
Nem is adott magot a hangya. —
De ezt kérdezte végre tőle:
„Mit tettél a meleg időbe?“
„Éjjel-nappal munkába voltam,
Fűnek-fának folyton daloltam.“ —
„Daloltál? rendbe van, komám,
Akkor ma táncolj, szaporán.“ —

A BETEG OROSZLÁN MEG A RÓKA

Az oroszlán nagybetegen feküdt
A barlangjába, sok hívével
Nyomban tudatta mindenütt,
Hogy követüket küldenék el
Meglátogatni a királyt
És hangsúlyozta, legkivált,
Hogy lesz a küldöttségre gondja,
Oroszláni szavára mondja;
Írást ad, hogy félni se kelljen
A foga meg a körme ellen.
Parancsot gyors tett követett;
Minden állat küld követet.
Csak egy maradt otthon s csalóka
Gúnnyal felelt neki a róka:
„Ha nézem itt a homokon
Elmenni nem tudok e kúsza nyomokon,
Mind arra tart, hol az oroszlán odva,
Egy sem tér vissza bizakodva.

Ez megrendíti szíveinket,
Mentsen fel Ő Felsége minket.
Köszönjük kegyes írását nagyon,
El is hisszük, hogy jóba fárad,
De barlangján csak bemenet vagyon
És nem látjuk, hol a kijárat."

A HOLLÓ MEG A RÓKA

Holló úr ült a fatetőn
Csőrébe sajt volt, jókora,
S kit a jóillat csalt oda,
A róka szólt hízelkedőn:
„Á, jónapot, te drága holló!
Mi szép vagy! nincsen is hozzád hasonló!
Nem tódítok, de hogyha hangod
Olyan, mint rajtad ez a toll, ó
Akkor a madarak között első a rangod."
A holló erre rendkivül örül,
Torkán egy hangot köszörül,
Kitátja csőrét, földre hull a sajtja.
A róka felveszi és egyre hajtja.
„A hízelgő, akármi fajta,
Azokból él, akiknek hízeleg:
Felér a sajttal ez a lecke — vedd."
A holló ámul, pironkodva, végre
Megesküszik, hogy nem megy soha lépre.

A FARKAS MEG A GÓLYA

A farkasok nagyon zabálnak.
Egy farkas idején a bálnak
Mindent úgy összevissza falt,
Hogy — mondják — majdnem belehalt:
Torkán akadt egy csont, szorult a gége,
Még azt se ordíthatta, vége.
Ekkor jött az oltalmazója,
Egy jelre, odament a gólya
S műtétet végzett rajt, hogy életét megója.
Kivette a csontot s a jó szolgálatért
Már kérte is a bért.
A farkas így szólt erre: „Tessék!
Még kérni valód is akad!
Hát, gólya néne, nem fizetség,
Hogy visszahúztad torkomból nyakad!
Menj, háládatlan, rút alak:
Aztán többé ne lássalak."

A FÖLDMŰVES ÉS GYERMEKEI

Dolgozzatok mindig, verejtékezve, vágyón,
A pénz maga édeskeveset ér.
Egy gazdag földmíves, már a halálos ágyon,
Fiait hívja s titkon így beszél:
„Ne adjátok el — mond — soha e földet,
Mit apáitok is úgy örököltek:

Mert kincs van rejtve benn a mélyen,
Hol, nem tudom, de rajta csak serényen,
Majd megleli, ki dolgozni nem gyarló.
Már kora nyárban neki lássatok,
Kapáljatok és folyton ássatok,
Viruljon ki a tarló."
Az apa meghalt s minden koron át
Forgatták a fiúk a boronát.
S az év végén a föld többet terem.
A kincsnek hült helye. De végtelen
Bölcs atyjuk volt, mert bárha nincs
A mondott kincs, *a munka kincs.*

A LETERITETT OROSZLÁN

A képíró kitette képét
És azzal csalogatta népét,
A hős vadász állt rajta s osztán
Egy leterített nagy oroszlán.
Ki nézte, elállt szeme-szája.
Jött egy oroszlán és ezt mondta rája:
„Látom, világos az eset.
Itt ti vagytok a győztesek.
De hát a művész ravasz elme,
Kényére festhet szépre szépet.
Több joggal állna itt a fajtám győzedelme,
Csak az oroszlán is festhetne képet."

A KOCSI ÉS A LÉGY

Úgy izzik a nap, hogy szikrát csihol,
Egy kocsit von a homokos, hanyatló
Lejtőn, föl a magasba hat ló,
Agg, nő és pap kiszáll a kocsiból,
Mert kereke nyikorgott, megfeneklett.
Majd jő egy légy és mint Isten remeklett
Csodája zümmög a lovak körül,
Csípi is őket s végtelen örül,
Hogy megindítja a kocsit,
A kocsis orrán, meg a rúdon szálldos itt.
S hogy nekidöccen ezalatt
A vén szekér s halad, halad,
Úgy véli, övé a dicsőség,
Sürög-forog és azt hiszi,
Hogy szárnysegéd, bármily pici,
És győzni hajtja most a hősét.
Sőt bánata határtalan,
Hogy senkisem segít, ki a batárba van,
Csak ő buzgólkodik, repes.
Közben imádkozott a szerzetes
Ép mostan! És egy nő dalolt,
Pedig ő néki is más dolga volt!
A légy ellenben csak legyeskedett,
Még zúgni is kegyeskedett.
Végül a kocsi fenn gurult a sík mezőn.
„Fujjuk ki most magunk", szólt a légy szenvedőn,
„Biz fáradtam, míg fölért a fogat,
Fizessetek ki hát, tisztelt lovak."

Sok ember így sürög-forog szünetlen,
Kéretlenül mindenbe belecseppen,
Csak hátramozdít, míg a buzgót adja,
S a többieket dolgozni se hagyja.

VICTOR HUGO

Victor Hugo Besançonban született, 1802-ben. Apja katona volt, kapitány, később tábornok s ő helyőrségről-helyőrségre kisérte őt Olaszországba, Spanyolországba, hol regényes emlékeket gyűjtött magának. Koraérett gyermek. Tizenötéves korában dicséretet nyer egyik versével. Műszaki pályára készítették elő s Victor Hugo csodálatos jártasságot, tehetséget árult el a számtanban is, de útja már kész volt az irodalomba és halhatatlanságba. Első verseskönyve nagy sikert aratott, forradalmat jelentett a líra terén, mint a drámában Cronwell, vagy Hernani. A sápadt klasszicizmus után teljes erővel jelentkeznek itt a színek és a muzsika, szivárványlott és zenélt a nyelvezete. Nem hiába írta később a költő, hogy a francia nyelvtanra rácsapta a forradalmi phrigiai sapkát, valóban üdvös forradalmat keltett benne, mely megújította az irodalmat s hatását az egész világon éreztette. Minden további kötetében ez az áradó bőség nyilatkozik meg. A XIX. századbeli francia romanticizmus apja. Nincs hozzá hasonló szóalkotó. Képekben gondolkozik, megragadó, érzékien tapintható figurákban, semmi köze az elvontságokhoz. Hasonlatai nem henye díszek, udvarias finomkodások, hanem szerves részei gondolatainak és érzéseinek.

Politikai pályafutása nagyon változatos, mert hangulatainak hatása alatt gyakran másította meggyőződését. Eleinte katholikus és királypárti, X. Károly és Lajos Fülöp alatt szabadelvűvé válik. A februári forradalom idején a maradiak listájára kerül, királypártisága miatt, később a demokraták és a szélsőbal-szocialisták szónoka. Az 1854-iki államcsiny idején menekülnie kellett. Belgiumba ment, majd Jersey-be. Innen

írta epés iratait „a kis Napoleon"-ról és verseit, melyek régi művészetét még érettebb formában mutatják. Húsz évig tartott számüzetése. „Akkor térek haza — írta — ha a jog is hazatér Franciaországba." Minden kegyelmet visszautasított. Hugo Victor népszerűsége ekkor tetőzött, az egész művelt világ úgy tisztelte, mint fejedelmet s királyok és miniszterek is úgy bántak vele, mint nagyhatalommal. A császárság bukásakor hazatért, a nép ujjongó diadalmenetté változtatta útját. Öregkori verseiben a nagyapa kedves kedélye szólal meg. Ekkor demokrata és szocialista. 1885-ben halt meg és mint a francia nemzet nagy halottját temették el, királyi pompával, de kívánsága szerint a „szegények halottkocsiján". Az egész francia irodalom — a későbbi parnassienek és szimbolisták — díszőrséget állanak ravatalánál.

Victor Hugo jelentősége ma is óriási. Nagyságának alig ártott az idő. Az elemek erejével hat reánk pompázatos költészete, még akkor is, ha érezzük hibáit s mosolygunk túlzásain. Sok szigorú bírálója akadt — köztük Lemaitre is — aki megtépdeste babérjait. Hatása azonban megint emelkedik.

MUNKÁI Oeuvres complètes de Victor Hugo.

IRODALOM. Pongrácz Lajos: Hugo Victor, Litteraturai vázlat (Honti Füzér 1869), Szász Károly: Victor Hugóról (Budapesti Szemle 1873), Reményi K.: Hugo Victornál (Hazánk és Külföld 1886), Szász Károly: A századok legendájának új folyama (Budapesti Szemle 1887), Újvári Béla: A XIX. század francia költészetének alapvetői (Sopron, 1889), Hegedüs István: Victor Hugo költészete (Budapesti Szemle 1902), Schöpflin Aladár: Hugo Victor (Vasárnapi Ujság 1902), Váradi Antal: Hugo Victor (Új Világ 1902), Huszár Vilmos: Hugo Victor (Az Ujság 1904, 308. sz.), Heller Bernát: Victor Hugo és Heine viszonya a magyarsághoz.

Benedek Marcel könyvet irt Victor Hugóról.

Versfordítói közül fölemlítjük Bodrog Pált (Idegen költők), Dalmady Győzőt, Endrődi Sándort, Hegedüs Istvánt, Jánosi Gusztávot, Juhász Gyulát, Lőrinczi Lohr Zsigmondot, Radó Antalt, Szalay Fruzsinát, Szász Károlyt, Vargha Gyulát, Zoltán Vilmost. (A XIX. század francia lirája, I. Kisfaludy-Társaság).

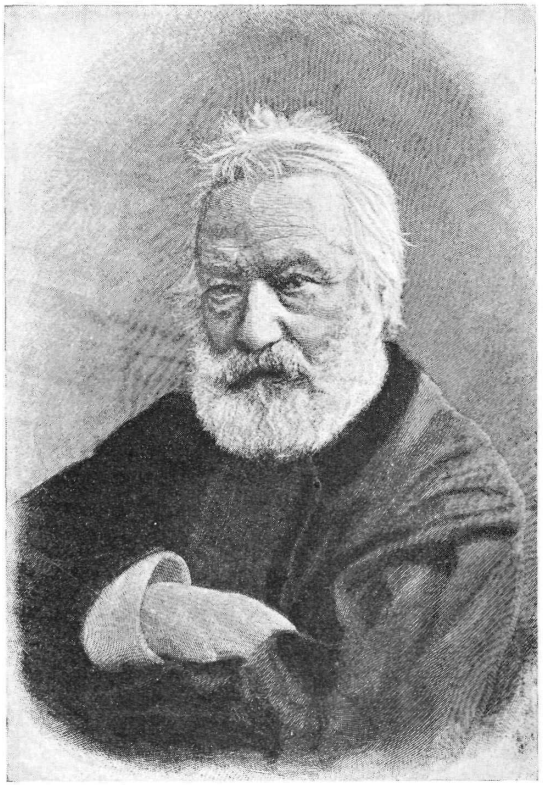

VICTOR HUGO

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

AZ ÉJ, AZ ÉJ, AZ ÉJ

Az éj, az éj, az éj s az éjbe-mélybe halva
Kezdődik csöndesen az óceán siralma,
Matróz hajóra kap.
Az ember felzokog, azt mondja „miserére"
S az ég, a lég zokog, felel a bús zenére
És sír, zokog a hab.

Sóhajt a sziklagát, mit majd eltorlaszoltak
Csalánok, giz-gazok. Most kelnek ki a holtak
S hallják a síri neszt.
A fertelmes bürök borzong az éji szóra,
Titokzatos szárán kinyíl a mandragóra.
S búsan beszélni kezd.

Mért reszket a szeder? És mért rí olyan árván,
A barlang fája is? Miért könnyez a márvány
Az éjbe mindenütt?
Mindegyikük talán egy bűnös, ősi Káin
S jaj, a fényt keresik itélet éjszakáin,
Könnyük van s nincs szemük.

Nyöszörög a hajó, mint az, aki leroskad,
Kéménye nyikorog s fehér és viharos hab
Csap rá, gyönggyel tele,
Az árnyba rák uszik, s tüskés-hal, nagy uszonnyal
És lüktet vemhesen, szörnyekkel és iszonnyal,
A víz vad élete.

A mély bozót kiált. S az orkánba kinyílva
Férgektől rágottan üvölt az éjbe Scylla,
Hollócsapat riog.
S a fergetegbe zaj és tompa jaj döcög föl
A lánccsörömpölő és nyirkos tömlöcökből.
Ordítnak a sírok.

Ki jár a partokon, ki álmodik e titkos
Órán, mikor a rém kisért s az éji gyilkos
Sunyítva útra kél?
S miért bőg az erdő, e roppant székesegyház,
Miért jajong-hörög, míg lengő kötelet ráz
S halálra kong a szél?

Szájak susognak most s füled bal muzsikát hall
És látod az úton, bozontos lombon által,
Temetés megy alant.
Bömböl a szélvihar, ahogy kifér a torkán,
Sápadt sírkerteken sötétedik az orkán.
Ó mondd, kié e hang?

Mi e roppant zsoltár és éneke a földnek,
Mit az ég is dalol és senki meg nem ölhet,
Nem fojt el semmise?
A büszke hullám is csak ezt dübörgi karba,
A víz, a nád, a fű ezt zengi fölzavarva,
Mi e bús gyászmise?

Ó Elmulás, hallom ijesztő orgonádat,
Min az egész világ minden lármája áthat,
S zátonyzúgás követ.

A billentyűknél a Halál ül, odabujva
S feketét és fehért érint olykor az ujja:
Koporsód, sírköved.

LEVÉL EGY HÖLGYHÖZ

... Párizs — a szörnyű s víg — küzd. Csókolom kezét.
Egy lélek e város és egy világ e nép,
Mindenki a másé, jóság a szenvedélyünk.
Napunk sincs, senkink sincs, de mi még így se félünk.
Aludni nem alszunk s aki virraszt, szerencsés.
Olykor megjelenik egy háborús jelentés,
Mely ellapítja a legendást és csodást.
Én tizenöt frankért vettem négy friss tojást
Két unokámnak és esszük, ami marad,
Patkányt, lovat, medvét és néha szamarat!
Párizst körülzárták, víz önti el, komor
Noé bárkájaként teng-leng minden gyomor;
Bendőnkbe gyűrjük azt, amit nem állhatott,
Macskát, kutyát, fenét és minden állatot,
Gyomrunkban megleli egér az elefántot.
Fa nincs, az utcafa mind széttörött, lehántott;
Kályhánkba tömjük az egész Champs-Elysées-t.
Dér hull, fagy csipdesi az ujjaink ízét.
Tűz sincs, szárítani kimosott ingeink,
Inget se válthatunk. Mikor az este int,
Mély-mély morajt hallasz a zajgó utcasarkok
Körül, a nép zajong és hallasz furcsa, zsarnok

Lármát, vagy éneket, zenebonás morajba.
Nagy, lomha jegeket cepel alább a Szajna,
Jégszigetek között fut az ágyúnaszád,
Tajtékkal színezi a hullám torlaszát.
Párizs semmiből él s mire se hederít ő.
Éhség az étele, nincs asztalán terítő.
A krumpli csemege és böcsülete nagy ma
S akár Egyptomban, istenné lett a hagyma.
Nincsen szenünk, de a kenyerünk, mint a szén.
Gáz sincs; a bús város aluszik feketén.
Hatkor koromsötét. És ájult borzalomba
Tüzet okádva zúg fejünk fölött a bomba.
Előttem egy gránát-szilánk a kalamáris.
Meggyilkoltan hever, nem szól egy szót se Párizs...

AUGUSTIN SAINTE-BEUVE

Sainte-Beuve Boulogne-sur-Mer-ben született 1804-ben. Szülővárosában, majd Párizsban tanult. A költészetben Victor Hugo volt mestere, akit erősen bírálgatott regényes túlzásai miatt, de később végzetes hatással volt rá és tulajdonképen e páratlanul színes, gazdag, bőséges költői lángelme tette őt poétává. 1830-ban látott napvilágot első verseskönyve, mely a romanticizmus zengésével, rakétázó képeivel, csillogó ötleteivel ékes. Ekkor erősen vonzódik még a titokzatos katholicizmushoz Hét év mulva jelenik meg második verskötete, ebben már kevesebb az érzés, inkább a költészet mesterségbeli részével foglalkozik a leendő kritikus, a forma csinjával-binjával, a stil nagy kérdéseivel, melyeknek friss és ötletes magyarázója. A parnassien-ekkel sokáig harcban állt, de végül hozzájuk csatlakozott. Mozgékony, csodálatos szellem, aki ezer és ezer változáson ment át, politikailag és irodalmilag. Mint katholikus és romantikus kezdte, s mint szabadgondolkozó és parnassien halt meg, 1869-ben, Párizsban.

Verseket csak fiatal korában írt, mint előtanulmányokat nagy kritikai munkájához s nevét nem is versei teszik híressé, hanem azok a lélekrajzai, politikai és irodalmi vázlatai, melyekben egy-egy alakot — hiánytalan emberismerettel, egy boncoló elme biztos látásával és egy költő művészetével — elénk állít. Ő pendíti meg a francia kritikában az egyéni hangot, az egyéniséget hangsúlyozza mindenütt, mint majd később nagy utódja, Jules Lemaitre. Versei érdekes adalékok. Sainte-Beuve mélabúsan mondta magáról: „Fiatal költő... öreg kritikus..."

MUNKÁI. Joseph Delorme, 1829. Consolations (Vigasztalások), Pensées d'août (Augusztusi gondolatok).
Verseiből fordított V a r g h a Gyula (A XIX. század francia lírája, I. Kisfaludy-Társaság).

ÓDA A RÍMHEZ

Rím, aki színnel élteted
Az éneket,
Rím, összecsengés, égi dal,
Zsongó zeném, te nélküled,
A vers süket,
És néma annak, aki hall.

Rím, szép ekhó, az oboa
Lágy rokona,
Harsány, kevély trombita-jel,
Mit elrebeg a búcsúzó
Halk búcsúszó,
S reája messze hang felel.

Rím, a habokba elvesző,
Gyors evező,
Mely a tajtékos árba bú,
Füstös sörényű és vidám
Vad paripán
Arany fék és vas-sarkantyú.

Vénusz pucér mellén kapocs
Az aranyos

Vállszalagok s fodrok fölött,
Csomó te, mely a marcona
Vad, harcon a
Lovas kard-szíját megkötöd.

Szűk hegyszoros, mely a vizet,
Amíg zizeg,
Az égre buggyantván űzi,
S aztán a napfényt, a tiport
Fényes bibort,
Színes kévévé seprűzi.

Delejes és gyémántgyűrű,
Min a sürű
Éjben kápolnánk mécse leng,
S a füstölőt, mely Szűz Anyánk
Kezébe ráng,
Te ringatod magasba fent.

Kulcs, mely az éjjel oly rokon,
S oltárokon
A drága frigy-ládát nyitod,
A szentségháznak kincseként
Rejtett edényt
Te zárod el, titkos titok.

Pajzánka tündér, suhanó
Hamar manó,
Serény futár, gyors és ügyes,
Vezesd a versek táborát,

Mindig tovább,
A fényes légen át ügess.

Ó rím, lehetsz akármi te,
Varázsige,
Magamra vállalom igád,
S ha lázadoztam is után,
Majd ezután,
Jobban fogok ügyelni rád.

De el ne illanj, hogyha űz
A láz, a tűz,
És gyámolíts és légy kezes,
Munkámra jámboran tekints,
Te drága kincs,
Mert a poéta úgy keres!

Ne hagyd, hogy hervadjon a vers,
És durva-nyers
Szabály nyűgözze, mint szokott,
Dalomnak élő sorain
A drága rím
Sosem legyen unott, kopott.

Kezem minap' a lantomon,
S hogy hangolom,
Reá egy nőgalamb repül,
Fekete vázán hallgatag,
Akár a hab,
S szomorkodik csak egyedül.

De néma csőrén dal se kel,
Nem is felel,
S azt tudakozza, búgva, ím,
Hogy párja nem járt erre se,
Szerelmese,
Az édese, a hím, a hím.

Ó jöjjetek szerelmesen
Már úgy lesem,
Iker örömmel szálljatok,
És mely testvéri hangot ad,
A lantomat,
Verdesse csókos szárnyatok!

Fogjatok be egy felleget,
Mely ellebeg,
Hajszál legyen a zabola
S röpíts Vénuszhoz, drága pár,
Hintódba, vár
A szent liget hűs sátora!

ALFRED DE MUSSET

Musset 1810-ben született Párizsban. Orvosnak, aztán jogásznak készült. Victor Hugo és iskolája, a romantikusok, olyan hatást gyakoroltak rá, hogy ő is e színes és lázas harcba állott, megjelentette első verseskönyvét, mely egyéni, finom hangjával, színpompájával, szómuzsikájával egyszerre meghódította az irodalmat és nagyközönséget. 1833-ban adta ki a Rolla című költői elbeszélést, mely új sikert hozott neki. Ebben az évben Olaszországba utazik George Sand-nal, az írónővel, akit rajongóan szeret. Velencében szakítanak egymással. Musset-ből bánatos világfi lesz, a korcsmák és mulatók hajnali vendége, aki szájában egy szivarkával, előtte egy pohárka ürömpálinkával, mereng és verseiben a haldokló század bánatát, tépett lelke világfájdalmát, a párizsi aszfaltot, a festett nőket, a szenvedés dicséretét énekli. Igazi mesterműve az Éjszakák (Nuits), melyben a régi, klasszikus elégiának modern zengést, újszerű, izgató mellékízt adott. Könnyed, elmés és fordulatos, sokszor a szalónok nyelvén beszélő, fölényes, de vannak olyan hárfa-hangai is, melyek egyszerűségükben és bensőségükben megindítók s íróját a legnagyobb költők közé helyezik. 1852-ben akadémikusnak választják. Utolsó verseiben a hitet és Istent dalolja. 1857-ben, elcsigázva tobzódó életétől és szenvedéseitől, meghal.

Sainte-Beuve ezeket a szavakat írja róla: „Alfred de Musset, mint számos alakja, melyeket lefestett és bemutatott, azt mondotta, hogy mindent látni és tudni kell annak, aki művész akar lenni, mint ő, le kell merülnie az élet mélyébe. Veszedelmes és végzetes elmélet!... Az életet csak gyűlölni tudta

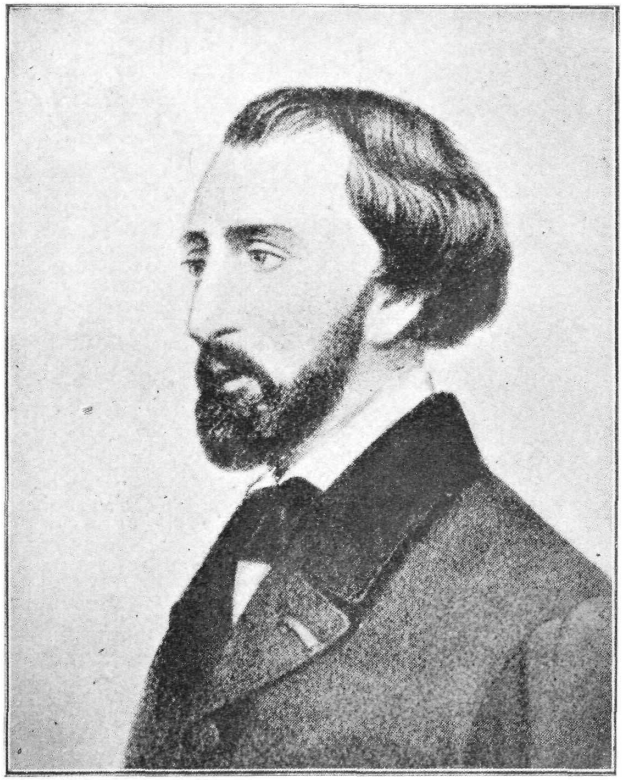

ALFRED DE MUSSET

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

attól a pillanattól kezdve, hogy már eltünt — a szavaival élve — a szent ifjúság. Azt érezte, a többit nem érdemes végigélni, csak úgy viselte el, hogy könnyed önkívülettel vette körül és díszítette..."

MUNKÁI. Contes d'Espagne et d'Italie 1830, Rolla 1833, Nuits 1835, Premiers Poésies, Poésies nouvelles.

IRODALOM. Ujfalvy: Alfred de Musset 1870. Radó Antal egy kötetnyi verset fordított tőle: Alfred de Mussetből (bevezetővel). Több versét magyarra fordította: Béri Gyula, Dalmady Győző, Endrődi Sándor, Hegedüs István, Lévay József, Vargha Gyula, Garzó Miklós (1909) és König György (1910) könyvet írt róla. Váyi Bódog: Musset Alfred (Magyar Szó 1906, 49. szám). Adorján Andor: Alfred de Musset (Világ 1910, 219. szám), Magyar Emil: Musset lirai költészete (1909), Sikabonyi Antal: Musset (Pesti Napló 1910, 73. sz.)

STANZÁK

Hogy szeretem a völgy ölében
Sötéten
Pompázó négy szárnyát az ében
Monostornak, mit fény fereszt!
Mellette birtok, hol a báró
Immár ó
Kastélyán van egy csókra-váró
Szenteltvíztartó és kereszt!

Ükei a hegyek hegyének,
Az ének
Titeket énekel, ti vének,
Szikár, komor emlékeink,

A menny követ hiába ontja,
A csonka,
Ledőlt hegyláncok csorba csontja
Vagytok, agg templomok, ti mind.

Szeretem, hogyha tornyotokban
Kilobban
A villámfény s elül titokban,
Szeretem lépcsőtök sorát,
Mely mélyen kanyarog a falban
S ha dal van
A templomban, ekhózza halkan
Az oszlop és pillér tovább.

Ó, amikor üvölt morogván
Az orkán
S tépi a hegy haját mogorván,
Mely őszies és sárga már,
Hogy szeretem a vad kesergőt,
Az erdőt
S a tornyot, ezt az ősi csertőt,
Mely mint egy gránit-szálfa áll.

És szeretem vecsernye-tájon,
Hogy fájón
Vérzik az alkony és az álom,
Zárdák aranyrózsás nyilát!
A gót oszlopsorok merengnek
És lentebb
A jó, öreg atléta-szentek
Érettünk mondanak imát!

THEOPHILE GAUTIER

Theophile Gautier Tarbesban született, 1811 augusztus 31-én. Festőnek készült. Párizsban megismerkedett Victor Hugóval és a romantikusokkal együtt vívta meg az irodalom nagy csatáját. 1830-ban megjelentek első versei, melyek formai tökélyükkel és merész, furcsa-voltukkal magukra vonták a figyelmet. Utána nyomban vitába bocsátkozik a romantikusokkal, a „Figaro", majd a „Presse" munkatársa lesz, sorban jelennek meg új könyvei, összegyűjtött versei, azután legfényesebb verseskönyve: Émaux et Camées. Sok érdekes úti rajzot, képzőművészeti bírálatot írt. A színpaddal kísérletezett, de jelentős sikere nem volt. 1872 október 22-én halt meg, Neuillyben.

Baudelaire, aki egész életében feltétlen hódolattal szólt róla, így ír Theophile Gautierről:

„A Szép szeretete által, e végtelen, termékeny, mindig megújhodó szeretet által Theophile Gautier olyan író, akinek érdeme új és egyszersmind egyedülálló. Hogy méltóan beszéljek arról a szerszámról, amelyet a Szép ez a szenvedélye oly jól használ, a stílusáról, hasonló eszközökkel kellene rendelkeznem, ugyanazzal a nyelvkincscsel, melynek soha sincs hija, azzal a nagyszerű szótárral, melynek lapjai egy égi fuvalomra mindig kinyílnak és a tiszta szót villantják fel, az egyetlen szót; végül a rend érzékével is kellene birnom, mely minden vonatkozást és vesszőt a maga helyére rak és egyetlenegy árnyalatot sem mos el."

MUNKÁI. Verseskönyvei: Les poésies de Theophile Gautier

1830 és 1833. Összegyűjtött versei 1845-ben jelentek meg. 1851-ben az Emaux et Camées.

IRODALOM. Szini Gyula: A modernség hőse (Pesti Napló 1911, 29. sz.), Vargha Gyula több versét fordította magyarra (Budapesti Szemle) és Tóth Árpád (Nyugat).

KINAI SZERELEM

Ó, asszonyom, nem önt szeretem én,
De még a bájos Julia se bájol,
Nem félek a fehér Opheliától
És nem gyulok fel Laura szemén.

A kedvesem ott él Kínába kinn;
Agg szüleivel lakik ő nyugodtan
Egy hosszú, vékony porcellántoronyban
A Sárga-folyó zúgó partjain.

Ferdült szemében álmodó szigor,
Tenyérbe vágyik karcsú, könnyű lába,
A bőre villog, mint rézfényű lámpa,
Hosszúkás körme kármintól bíbor.

Olykor kibukkan a fátyol alol,
Fölötte csendbe csicsereg a fecske
S ő minden este álmodón, repesve
Barackvirágról, fűzfáról dalol.

LECONTE DE LISLE

Leconte de Lisle Afrikában született (Réunion szigetén) 1818 október 22-én. Apja katonaorvos volt, aki nagyon szigorúan nevelte. Talán már ekkor ébredezhetett a fiatal gyermekben a lázadás szelleme. Szülei kereskedőnek szánták. Ezért hosszabb útra küldik őt, Indiába, a Szunda-szigetekre. Itt tárult ki előtte az őstenyészet, a tenger panorámája, mely későbbi verseiben is visszatükröződik. Az új élet nem ízlett neki, Franciaországba tért, Rennes-ben jogot és ó-görög irodalmat tanult. Megjelenteti első verseit. Még vissza-visszatér a szigetére. 1845-ben végleg megtelepszik Párizsban. Itt szocialisták társaságába jár, de keresi az összeköttetést azokkal is, akik a görög nyelvvel és ókori történelemmel foglalkoznak. Az 1848-as forradalom elvonja a könyvektől, üldözik és bebörtönzik. Tapasztalatainak hatása alatt a kreólok pártjára áll, a gyarmatokon lévő rabszolgák érdekeit védi, ellentétbe kerül bátyjával, összevész vele és bátyja kis évi segélyét is megvonja tőle.

Később egészen művészi céljának él. Francia verseiben a görög mitoszt kelti életre, nyugodt, mindig pontos ritmusaival egy új költői iskolát teremt meg, a „parnassien"-ek iskoláját. Érdekes, hogy míg nálunk ebben a korban a legteljesebb demokratizmus uralkodik a költészeten és a nép kincseit két kézzel veszik át a műköltők, a párizsi poéták Leconte de Lisle példájára hadat üzennek a garabonciás szenvedélyeknek, görög istenekről írnak, szeplőtelen formát követelnek és mint művészi eszményről, a hidegvérűségről és érzéketlenségről, szenvedélytelenségről (impassibilité) prédikálnak. Leconte de

Lisle eszményképei a klasszikus görögök: Homéros, Aischylos, Szofoklesz. Nézete szerint a világirodalom azóta csak süllyedt. A tárgyilagos (objektiv) lírát akarta megvalósítani, mely túl van a vér percnyi hullámzásán és az emberi szenvedélyek harcán. A romantikus költők őszinteségét és közvetlenségét olcsó kérkedésnek tartotta. Ilyen elvek mellett költészete kristályos és tündöklő lett, a forma túlfejlődött és az ősi indulatok elcsenevészedtek benne. A parnassienek fellépése művészi visszahatás a romantikusok egyéniség-tisztelete ellen. Érdemük az, hogy a művészetet mindenekfölött becsülik, a formát megtisztítják a salaktól, új színeket, új árnyalatokat találnak és hangsúlyozzák minden művész, minden művészet arisztokratikus voltát. Nagy csomó fiatalember vallotta ezeket az elveket — ma már a legelső francia írók — akik hetente találkoztak Banville, vagy mesterük, Leconte de Lisle lakásán.

Hírnevét 1870-ben alapította meg. Addig sokat küzdött, görög órákat adott, szűkösen élt. 1870-ben magának Napoleonnak is feltűnt, aki havonta 300 frank járadékot utalt ki neki és a szenátus könyvtárnokává tette. 1886-ban Victor Hugo helyébe az akadémiába választják. 1894-ben egy barátja birtokán meghal.

Leconte de Lisle az egész modern költészetre hatással volt. Művészet-tisztelete megragadó, munkája egész. Az ókor mitoszát, népek történetét kutatta fel, hogy formát találjon a benne háborgó szenvedélyek kifejezésére, görög mondához menekült, hogy a mai ember pesszimizmusát megszólaltassa. Ragyogó szóbősége van ahhoz, hogy tagadja az életet. Színei káprázatosak. Forró fényben lihegő partokat mutat, alélt virágokkal, langyos, világoskék tengereket, egyiptomi és perzsa királykisasszonyokat, rózsaszín napsütésben, arany ernyő alatt elomló keleti hölgyet, aki a verandán a narghilét szívja, drágaköveket és tündöklő állatokat, a trópikus délben, karcsú jaguárt, mely ásít, jóllakott és böfögő lajhárt az őserdő rügyező ágain, tigrist, párducot a páfrányok közt, oroszlánt, sast, kengurut, elefántot, pumát, mely véres bajusszal figyel, mint kecses és gyilkos cica. Sokszor az az érzésünk, hogy állatkertköltő. De ez

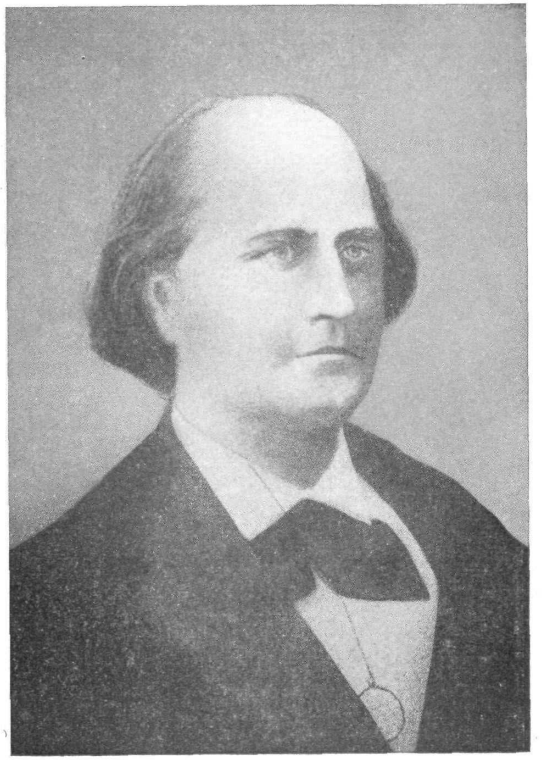

LECONTE DE LISLE

MTA KÖNYVTÁR

a sok szín csak köpenye pesszimizmusának. A tagadáshoz, sötétséghez minden színt összeszedett, a görög, skandináv, gót, perzsa, ind mitoszból, az állat- és a növényvilágból. Középkori temetőkbe vezet, ahol fagyos göröngyök közt visít a szél, halottak fekszenek a havas szemfedél alatt, hold vigyorog a keresztek fölött. Kívül minden arany, belül minden fekete. A tigris szája olyan, mint a rózsa, foga, mint a gyöngy, de belül gyilkos és csúf fenevad, a tigris is a pesszimizmust hirdeti. Schopenhauer írta: „csak nézni szép, lenni azonban rettenetes". Ezt az ellentétet Leconte de Lisle költészettel fejezte ki, különös és színes pesszimizmussal. Pesszimizmusa cifra.

Egész életében a görög nyelvvel bíbelődött, régi papíruszokat olvasott nagyítóüvegen, lefordította az Iliast is és az Odysseát, de a tiszta és nyugodt görög harmónia nem az övé, tépett és dúlt a lelke, ideges a látomása, nagyon közel élt a modern kétségek kráteréhez. Feje mint egy görög istené. Homloka meredek, vonásai nyugodtak, koponyája kupolás. Mégis: modern lélek.

Görögsége is színes és ideges. Talán azért értjük ennyire mi, akik ma élünk. Hiába hitt poétai elvében, az impassibilitében, mégse szenvedélytelen és mégse egészen hideg. Vonalukban a görög szobrokat utánozza, utolérhetetlen mesterfogással. De a szobrokat — mint szecessziós szobrász — tarka színekkel mintázza, a homlok márványból van, az áll jáspisból, a fül krizoprázból, a szem helyén két óriási brilliáns ragyog. A klasszikus alexandrinusok végén rímek — gazdag és különös és keresett rímek — csilingelnek. Tarka és barokk művész. Csak pátosza ókori. Tüdeje nagy és elfáradhatatlan, ércből való, mint egy homéroszi harci harsona.

MUNKÁI. Poèmes antiques 1852 (Antik költemények), Poèmes barbares 1862 (Barbár költemények), Poèmes tragiques 1886 (Tragikus költemények), Derniers Poèmes 1895 (Utolsó költemények).

IRODALOM. Lehotai: Leconte de Lisle (Magyar Szemle 1908), Barna János dr.: Leconte de Lisle (Kultura 1912).

Halasi Andor: Leconte de Lisle (Élet 1913), Bálint Lajos: Leconte de Lisle (Magyar Hirlap 1913 január 14), Kosztolányi Dezső: Leconte de Lisle (A Hét 1913), Bárdos Artur: Leconte de Lisle Erinniszek (Nyugat 1913).

Leconte de Lisle verseiből sokan fordítottak: Radó Antal (Idegen költők albuma), Vargha Gyula, Zempléni Árpád, Fiók Károly, Hegedüs István, Szabados Ede (A XIX. század francia lírájából, a Kisfaludy-Társaság kiadása, II. köt.), Gábor Andor, Halasi Andor, Juhász Gyula, Magyar Bálint, Radó Teréz, Varsághy János. Az „Erinniszek" című versesdrámáját 1913-ban Iványi Jenő fordításában mutatta be a Nemzeti Színház.

HOMÉRI HARC

Mint a legyek a rothadó ökörre
Szállnak nyüzsögve, forrva a napon,
Kócoshajú csapat rohan vakon,
Vad lárma közben, harckéjtől hörögve.

Most összecsapnak, vak zavart idézve
S rekedt sóhaj, nyögés hallatszik ott,
Itt egy szekér fut, ott bitang csikók,
Csillámlik a pajzsoknak kancsal érce.

Vonítva száll a síkon a vicsorgó
Kígyóhajú csatár, a szörnyű Gorgo
S párázik a nedves gyöpön a vérköd.

Arany szobáján Zeüsz dühöng mogorván
Leugranak az istenek s e tornán
Kétségbeesett, vad harcot vívnak értök.

SARKVIDÉK

Halott világ, tajték köröskörül,
Fölötte rézfény, örvényszáj alatta,
Forrongó bércek szürke kör-csapatja,
Min a magasba bús, fanyar köd ül.

Tömbök közé gyűrt ég, rideg pokol,
A vak-sötétbe sok bús síri hang van,
Éles sikoly, kacaj sír fájva, halkan,
A szél vaskürtjét fújva bujdokol.

Hullám-mosott hegyormon ősi gyászba,
A régi ködnek istenei fázva,
Megfagyva alszanak hideg odúkban.

Jön a hótól fehérült szörnyű medve,
Nehézkóros nyakával integetve
És nyálaz a kéjtől elittasultan.

AZ ÉG LÁMPÁJA

A csillagok aranyláncán lecsüngve
Az Ég Lámpája ringatózva lóg
Az óceánra, a fekete űrbe
És béke leng, oly puha, mint a csók,
Komoly vizek zsolozsmáznak körülte,
Az Ég Lámpája ringatózva lóg
A csillagok aranyláncán lecsüngve.

Fénnyel fürészti e nagy végtelent ő
Gyöngyöt dobál a tájra hallgatag,
Ezüst ruhába van az árnyas erdő,
A fészkek a pálmákon alszanak,
Mert jó az álom, a csendet jelentő,
Gyöngyöt dobál a tájra hallgatag,
Fénnyel fürészti a nagy végtelent ő.

Ó Hold, a semmiben, a mélyben, éjben
A bús halottak napja vagy talán,
Te vagy a fényes és szelíd fehér menny?
Ragyogj, ragyogj a sírok kőfalán,
Terítsd széjjel az álmok köpenyét lenn,
A bús halottak napja vagy talán
Ó Hold, a semmiben, a mélyben, éjben?

Ott béke van örökre, mindörökre
Éj! Csönd! Mért szállanak a sóhajok?
Mért nem borulsz a fájó gyönyörökre,
A sebre, amely lázasan sajog?
A szenvedőre, aki sír hörögve?
Éj! Csönd! Mért szállanak a sóhajok?
Ott béke van örökre, mindörökre.

A csillagok aranyláncán lecsüngve
Az Ég Lámpája ringatózva lóg
Az óceánra, a fekete űrbe
És béke leng, oly puha, mint a csók.
Komoly vizek zsolozsmáznak körülte,
Az Ég Lámpája ringatózva lóg
A csillagok aranyláncán lecsüngve.

HJALMAR SZÍVE

Világos éj, jeges szél... Vércsatakban
A héroszok sír nélkül alszanak.
Üvegszemük meredt, kezükbe kard van,
Fejük felett sötét holló-csapat.

Búsan világol a hold jégkorongja
Feláll Hjalmar a holtak között,
Kezét a csonka markolatra nyomja,
S párás sebajka csendbe gőzölög.

— Kiben van itt még egy kevés lehellet,
Hej, hol van a sok víg, erős legény?
Reggel vidám dalt zúgtak még a mellek,
Mint a rigók a bokrok sűrején.

Mind néma. Sisakom tört, roncs a fegyver,
Lazult, kopott az elnyűtt, ócska bárd.
Vérzik szemem. Zajt hallok, rémesen ver
Tengerzúgása s érzem a halált.

Jőjj drága Holló, emberhús falója!
Tépd fel szívem, itasd vascsőrödet.
Testünk a romlás holnapig megója,
Szívem Ilmer lányának vidd, öreg.

Most Upsalába sör foly, éji Holló,
Korsó kocog, dalol a jóbarát,
Villámsebesen szállj, te puszta-bolygó,
Vedd a szívem s keresd a bús arát.

Ott fenn ül a varjú-csapott toronyban,
Éj-fürtje lóg, bús arca hófehér.
Ezüst függője szikrás fénybe lobban,
S szemfénye csillagtűzzel is felér.

Menj bús követ a halvány lány lakába,
Vidd el szívem s jelentsd a viadalt.
Mutasd meg azt, hogy még holtan se gyáva
S reád mosolyg Ilmer leánya majd!

Én meghalok már. Vérzem száz sebemből,
Időm lejárt. Hull a rőtszínü csöpp.
Testem vidáman majd a napba lendül
S a fényes istenek közé ülök.

ANAKREON-UTÁNZATOK

A KANCA

Ó ifjú kanca, te tüzes szemű,
A merre futsz, ledől a gyenge fű,
Szádon havas ezüst-tajték szalad,
Csorgó verejték mossa oldalad.
Trák pusztaságnak virgonc gyermeke,
Nyerítesz a parton, élettel tele,
Bontott sörénnyel szállsz s le nem bukol,
Még a sebes dámvad sem ér utol.

De térded nemsokára meglazul,
S hiába küzdesz, birkózol vadul,
A földre rogysz s nem sért a hódolat —
Zabládba mar majd hófehér fogad.

A KUPA

Vedd ez ezüst tömböcskét, fürge ötvös,
De ebből harci szobrot mégse tördöss,
Inkább hasas és öblös serleget,
Hol a tüzes bor lázasan pezseg.
S falára a Pleádokat ne vésd:
Legyen rajt a vidám menád tömeg,
Metszd rája az aranyló-fürtöket,
A gömbölyű hordót, a víg szedést,
Hol a szedők a pénzelő lakosnak,
Bíbor-lábakkal fürtöket taposnak,
Hogy rajzaiddal Évoét elénk hozd
S lássuk víg Aphroditét, édes Éroszt,
S égjünk a sok tüzes szívű szüzér,
Kiket díszit a verbénás füzér.

A MÉH

A zöld hegyen Érosz, kérkedve fenn,
Meglopta a köpűt egy reggelen;
De rajta kapta őt egy méhike,
Hozzá repült s megszúrta sebtibe.

Könnyekbe fulva állt a balga isten,
Ujjára fújt, hogy nagy baján segítsen.
S feledve íjját, rőten a haragtól,
Cyprishez átszállott sietve akkor:
— Anyám, sebet kaptam egy kis kígyótul,
Megmart fulánkja... szólt s esengve sírt is.
Mosolyosan szólt a szavára Cypris:
— Te oly sebet szúrsz majd, — mely sohse
gyógyul...

BOZÓT

A száradó füvön, ahol a bódító
Vad nap felé tekint a vérvörös kígyó,
A szörnyű fenevad már bóbiskolni kezd,
Hatalmas gyomra lóg és karmokat mereszt.
Szájából perzselő lehellet láza száll;
Rózsálló nyelve lóg, nyelvén ezüst a nyál;
Szügyén, mely lángoló, mint egy rakott kohó
Rángó jóllét böfög s pofája oly mohó.
Körötte tompa csönd, nehéz, vihar-teli.
A sunnyogó párduc gerincét íveli;
Az óriáskígyó lapos és pikkelyes
Fejével a fügék közt valamit keres;
Tündöklik, zizzen a fényes kőrisbogár,
A csíkos tigris úr fejénél szálldogál,
Mit lángoló verő, iszonyú láng fürészt,
S kék ég alatt pihen, az összesült fű közt.

De már az árny terül a mély erdők felül.
A tigris áthevült forrongó vére hül;
Szél libben a füvön; zizeg a gyenge nesz;
Ocsúdik, széttekint, mordul, fület hegyez.
A puszta néma még. A tükrös csermelyen,
Hol a lótusz virul merengve csendesen.
Nem látni dámvadat, remegve habozót,
Gazellák léptitől se reszket a bozót.
Az éhség marja fel mozgó sovány hasát;
És összekuporul, halálos némaság;
Nyújtózik, vánszorog, kapálja a talajt,
Ösvényt szagol, amely kivisz a síkra majd,
Ásít és talpra áll, untatja a magány,
És gyászosan vonít a csúnya éjszakán.

AZ OROSZLÁN HALÁLA

Öreg vadász volt, künn élt a vadonba,
Sötét ökörvér volt az itala.
Bámulta a síkot, tengert borongva,
S bőgött a pusztán búsan, egymaga.

Majd kárhozottan sínylődött a hitvány
Fogságba, nézte bamba csőcselék.
Dobogva járkált a nagy vaskalitkán
S a rácsba zúzta óriás fejét.

Hogy nincs menekvés már: belátta végre.
S akkor otthagyta a vizét, husát;
Megölte az éhség s a szomjúság.

Ó szív, te forradalmas görcsbe sínylő,
Ki sírva vergődsz a föld ketrecébe,
Vajjon miért nem mersz úgy tenni, mint ő?

A JAGUÁR

A barna lejtőkön arany sugár ég,
  Fényes habokba mosdik a vidék;
De a síkokra ráborul az árnyék,
  Borzongva jő a hűvös, esti lég.

A gizgazos, zsombékos, csúnya posvány,
  A meztelen szírt, a fa, a homok,
Indul-mozog és a magányból ocsmány
  Sóhajjal az új nap felé zokog.

A nagy folyó sötéten bugyborékol,
  A hold meszes párákon át kigyúl,
Fel-felcsillan egy kajmán háta néhol
  A hold kemény-hűs sugaraitul.

Az egyik éhesen kúszik az árra,
  Csattog kovácsolt álkapcáival;
A másik kérges vas-torkát kitárja,
  Hogy fújja át az éles szélvihar.

A jaguár a mahagoni-lombban
  Vár hunyt szemekkel, lesve, komolyan.
De. szimatolni kezd az orra nyomban,
  Friss hússzagot sodor a szélroham.

Izmos farán ül, űzi vad kivánság,
  Foggal-karommal pedzi a tusát,
Vérszomjasan tépázza a fa háncsát,
  Rózsás nyelvével nyalja bajúszát.

Majd körbe szökken izmos, könnyű farka,
  A fához vágja a sovár lesen;
Lapos fejét kemény talpára hajtja
  S alvást mímelve horkol édesen.

Egyszerre csend lesz, fekszik, mint a szikla,
  A gallyak közt, aléltan és sután,
Most egy kövér ökör siet a síkra
  És gőz lövell ki tágult orrlyukán.

Hármat se lép. Már megkövül egészen:
  Ott a facsúcs zöld rejtekébe fenn,
Agát-arany, két óriási vér-szem
  Mered reá szikrázva, nesztelen.

Bután inog már roggyant-béna lábán,
  Felbőg, hogy mégse hagyja el magát;
A jaguár lejő prédája láttán,
  Megkapja biztosan puha nyakát.

Az ökör enged, villás szarva port hány,
  Legyőzte a vad szörnyű ereje.
A jaguár szorítja őt mogorván,
  S őrült iramban vágtat el vele.

Köröskörül ijesztő puszta ásít,
Holdfényben úszó nagy szikláival,
Az ökör vérzik, kéjeleg a másik,
Megrészegíti a friss vérital.

Fekete éjbe tűnnek mind a ketten,
A szemhatár tág, széles és süket;
Zajuk a csöndbe sikkad el rekedten,
Éjjel födi bús küzködésüket.

A JAGUÁR ÁLMA

A mahagóni fák alatt virágdagály,
S a rekkenő légben, hol dongók raja száll,
Az összefont sűrűn, egy óriás galyon,
Hintáz a lármázó és cifra papagály,
A sárgahátú pók s a fürge vadmajom.
A ló- s ökör-ölő jaguár idejön,
Megáll a vén fák közt, a mohlepett közön,
Fáradtan és búsan, szemébe holt közöny.
Farát megdörzsöli egy fába reszketeg,
Elpetyhüdött ínye friss, hűs vízért eped
S kitör a száján egy halk-tompa böffenet.

A zajra futni kezd ijedten az arany gyík,
És útja a gyepen cik-cakosan aranylik.
Majd a sötét sűrűn, hová nem hat sugár,
A sziklán elnyúlik az álmos jaguár,

Nyaldossa a lábán az éles karmokat,
Álmos aranyszeme káprázva pillogat,
S amíg rest ereje vad kéje száll reája,
Csóválja farkát és borzolja oldalát,
Prédáról álmodik, körötte pusztaság
És vérre szomjazván, a karmait bevájja
Egy vakkanó bika puha-meleg húsába.

A NAP HALÁLA

Tengerként zúg a szél, az őszi szózat,
A panasza oly ünnepi, komor,
Lombot cibál, búcsúzva bújdokol
S a fát pirosra festi véred, ó Nap!

Levélcsomón kavarganak a vészek;
Álmot kínálva lassan jő az est,
Az árnyba mindent bíborosra fest
S görcsös, kopasz galyon libeg a fészek.

Hunyj, hunyj kevély Nap, fáklyafény pihenj te!
Fényes szőnyegre csorran ki a véred
Mint összetört, véres szívünk szerelme.

Halj meg — te felkelsz! Jó reményre fekszel,
De visszatér-e a hang, láng s az élet
Ha majd szegény szivünk megpattan egyszer?

CSILLAGHULLÁS

Omoljatok ti gyöngyök,
Bús csillagok a habba már.
Úgy lángol a vörös köd,
Úgy tündököl a láthatár;
Szikrázik a rózsás Kelet,
Kacagnak a betyár szelek,
A hullámon tűzszikra jár.
Omoljatok ti gyöngyök,
Bús csillagok a habba már.

Zuhanjatok csak szerte
A titkos óceánba ti.
Nap tűz le a hegyekre,
Lángolnak izzó ormai.
Sikoly, kacaj, dal kél ezer,
A harmatos fa szíve ver,
A légbe zúgást hallani.
Zuhanjatok csak szerte
A titkos óceánba ti.

Repüljetek suhanva
Ó messze földek, édenünk!
A hajnal érces ajka
Nevet s kigyújtja a szemünk.
Testén ragyog a lángruha,
A víz smaragd, a víz puha
S arany tüzet mutat nekünk.
Repüljetek suhanva
Ó messze földek, édenünk!

Siessetek Nyugatra,
A néma éjbe, csillagok!
A sűrű, zöld utakra,
Hol a nap tűzszeme ragyog;
A tavakon a szarvas, őz
Vizet zavar, vígan időz
S a lárma már megint nagyobb.
Siessetek Nyugatra,
A néma éjbe, csillagok!

Ki hullik, az mind boldog,
Feledtető sok lámpaláng!
Ki mint ti, bús koboldok,
Forog kihűlt csillag gyanánt.
Oly édesjó a béke lenn,
Aludni csöndbe, nesztelen,
Hol nem les orvul senki ránk.
Ó adj örök békét nekem
Feledtető sok lámpaláng!

SOLVET SECLUM

Elhallgat egyszer e fonák zsivaj!

A szélbe reszkető sikoly kihal,
Elnémul a haláljaj, a boszú-szó,
Mit égre zúg most az örvényben úszó,
A lárma, sírás, vád, sóhaj, keserv, bűn,
A test s a szellem egycsapásra megszűn!

S elhallgat a király, a csőcselék,
Nem zúg rekedten a börtön feléd,
Hallgatnak az erdők s a tengerek,
Mind, aki e pokolba hentereg,
Oszol-tűnik, mi itten ölt meg égett,
Elmúl a sárba túró földi féreg
S az űrbe bolygó, kóbor éji lob!

Egy gondolat s minden hallgatni fog.

És ez nem akkor lesz, ha majd az ember
Egy másik édent és új életet nyer,
Se, hogyha rózsás fűbe kéjbe fúl,
Se, hogyha sírban alszik végre, túl;
De, hogyha e meddő Golyó kizökken
Unott futásából kaján örömben,
Vakon, bután rohan végsőt hörögve
S észtvesztve táncol a szabad körökbe,
Megostromolja az eget vadul,
Vén kérge róla megropogva hull,
Felmennydörög sós óceánjaival
S kialszik a víztől a lángvihar
És a világszülő sáromladékon
Az űrben új lét kel s vesz a mulékony.

REQUIES

Távol azoktól, akiket szerettem,
A szép napoktól halkan távozom.
A meseország ott ragyog megettem.
Megállok még a szikłacsúcsokon,
Az égen, az alkony alvó egén,
Repül reményem, a végső remény.

Boldogtalan! törődj be végzetedbe;
Az ifjúság többé el nem bűvöl,
Hiába az emlék, így végezed be,
Az égre nézz s ne félj a könnyütől,
Hulljon le a sok igéretlevél,
Szerelmed, álmod, mit nem ízlelél.

Mit sem ad az idő, bármit igérget,
Nem zöldül a rom, a hamu soha.
Holt hamvaid add át a kósza szélnek,
Aludj, a sír oly édes nyoszolya.
Az éjszakába lelj új gyógyszeret
És lásd be, hogy már senkisem szeret.

Az életünk ilyen, el kell viselni,
Az őrült lázad és a gyenge sír;
A bölcs nevet és terhe néki semmi.
Szállj hát a mélybe, hív az enyhe sír.
Ott lenn a zaj, a háború pihen,
Boldogtalan, aludj hűs mélyiben!

AZ UTOLSÓ EMLÉK

Meghaltam. — És szemem még sincs lezárva,
Csak járok az örvényes éjszakán,
Oly csöndesen, mint lassú népek árja.

Búsan lehell a sír fuvalma rám,
Bolygok bitangul, évek óta, resten,
És társam az Úr, az Éj, a Magány.

Napom lejárt. Nem érzem a sebet sem,
Az élet ez, vagy a halotti párna?
Nap! Álom! — Semmi. Menj, menj kósza testem.

Zuhanj! Szemembe tátong az ür árnya,
Az elmúlás nyugalmas éje elnyel,
Meghaltam. És a semmiség zilál ma.

Hát e kísértet, e hang és e sebhely?
Rég kaptam, a tusakvó életen.
Ó éj! Borulj le, éj! — És csöndbe fedj el:

Szívem megették. Ó emlékezem.

CHARLES BAUDELAIRE

Charles Baudelaire 1821 április 9-én született Párizsban. Apja nagyműveltségű, művészhajlamú tanár, hamar meghal, anyja pedig másodszor is férjhez megy, Aupic tábornokhoz, a későbbi konstantinápolyi nagykövethez. Gyermekkora keserű és örömtelen. Irodalmi becsvágya korán ébred. Mostohaapja kereskedőt akart nevelni Baudelaire-ből, s minthogy az okos fiú otthon különben is kellemetlen volt, elküldte utazni (mint Baudelaire hitte) azért, hogy az óceánba vesszen. Bejárta Ceylont, Madagaszkárt, Indiát. 1843-ban nagykorúvá lesz, megkapja hetvenötezer frank örökségét és világfi módra él. Erre az időre esnek azok a kalandjai, melyek oly különös fényben tüntetik fel alakját. Szobája ablakaira vastag, homályos üveget vágatott, kígyókat, skorpiókat tartott lakásában. Baudelaire különc volt. Nála azonban a különleges keresése végzetszerű. Szeszélyeivel csak a nyárspolgárokat akarta elriogatni, távoltartani magától azokat, akik harmóniáját zavarhatnák. 1848-ban végigküzdi a forradalmat, bár hajlama inkább az arisztokráciához vonja. Később a legnagyobb pénzszükségben lefordítja Poe Edgár meséit. 1857-ben kötetben jelennek meg versei „Fleurs du mal" (A Rossz virágai) címen, melyek a szűkebb irodalomra mély hatást gyakorolnak és ma az irodalom történetében nevezetes dátumot jelentenek. Két szomorú szerelmet él át. Akik közelálltak hozzá, hűséges és nemes embernek ismerték. Utolsó sou-it Jeanne Duvalnak küldi, egy mulatt asszonynak, aki évekig feküdt halálos betegen a kórházban. Élete utolsó szakában Belgiumba utazott, ahol felolvasásokat akart tartani, pénzt akart szerezni, de terve nem sikerült. Keserű bosszúságát tréfás-komoly, vackor-ízű versek-

ben töltötte ki (melyeket hátrahagyott művei nyomán közlünk ebben a kötetben, jellemzésül), a belgákat szapulta, kiknek nyárspolgárias szokásaival sohase tudott megbarátkozni. Bágyadtan és betegen tért vissza, többször szélhűdés érte, elvesztette beszélőképességét, hónapokig haldoklott. 1867 augusztus 31-én halt meg Párizsban.

Baudelaire költői nagyságát, melyet évtizedekig vitattak azok, akik visszariadtak döbbentő egyéniségétől, ma már mindenki elismeri. Utód nélkül halt meg. A dekadens költészet, mely az ő hatása alatt cseperedett fel, csak részleteket nyujtott, az ő nagyszerű, átfogó ereje nélkül. Különálló jelenség Baudelaire bátor, szabad, körvonalozott egyéniség, férfias vérmérséklet, akinek versei mindenkor maradandó hatásra számíthatnak. Mi már klasszikus ízt érzünk verseiben. Olyan tisztán szól — árnyalatok és finomkodások nélkül — az erő nyiltságával, mint egy klasszikus. Szemben Verlaine ködös és tétova szókeverésével, biztos formába öltözteti gondolatait és ezt vallja: „a szóban van valami szent, mely megtiltja, hogy könnyelműen játsszunk vele". Arisztokrata és maradi, modern és mégis középkori szellem. Érzi a tudomány csődjét. Az ember nem halad, legfeljebb a sír felé halad, a gyönyör nyomában a csömör. Súlyos pesszimizmusát, ideges nyugtalanságát egy régi költő pátoszával énekli meg. A maga korában forradalmárja volt a művészetének, védelmébe vette Delacroix-t és Ingres-t, akiket annakidején nem méltányoltak, elsőül hitt Wagner művészetében. Furcsaságokkal takarta mélységeit. Baudelaire nagy volt. Versei elé ezt írta: „Tiszta vagyok, mint a papír".

Anatole France így jellemzi őt:

„Mélységesen át van hatva a test tisztátalan voltától, majd azt mondhatnók, hogy az eredendő bűn tana utolszor fejeződik ki „A Rossz virágai"-ban. Baudelaire az érzékek zavarát egy kazuista aprólékos szigorúságával, egy orvos komolyságával ítéli meg. Neki mindez nagyon fontos: mert itt van a bűn és a legkisebb bűnben is van valami szörnyű. Baudelaire kereszténységének egyik főjellemvonása az, hogy a szerelmet és a halált állandóan együtt látja."

CHARLES BAUDELAIRE

MTA KÖNYVTÁRA

MUNKÁI. A versei két kötetben jelentek meg: Les Fleurs du mal. 1857 (A Rossz virágai), Oeuvres posthumes 1886 (hátrahagyott munkák).

IRODALOM. Elek Artúr: Baudelaire levelei, Lehotai: Baudelaire (Magyar Szemle 1906 augusztus 9), Bölöni György: Baudelaire (Népszava irodalmi melléklet 1908), Tóth Árpád: Baudelaire, un bon poète de seconde ordre (Nyugat 1910 november 1), Barna János dr.: Charles Baudelaire (Kultura 1912), Kosztolányi Dezső: Baudelaire sírja (A Hét 1913), Lám Frigyes: Baudelaire (Katholikus Szemle 1914), Kosztolányi Dezső: Baudelaire és a belgák (Nyugat 1915. Tinta 1916. Kner kiadása), Kosztolányi Dezső: Baudelaire és Verhaeren (Nyugat 1917 julius 16), Szini Gyula: Baudelaire (Nyugat 1917), Szini Gyula: Baudelaire (Pesti Napló 1917, 231. sz.), Ady Endre: Charles Baudelaire él (Nyugat 1917 november 1).

György Oszkár egy kötetnyi verset tett közzé Charles Baudelaire „A Rossz virágai" (Tevan, I—II. kiadás). Születésének százéves évfordulóján, 1921-ben megjelennek összes versei Babits Mihály, Szabó Lőrinc, Tóth Árpád fordításában (Táltos).

Fordítói közt említendők még: Radó Antal (Idegen költők albuma), Endrődi Sándor, Hegedüs István, Zempléni Árpád (A XIX. század francia lírájából, II. Kisfaludy-Társaság), Ady Endre (Új versek), Babits Mihály, Bródy Miksa, Franyó Zoltán, György Oszkár, Harsányi Kálmán, Havas Géza, Havas Gyula, Jánosi Gusztáv, Juhász Gyula, Kállay Miklós, Kacsovich Tibor Béla, Kún József, Kuthy Sándor, Somlyó Zoltán (Az átkozott költő), Szabados Ede, Szilágyi Géza, Vidor Marcel.

AZ ÁTOK

Rám szakadt a lomha bosszú,
Ily teher sok Sisyphusnak,
Napjaink hamar elúsznak
S a Művészet hosszú, hosszú.

Nem kisér halotti pompa,
Ismeretlen sírba térek
És halotti, bús zenémet
Szívem, e gyászdob kopogja.

— A sötétbe vár a kincsem,
Hol mérőón, csáklya sincsen,
Csak felejtés és magány.

Száz virág kelyhét kinyitja
És illatja titkok titka
A halálos éjszakán.

AZ EMBER ÉS A TENGER

Mindig szeretted a vad óceánt
Ember, te vad, vad mint a zivatar.
A tengeren vihar ekéje szánt,
És lelked is örvényes és fanyar.

Leszállsz kevély, tajtékos mélyibe
És csókolod arcát ölelkezőn,
Gyakran szíved zajától futsz ide
S felejtesz a bőgő, szilaj mezőn.

Nagy mélyetek titokzatos, sötét
Ember, szíved se méri fel az ón
Tenger, ki látta kincsed özönét?
Örök titok pecsétje áll azon.

Hiába múlnak új s új századok,
Ma is dühöngtök, mert a harc örök,
Halálra, vérre szomjas lázadók,
Őrült testvérek, szörnyű küzködők!

VERS THEODORE DE BANVILLE-HEZ

Te a Múzsának fürtjét összeráztad,
Oly markolással rúgtad földre őt,
Oly könnyen vágta porba hősi lázad,
Mint apacs az útszéli szeretőt.

Már ifjan láttad a művészet ormát,
És építettél, gőgös építő,
Keresve pontos, újveretű formát,
Mit tartalommal áld meg az idő.

De, lásd, a vérünk lassan elsziváro g;
Testünkön a vén monda véres inge
Görcsös halált hoz újult ereinkre,

Mert átkos ingünk kígyónyálba ázott
És a kígyó mindig bús kárhozat lesz,
Mit bölcsejében fojt meg egy Heraklesz.

A SZÉPSÉG

Oly szép vagyok, mint egy kőarcú álom,
A keblemen haltak meg ezerek,
De a költő, halálos ideálom,
A vérért, könnyért még jobban szeret.

Mint szfinksz ülök értetlen, s egyre rontok,
Hó a szívem, fehér hattyúpihe;
Gyűlölöm a mozgást, a forma-bontót,
Nevetni, sírni nem lát senkise.

Nagy gesztusom, a végtelent betöltő
Szobornyugalmam nézi sok-sok költő,
Bámulja búsan, vágyva, remegőn;

Mert mindig hű s szelíd a szeretőm.
Szemembe, e két szépítő tükörbe
A végtelen fény lengedez örökre!

AZ ESZMÉNY

Nem kell nekem a cukros, léha holmi,
Az ósdi szépség, mit puhult kor ád,
Csengős kezek és tánccipős bokák
Gyengék hatalmas szívem megmarkolni.

A sápkóros poéta, bús Gavarni,
Szívhatja a beteg kórházi gőzt,
Én nem lelem sápadt rózsái közt
Azt, ami lelkem fel tudná kavarni.

Örvényt! Egy hőst, ki földet, eget megvet,
Eszményeim a bűn-hősnő, lady Macbeth
És a viharba költő Aischylos;

Vagy a Michael-Angelo-i nagy Éjjel,
Mely görbedő testét oly szörnyű kéjjel
Szorítja a titánok ajkihoz!

MEDDŐ NŐ

Hullámzik, gyöngyözik ruhája fodra,
Járása tánc és a járása láz.
Kígyózik, mint a kígyó csavarogva,
Mit a bűvész ütemes botra ráz.

Mint sívó homok s a puszták azúrja
Nem érti a mi szenvedéseink,

Mint a tenger kel és elapad újra
Közönyös, él és reánk sem tekint.

Csiszolt szeme két pompás csodakő,
Oly túlvilági és oly furcsa ő,
Egy angyal, egy szfinksz, harc és tiszta béke,

Csupa arany, acél, gyémánt, nyakék
S testén mint egy didergő csillag ég
A meddő nők fönséges szűzisége.

A DÖG

Emlékszel-e, én angyalom a dögre,
Amit láttunk e reggelen?
A kavicsos ösvényen füstölögve
Feküdt a bűzhödő tetem.

A lábát égre rúgta, mint a céda
És égő mérget izzadott,
És hasa dögleletes rothadéka
Ontotta a csúf illatot.

A nap reásütött a húscafatra
Pecsenyévé pirítva már,
Hogy a nagy Természetnek visszaadja,
Mi néki joggal visszajár;

S az ég bámulta a remek csontvázat,
Kinyílt, mint a bimbó feje,
De bűze oly erős volt, hogy — utálat —
Úgy szédültél a fűre le.

Donogtak rothadt gyomrán a legyecskék,
Fekete és komor üteg
S húsrongyait sűrű lében megesték
A dőzsölő, sötét nyüvek.

Dagadt-apadt a lé, akár a hullám
Fröccsenve szörcsögött le-fel:
S úgy tetszett, hogy az élet, itt e hullán,
Ezerszeres erőre kel.

És zene zengett, gyászos, furcsa, rémes,
Mint szél s a víz zenélt a váz,
Vagy mint a búzamag, amit a béres
A rostában forgatva ráz.

A forma is csak rémlett, lenge álom,
Egy vázlat volt a hulla most.
Mit gyorsan összeüt művész a vásznon,
Emlékezetből, hamarost.

A szírt mögött ravaszul meglapulva
Egy szuka várt, egy éhes eb.
Hogy dögfalatját megragadja újra,
Sandító szemmel ránk lesett.

— És látod, édesem, ily dög leszel te,
Ily szörnyűséges döghalom,
Te csillagom, napom, szivem szerelme,
Te lázam és te angyalom.

Igen! ilyen leszel te báj-királynő,
Ha megken utolszor a pap.
Feletted dudva és kövér virág nő
S porladni fogsz a föld alatt.

De mégis, mindhiába mar a pondró
És a sír minden férgei,
Mert dúlt szerelmem is a te mosolygó
Örök szépséged élteti!

ÓCSKA ÁGYON

Egy éjjel, hogy egy iszonyú zsidólány
Feküdt mellettem, mint egy holttetem
Az olcsó testen, a halálos órán
Öt láttam én, szomorú végzetem.

A teste ősi fönség és szilajság,
A szeme éles és a kegye kard.
Viseli haja illatos sisakját,
Amely mindig bűvös körébe tart.

Ó hogy csókolnám testedet, te gyöngéd,
Hűs lábadtól hajadig furcsa kéjjel
Pergetném a csók izzó drágagyöngyét.

Csak megrebbenne egyszer büszke pillád,
Dacos királynő és könny öntené el
Vakítva villogó, merev pupillád.

A MACSKA

I.

Jöjj a szívemre, Macska, hízelegve,
A karmaid húzd vissza hát.
Hadd szédülök arany pokolszemedbe,
Amely merő érc és agát.

Ha borzolom rugékony macskahátad,
Elönt a reszkető öröm.
Ittas kezem piheg s remegve áthat
Szikrákat ontó szőrödön.

Öt látom a lelkemben. Ég szeme,
Mint a tiéd, szép állatom,
Mély és hideg, villámlik s öl vele.

És drága testén áthatón
Finom lég, kéjes illatár
Igéző vészfuvalma jár.

II.

Bundája barna, szőke, rőt,
S illatja az arcodba fú,
Nehéz, varázsos illatú,
Ki megsimítja egyszer őt.

Családi szentélyt, házat ó;
Ha lép, fény ég a ház körül,
Itél, megihlet, tűzhöz ül,
Tán isten is, tán csak manó.

Ha nézem olykor egymagam,
Meredten és szerelmesen,
Figyelve villog a szemem
S magába mélyed az agyam,

Látom — s kigyullad erre főm —
A két opálszín lánggolyót,
E két lámpát, a lángolót,
Mely rám lövell s ég kérdezőn.

MAESTA ET ERRABUNDA

Nem fáj a szíved néha, Ágota,
A vágy a tengerekre sose űzi,
E sártengerből nem vágyol oda,
Ahol a víz mély, kéklő, tiszta, szűzi?
Nem fáj a szíved néha, Ágota?

Csak a tenger, az ad nekünk vigaszt!
Míg zúg a szélvész roppant orgonája,
A víz, ez a rekedt dalos viraszt,
S lágy, lassú bölcső-dalt dalol reája.
Csak a tenger, az ad nekünk vigaszt!

Ó vígy vagon! hajó vígy messzire!
Itt sár lesz a szemünk könnyharmatából!
— Ugy-e ezt mondja Ágotám szíve:
Csak messze a bünöktől, élni távol,
Ó vígy vagon! hajó vígy messzire!

Mily messze vagy te illatos berek,
Hol csók, öröm víg társa az azúrnak
S a szív nem álmot, árnyakat szeret!
De tiszta, édes, mély gyönyörbe fullad!
Mily messze vagy te illatos berek!

De gyermeki szerelmünk édene,
Futkározás, csók, dal, csokor, lopott szó,
A domb mögül felsóhajtó zene,
A hűs sűrűn forgó mézízű korsó,
— De gyermeki szerelmünk édene,

Hamar letűnt, ártatlan kerthelyünk
Messzebb vagy-e, mint India s messze Kína?
Mért nem lehet életre keltenünk?
Ha téged egy ezüsthang visszahína,
Hamar letűnt, ártatlan kerthelyünk.

A KISÉRTET

Ágyadhoz surranok sötétlőn,
Mint lángszemű angyal, ha éj jön
S feléd kúszom majd zajtalan
A hosszú árnyon, egymagam.

Csókot lopok rád, büszke barna,
Miként a hold a hűs avarra
S ölellek is, te bódító,
Mint sírt a reszkető kígyó.

Ha jő az ólomszínű regg,
Hideg lesz a bús ágyüreg
S estélig elhagyatva látod.

Más lágy, szelíd szivet ural:
Én rémülettel, bosszuval
Tiprom le majd az ifjúságod!

A ZENE

A zene néha rám zúg, mint a tenger!
  Az ég felé, hahó!
A ködbe, éjbe, míg a fergeteg ver
  Száll egy sebes hajó;

Mellem feszül, tüdőm mint a vitorla
  Nekidagad vadul,

Előttem a hullámok szilaj orma,
  S az éjszaka lehull;

Érzem, hogy sülyedek, üvölt a víz,
  S a romlás kéje vár,
A zivatar, az orkán szárnya visz,

Bölcsőm az őrült tengerár. —
  Máskor meg síma tükrén ringatom
Álmatlan bánatom!

ROKON BORZALOM

„Ez ónszínű és rémes ég,
Miben sorsod tükrözve látom,
Vajjon mily eszmét lop beléd?
Felelj, istentelen barátom."

Határtalan felbátorít
A sok talány, az éj, a tűz-kép,
Nem jajgatok, miként Ovid,
Hogy a hazájából kiűzték.

Szétdúlt egek, ti bennetek
Gőgös-magamra ismerek.
S te vagy sötét, gyász-arcú felleg

Holt álmaimnak ravatalja
És a pokol visszfénye rajta
Legkedvesebb zordon szivemnek.

A FIGYELMEZTETŐ

Aki az ember-névre méltó,
Egy sárga Kígyót hord szivében,
Mint trónon és szól a kevély szó:
„Akarom!“ s rá az ember: „Én nem!“

Ha átkarol csókok csalitján
Egy vízitündér, vagy szatír-lány,
Sziszeg a Kígyó: „Kötelesség!“

Ha verselsz s véred kéjre gerjed,
Márványt csiszolsz s nyesed a kerted,
Sziszeg: „Megéred-é az estét?“

Ő tőle semmi meg nem óhat,
Hiába hí a vágy, a távol,
El nem futhatsz e bús kígyónak
Kegyetlen és intő szavától.

A LÁZADÓ

Egy mérges angyal száll, előretörvén,
És megragadja a bűnöst, karon,
Cibálja a haját s szól: „Ez a törvény.“
(Jóangyalod vagyok.) „És akarom“.

„Szeretni kell — ne fintorítsd a képed —
Társad, ha görbe is s bicegve lép,

Hogy majd kibontsd, ha Jézus jő elébed,
Jótetteid virágos szőnyegét.“

„Ez a szeretet! És ha már kihúnynak
A lángjaid, gyújtsd újra meg az Úrnak,
Ez az igaz Gyönyör s a Hatalom.“

És a kegyes angyal vad átkokat szór,
Megöklözi a hitványt, ámde akkor
A bűnös égre bőg: „Nem akarom.“

A VAKOK

Nézd, lelkem: a vakok szörnyű csoportja!
Majdnem bohókás mind, akár a báb;
Mint alvajárók úgy haladnak át
Szemük sötét gömbjét előrenyomva.

Az égi szikra elszáll s vissza nem jön,
Most a távolba néznek, mindenütt,
Az égre; és nem látni, hogy fejük
Lehajtanák, álmodva és merengőn.

Az örök csönd testvérén, a halálos
Éj árnyain bolyonganak. Ó város!
Amíg zajod dalol, nevet, vakog

S te csókba fúlsz, járok az éj honában,
Mint ők s azt kérdem náluk tétovábban:
Mit vártok az Égtől, ti bús vakok?

PÁRIZSI VIRRADAT

Zeng az ébresztő a kaszárnyaudvaron,
A lámpalángba fúj a kósza fuvalom.

Ez az a perc, mikor gonosz lidérc-csapat
Kínozza párnáin a barna ifjakat;
A lámpa, mint a vérző szem, vöröslik
S ráhull a napra egy sötétvörös csík;
A lélek ébredez, de még a test nehéz,
S akár a lámpa és a napfény, összevész,
Mint síró arcon az utolsó könnyek,
Az éji rémek búsan elköszönnek.
A férj írástól, a nő csóktól álmos.

A kéményekben pipáló füstje szálldos.
A kéjleány hamvas szemekkel és bután,
Szájtátva horkol a kitombolt kéj után;
A koldúsasszony a kezét melengeti,
Fityegnek ösztövér, hűs-vézna mellei.
A gyermekágyasok fájdalma újra nagy,
Belül a szutykos ágy, kívül a fagy, a fagy.
Most mintha hallanál vértől piros sikolyt,
A hajnali kakas a ködön átrikolt;
A házakon gyűrűs, hullámzó ködgomoly,
A kórházak szegény betegje haldokol,
Ökrendezik, csuklik és utolsót hörög.
Odúkba térnek a lumpok s a betörők.

A hajnal jő. Zöld a ruhája s rózsaszín,
Vacogva lépeget a Szajna partjain
És a sötét Párizs, dörzsölve a szemét,
Vén mesteremberként a műhelyébe lép.

A NAP VÉGE

A fakó napfényben éled,
Fut, vonaglik, forr vadul
A zajos, kegyetlen Élet;
Míg az ég boltjára hull

A gyönyörtadó nagy éjjel
S enyhül az éhes s a rab,
Bűnt, bút elfed a setéttel
S szól a költő: . . . „Vártalak!

Fáradott a lelkem, testem,
A nyugalmat égve esdem,
Sok bús látomány mar és tép.

Hátra fekszem. Jöjj le, födj be
Lebbenő gyászfüggönyödbe:
Ó, üdítő, hűs sötétség!“

A KÉT JÓ NŐVÉR

A Kéj meg a Halál két drága nővér,
Kik csókot adnak, frissen, mindenütt.
De sohse szült e két előkelő vér,
Meddő maradt rongyfödte csípejük.

A poklok költőjének, aki bágyadt,
És nem találja kedvét semmiben,
A temető s a bordélyház ad ágyat,
Hol álmatlan álomban elpihen.

A koporsóhoz s ágyhoz tér meg újra
S e két nővér, lelkét, a végtelent,
Szörnyű gyönyörre, édes kínra gyújtja.

Mikor temetsz el, mocskos-arcú Kéj te,
S mikor tűzöd be, ó Halál, te szent,
Bús ciprusod vad mirtusa helyébe?

A ROKONLELKEK

A belga nép nagyon csodás.
A kenyere a majmolás.
Vérbajt kap s ez garancia
Neki, hogy ő — farancia.

A BELGÁK ÉS A HOLD

Kerek e földön nincs oly furcsa nép,
Mint a belgák. Láttán a szép dolognak,
Megnyúlik a képük, tompán dohognak,
Nekik botrány és kihívás a szép.

Ejts tréfaszót s a szemük megmered,
Akár a zsírba sülő árva halnak,
Mondj meghatót: nevettükbe meghalnak,
Mutatva, hogy ők mindent értenek.

A fénytől is félnek nagyon a belgák.
Olykor látom, mikor a holdvilág ég,
Hogy ülepükre csüccsennek a balgák.

Köröttük sár, csömörletes okádék,
S tökrészegen csak ugatják a holdat,
Nyavalya töri őket, úgy csaholnak!

EPITÁFIUM

Rops műterme számára, mely Brüsszelben koporsókat gyárt.

E koporsókat nézem én.
Mind mahagóni-költemény.
Műasztalos cifrázta fürge kézzel,
Milyen ékszertok! s jaj, micsoda ékszer!

Itt a halottak pimaszok,
A flamand hullák, a gazok
Beszennyezik majd, hogy belépörögnek,
Minek ilyen tok az ilyen dögöknek!

A BELGA CIVILIZÁCIÓ

A belga az civilizált:
Tolvaj, de agyafurt kivált,
Nagyon gyakran szifilizált.
A belga az civilizált.
Nem tépi szét a húst körömmel,
Az asztalánál nagy örömmel
Használ villát meg kanalat.
A belga a korral halad,
De mancsán zsír van és maszat.
Van inge és van drága kis
Kalapja, van nadrágja is,
Első a tivornyába is.
Pont úgy okádik, mint egy angol,
Járdára piszkol, ha csatangol,
Papol sok új és ferde tanról,
Akárcsak nálunk az arasznyi
Kis bolyhos és tud — — —
Mint a majom, buja, zilált,
A belga az civilizált.

HALÁL, VÉN KAPITÁNY . . .

(Az „Utazás"-ból)

Halál, vén kapitány! vígy útlan útjainkra!
Ó, vén Halál! Menjünk! Úgy untat ez a táj!
A tenger és az ég fekete, mint a tinta,
Szívünk csupa sugár és szívünk egyre fáj!

Öntsd edző mérgedet bús híveid szivébe,
Parázslik az agyunk s a szél viharra fúj,
Meríts az örvénybe, mindegy Pokol-e, Ég-e,
Az Ismeretlen kell, a csoda és az új.

GUY DE MAUPASSANT

Guy de Maupassant Miromesnilben született 1830 augusztus 5-én. Ősei Lotharingiából származtak. Anyja nevelte. Tizennyolc éves korában a tengerészeti minisztérium hivatalnoka, később átmegy a közoktatásügyi minisztériumba. Harminc-éves korában kezd írni. Ekkor egymásután ontja a köteteket, tíz év alatt huszonhét könyvet ír. Igazi hírét regényeinek köszöni, igazi értéke rövid elbeszéléseiben van. Elsőrangú megfigyelő. Maupassant középtermetű férfi volt, széles vállú, izmos, sokat tornázott, csónakázott. Erős szervezetét az élet és munka hamar megviselte. Férfikora delén elborult elméje. Őrülési rohamában borotvával el akarta metszeni gégéjét, kényszerzubbonyban vitték a párizsi tébolydába és ott halt meg, 1893 július 6-án.

Maupassant egyetlenegy kötet verset adott ki „Des Vers" (Versek) címen, 1880-ban. Ez az első könyve. Realisztikus művészetéből ízelítőt adnak a versei. Nagyságát nem bennük kell keresnünk. Az az író, akit ma nagyrabecsülnek, prózai polgárokat figyel meg, a kisembereket, a XIX. század különceit és betegeit, verseiből csak festéktálcáját ismerjük meg, színeit, melyeket regényeibe és elbeszéléseibe — sokszor változtatás nélkül, szóról-szóra — átvesz. Később tágul látóköre, kifejlődik humora, de lírája ugyanaz marad. Néhány ideges és zaklatott verssorában már látjuk az egész Maupassant-t.

IRODALOM. Radó Antal: Maupassant (Megjelent a Kabos Ede által szerkesztett Krónika első számában), Neményi Erzsébet: Maupassant életrajza (A Hét 1907), Babits Mi-

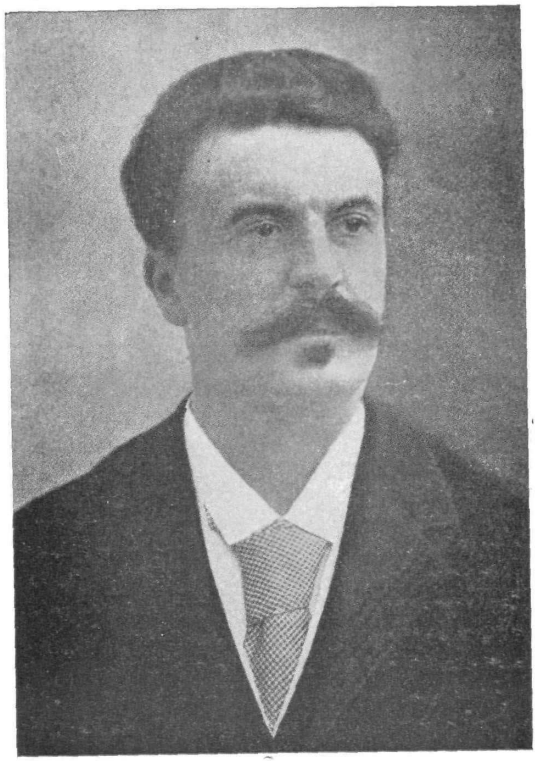

GUY DE MAUPASSANT

MAGYAR KÖNYV TÁRA

hály: Maupassant versei (Nyugat 1909 február 16), Nádai Pál: Maupassant összes versei (A Hét 1909), Gulyás Pál: Adalék Maupassant fejlődéséhez (Egyetemes Philologiai Közlöny 1909), Salgó Ernő: Guy de Maupassant (Nyugat 1911 augusztus 1), Resek Román: Guy de Maupassant (Modern Szemle 1914). Kosztolányi Dezső lefordította Maupassant összes verseit (1908). Több versét lefordította Bródy Miksa (Jövendő), Szilágyi Géza (Holt vizeken), Zemplényi Árpád (A XIX. század francia lírájából. A Kisfaludy-Társaság kiadása, II. kötet) és Zoltán Vilmos.

NAGYAPÓ

Holtan feküdt a nagyapám,
Kilencvenéves nagyapó.
A homloka az halavány,
Akár az ágya, oly fakó.
Nagy, sápadt szeme kinyílott,
Halk hangja hörgött reszketőn,
Mint sóhaj-űzte messzi szók,
Mint szél morajló fatetőn.

Álom ez, vagy emlékezet?
A fényes reggel tűzburok,
A fákba tűznedv pezsegett,
Szívembe bíbor vér futott.
Álom-e, vagy emlék-e ez?
Az élet oly szép s ködbe vesz!
Emlékezem, emlékezem.
Ó, tűnt napok, tűnt életem!
Az ifjúság! emlékezem.

Álom ez, vagy emlékezet?
A gyenge hab, a puha, lágy,
A szélre bűvösen rezeg.
Himbálja a szívem a vágy.
Álom ez, vagy emlékezet?
Miért e perzselő szelek?
Emlékezem, emlékezem!
Ifjú erő vitt tüzesen!
A szerelem! emlékezem.

Álom ez, vagy emlékezet?
Zajjal telik meg a szívem,
Mit a hullám ver reszketeg,
A gondolat fut s elpihen.
Álom ez, vagy emlékezet,
Hogy meg se kezdve végezek?
Emlékezem, emlékezem!
Rám várnak ők a mélybe lenn;
A sír! a sír! emlékezem.

A VADLUDAK

Elhallgat a madár is, minden alszik,
Fenn szürke ég, lenn hófehér kihalt sík.
Fekete hollók, sok zord éji folt,
Vájják a hó jegét nagy csőreikkel.

Egyszerre fönn az égen zaj rikolt,
Lármázva egy vadlúd-csapat tűnik fel.

Mind nyúlt nyakakkal megriadva rebben,
Mint a kilőtt nyil, egyre sebesebben
S szárnyuk nyomán süvölt a levegő.

A bús zarándokraj merengve szárnyal
Pusztákon, erdőn, óceánon által,
Fönn a vezérük olykor tűzbe jő,
S serkentve röptük felzúg, sírva, fájón.

A karaván szétgombolyul elül,
Mint két szalag s egyszerre szétterül
Szárnyas háromszögük a szemhatáron.

Lenn háziludak csapata zajog.
Lomhán topognak, lábuk összedermed,
Terelgeti egy rongyos, árva gyermek
És inganak, mint a nehéz hajók.
Figyelnek a búcsúzó, kósza neszre,
Fejük kinyujták s nézik, egyre nézik
A vadludak iramló szökkenésit
És vágynak ők is szállni messze-messze.
Emelgetik a szárnyukat erőtlen,
Ágaskodnak s a zajt remegve hallják
És összezsibbadt, átfülő erőkben
Sajogva kél az álmodott szabadság,
A lanyha partok messze tájak álma,
A hómezőn riadt vággyal sivítnak
S jajongva, a bús égre kiabálva
Soká felelnek tűnő társaiknak.

A HOLDSUGÁR DALA

Tudod, mi a nevem? — A Holdsugár,
Tudod, honnan jövök? — Az égre nézz fel,
Anyám ragyog, az éj hűs árnyú már,
Fákon, vízen futok lágy szökkenéssel;
Tanyám a hűs fű, a meleg fövény;
Kúszom sötét falon, nyírfák tövén.
Mint kincsre szomjú martalóc a házon,
Nincs melegem sosem és sose fázom.

Pici vagyok, mindenhol ott van
Fényem ragyogva, csendesen
Ülök a néma ablakokban,
A titkokat mind ellesem.
Most itt vagyok, perc mulva ottan;
A vad, a puszta réteken,
A tétovázó szerelem
Követi fényemet nyugodtan.
Aztán, mikor tüzem kilobban,
Lágy bú sajog a szíveken.

Poszáta és a csalogány
A szilfa s fenyves ágbogán
Dallal köszönti jöttöm.
Aztán kezem a lyukba nyúl,
Hol reszketőn lapul a nyúl;
Mind felkel erre rögtön;
Merész ívekben ugrál

És oly picinyke, pöttön
Nyúlt árnyak lenn az útnál.
A szírten, a haraszton
A dámvadat riasztom
S a hegy tüzes ünőit,
Mind felvigyáz, tünődik,
Rejt-e veszélyt az alkony,
Nincs-e vadász, ravasz nyom;
S lesi, hogy a hatalmas,
Tüzes szerelmű szarvas
Nem hívja-e panaszlón?

Ha kél anyám
S a hab dagad,
Én hallgatag
Bús-halavány
Tüzet vetek
A part-falon.
A nedveket
Elaltatom;
S ha sugaram
Mélységeken inog,
Az úttalan
Fél s azt hiszi, gyilok.
De fényiben
Sok elpihen
S kit marnak a kínok,
Tüzén enyhülni fog.

Tudod mi a nevem? — A Holdsugár.
Ugy-e tudod miért sugárzom itten?
Ha lenn az éjjel hűvös árnyú már,
Örökre elveszhetsz a sanda vízben.
Éjjel veszélyes az erdő s fövény,
Megbotlasz a sötét nyírfák tövén,
Én az ösvényt ragyogva mutatom,
Ezért bolyongok künn az utakon.

LÁNGOLÓ NAP ALATT

Június volt. Tüzes és fényes ünnep.
Lármázva harsogott a kandi nép.
Ujjongtam én is, nem tudom miért
S agyam zavart lármától részegült meg.
A nap felkorbácsolta véremet,
Velőmbe tűz gyúlt perzselő sugarán,
Szivembe vágyak láza pezsegett,
Mitől Édent veszített egykor Ádám.
Egy lány közelgett és reám tekintett.
Babonás fény volt a parázstekintet,
Lelkem csak itta a sötét tüzet:
És elfogott valami őrület,
Hogy rávetem magam szerelmesen,
Szívom az ajkát, a karomba zárom.
Vér-felleg ülte meg borult szemem
S nem tudtam, e vad csók: való-e, álom?

Legyűrtem őt ölelve és tiporva,
Majd felragadtam hirtelen karomba,
Elrúgtam a földet, tovább suhantunk,
Szálltunk a naptól lángoló körökben
S hogy összeforrott testünk és az ajkunk,
A nap piros tűz-kráterébe törtem,
Öleltem őt s némán meredve rám,
Görcsös karomba meghalt a leány...

SZERELMI POSTA

(A Tuileriák kertjében)

Jöjj, kisfiú. Anyád, lelkemnek üdve,
Hogy nézze játékod, e padra ült le.
Sápadt s a csillagoknak halavány
Aranyja sejlik szőke, nagy haján.
Hadd a piros szácskád csókolni hosszan,
Tág, kék szemed, fésült-finom hajad,
Hogy csókjaim fejedre záporozzam.
Majd hogyha Hozzá mégysz te hallgatag
S éjjel nyakát karoddal átfogod,
S csókolja a hajad, a homlokod,
Ajkát az ajkaid sebesre süssék
És fogja el lágy s vad szerelmi szükség;
S kiáltsa borzadozva és remegve,
Látván, mi nagy szegény szivem szerelme,
Míg az én csókom adja néki ajkad:
— „Fiam, fiam, mit érzek én ma rajtad?“

VÁGYAK

Sok azt szeretné, hogyha szárnya lenne
S rikoltva tudna szállni, szállni fenn,
Megkapná a fecskét a végtelenbe
S elveszne az ég szürke mélyiben.

Nőkebleket roncsol vadul megannyi,
Rázárva karját, mint egy vaslovag;
A vágya hirtelen orron ragadni,
Egy mozdulattal, a riadt lovat.

Én mást imádok: a test szűzi húsát,
Az istenek bájára szomjazom,
Hogy testem, ez a lángzó, büszke túlság
Hódítson égve sok-sok századon.

Szeretném, hogy mindenki értem égjen,
Ma ezt ölelni, holnap újra azt,
Leányt szakítani, a messze réten,
Ahogy tépjük a gyümölcsöt, tavaszt.

A lágy gyümölcsnek íze annyiféle,
Oly sokszerű illat lehellete,
Kezem bolyongva száll a lány fejére,
Most vörhenyes haj kell, most fekete.

Legkedvesebb az utcai találka,
A tűz, mint egy szem a testünkbe lop,
A tűnő hódításnak röpke árnya,
A habkönnyű álom, a lopva-csók.

Barnával ébredjetek, ha jő a hajnal,
Vaskarja fojtson, vad legyen s pogány,
De este szőke szóljon halk szavakkal
S a hold ezüstje égjen homlokán.

Majd könnyedén, nem sírva és gyűlölve
Váljunk s keressünk új szivet hamar.
— Csak fogheggyel harapjunk a gyümölcsbe,
Hiszen a belsejük az mind fanyar.

A MADARÁSZ

Ha a virág kelyhét kinyitja,
  Ámor siet a rétre ki.
Kutat a síkon, a csalitba
És este a kicsiny kalitka
  Bús rab-madárral van teli.

Veti a hálót, bajt idéz fel,
  Hogy szétterül a bűvös est.
Lépvesszőt rak homályos éjjel,
Hogy még nagyobb legyen a kényszer,
  Rászórja a zabot, kölest.

Sövények rejtekébe bújik,
  A csermelyek partján riog,
Harasztra kúszik s félve bújt itt
És les, mikor jön ki az útig
  A rebbenő madárfiók.

Örökzöldből, friss gyöngyvirágból
Van a hálón viráglepel.
Galagonyát fon rája máskor
És hull belé, akár a zápor
A pinty, a csíz, sok-sok ezer.

Zöld fűzfaágból, rozmarinbul
Hajlít kelepcét olykoron.
És a mező határain túl
Halk csendesen keresni indul
Van-e madár a magokon?

Sietve rebben a madárka,
Ujjongva és kábulva lép,
Ártatlanul néz, félve-várva,
Megcsípi a magot, az árva,
S már ott ragad lábán a lép.

S Ámor kacagva viszi vissza,
A zsákmányt el nem engedi
A síkokon és a csalitba,
Ha este a kicsiny kalitka
Bús rab-madárral van teli.

SÉTA

(Mikor tizenhat éves voltam)

A föld az égre nézett. A füvet
Remegve födte a tűzfényű csepp.
Dal szólt a földön és benn a szivemben
Pajkos rigó füttyentgetett szünetlen.
Talán azért, hogy engemet gúnyoljon.
A szüleim meg pörlekedtek otthon
Reggeltől estig, nem tudom mi végett.
A lány virágot tört, táncolva lépett,
Aztán leültünk, a mohágyra dőltem,
Egy enyhe domb sugározott előttem
S a búcsúzó, hamvas bíborba folyt át,
Szólt a leány: „Ó nézze csak e pompát,
Mily meredek a hegy, hervadt a gyöp",
Én néztem és nem láttam mást, csak őt,
Dalolni kezdett vágyva és esengőn,
Majd visszajöttünk a homályos erdőn,
Egy kiszakított szil utunkban állt,
Fölé emeltem lombernyő gyanánt.
Fejét zöld sátor árnya koronázta,
Az ajka nevetett szerelmi lázba.
Félénken egymás közelében álltunk,
Néztük a harmatos füvet s a lábunk,
Az alvó rét csendes volt és setét,
Ő rám emelte a tekintetét
S tüzes szemünk a bársonyos homályban
Meggyónta egymásnak dacolva, bátran,
Mily lázasak a szívünk vágyai . . .
Csak szánk nem merte még kimondani.

HAVAS ÉJ

Meredt, fehér a sík, még zajt se hallani,
Nagy némaság; az élet összedermedt.
Az elhagyott erdőn nehány kivert eb
A zuzmarás fák közt vadul csaholva nyí.

Pihen a dal, a gyöp kiszáradt mindenütt,
A tél tarol az árva rózsaparton.
A meztelen fák, mint megannyi fantom,
Az égre görbesztik fehér csontváz-kezük.

Sietve száll a nagy, halotti holdkorong,
Mint hogyha fázna a magányos ürben.
A pusztaságra bámul kimerülten,
S hogy látja, mily kopár, búsan tovább bolyong.

Ránk szórja jéghideg, fagyos sugárnyilát.
Sápadtan és kisértetin világol.
A hó sziporkát hány az éjbe távol,
Oly babonásan ég a szürke holdvilág.

Ó gyilkos éjszakák, madár-ölő idők!
A fákon a jeges szél zúgva nyargal.
A madarak várnak, fagyott inakkal
S a lombos ág alá vágynának szállni ők.

A pőre gallyakon ón-kérgű jégeső,
Ott ülnek és gubbasztva, lesve néznek.
Forgó szemekkel várva a sötétet
S a hó fehér, fehér s az éjjel sose jő.

FÖLFEDEZÉS

Gyerek voltam. Szerettem hőn a harcot;
A lovagokat, súlyos fegyverük,
A zajt, mi távol keleten viharzott,
Hogy a szent sírért küzdtek mindenütt.

Álmom oroszlánszívű, hős Richárd volt;
Bámultam őt, de akkor legkivált,
Midőn a harcba sok tar főt levágott
S abból magának nyakláncot csinált.

Én a hölgyemnek szallagát viseltem,
A harci kardom volt egy kis suhang,
Csatáztam a színes virágok ellen,
S hullott a kelyhük, hogy a bot suhant.

A puszta ég alatt reá szövődött
Trónomra a természet zöld moha,
És megvetettem a királyi gőgöt,
Főmön zöld ágból volt a korona.

Boldog tűz égetett. Egyszerre halkan
Jött egy szelíd leányka, nevetett.
S eléje tettem boldog áhítatban
Légváraim, címem s a szívemet.

Merengve a zöld gesztenyésben ült le.
A mindenség mosolygott kék szemén,
Csak néztem a kékségbe elmerülve
S álmodva simultam melléje én.

Mért lettem e kis, szőke lánytól oly bús,
Mért tűnt el úgy az álom, az öröm?
Miért borult el komoran Colombus,
Hogy egy világ bukkant ki a ködön?

RETTEGÉS

Mult éjszaka soká olvastam egymagamban.
Éjfélt ütött s akkor egyszerre megriadtam.
Már nem tudom, mitől, de félt egész valóm.
Lihegve hallgattam, hogy az éjféli csöndben
Titokban megtörtént valami borzalom...
Valaki, úgy tetszett, lassan megáll mögöttem,
És vár egyenesen, figyelve ideles,
Aztán nevetni kezd, szörnyű és ideges
Kacajjal s elnémul utána. Gyötrelem!
Érzem, hogy érinti a hajam és fejem
És a kezével már a vállam fogja át
És én szörnyethalok, ha meghallom szavát!...
Mindig reámhajolt, közelsimulva hozzám
S én bármit is teszek, csak ülök ott merőn,
Moccanni se tudok, lecsuklik gyenge főm.
Mint madarak, miket széjjelzilált az orkán,
Vijjongva röpdöstek vad gondolatjaim,
Halálverejtéket sajtolt reám a kín
S hallgattam a kihalt, kopár-üres szobán át
Egymásra csattogó fogaim vacogását.

Egyszerre megreccsent valami. Tébolyultan
Fölordítottam, oly halálos rettenettel,
Ahogy még sohase kiáltott itten ember,
S aztán meredten és némán a földre hulltam.

SULLY PRUDHOMME

Sully Prudhomme 1839-ben született, Párizsban. A gimnáziumban kitünően tanult, műszaki pályára készült, rokonai ipari pályára szánták, egy vasgyárba adták, később azonban a párizsi jogi karra iratkozott be és ügyvédi irodában dolgozott. Rokonai szigorú vallásosságra nevelték, a katholicizmus misztikuma erős hatással volt reá. Első kötetét 1866-ban adja ki és már a kezdő verseiben is gyengéd, finom poétának mutatkozik. Hamarosan felkeresi a parnassieneket, akiknek a szépségről és tökéletességről való nézetük nagyon egyezik művészi felfogásával. Sully Prudhomme azonban emberibb. A parnassienek regényes színei helyett az emberrel foglalkozik. 1870-ben a háború és a kudarc megtöri, második könyve csak 1872-ben jelenik meg. 1881-ben beválasztják az akadémiába, 1902-ben megnyeri a Nobel-díjat. Sully Prudhomme nem fűszeres és izgató egyéniség, de költő, lágy kedély, választékos és nemes művész.

Szász Zoltán így jellemzi őt: „Méltósággal viselt melankólia: ebben az allürben megvan a Justice és a Bonheur egész költője. Melankólikus, ez kétségtelenül tökéletlenséget jelent, mert a szeplőtlen nagyság, a legkifejlettebb tehetség derűs, vidám, borongásnélküli. Minden gyötrelem, még a legnemesebb, még a legvégső kérdések megfejthetetlensége fölött érzett metafizikai bánat is életerővesztesség lévén, az egyén értékbeli hanyatlását jelenti. Spinoza ezt úgy mondta, hogy minden bánat egy kapu, mely csekélyebb tökéletességbe vezet. Ez a melankólikus alaptermészet meg is fosztotta Sully Prudhommet a titáni erőtől, a kifejezés férfias hatalmasságától s

bizonyos lágy, szelíd jelleget adott neki. Hogy a féktelen szenvedély vagy a túlságosan nüanszált raffináltság, két, manapság különösen kelendő lírikus-erény, hiányzanak belőle, ez nem fogyatékosság, mert benne meglevő tulajdonságokhoz viszonyítva, alsórendű kvalitások. Nemesség, mélység, tisztaság, finomság, gyöngédség, világosság: ezek az idealista erények éltek ebben a mélabús remetében."

MUNKÁI. Fontosabb verseskönyvei: Stances et Poèmes 1865 (Stanzák és költemények), Les Épreuves 1866—1872 (Megpróbáltatások), Les Solitudes 1869 (Magány), Le Bonheur 1888 (A boldogság).

IRODALOM. Szász Zoltán: Sully Prudhomme (Nyugat 1908 január 1), Ferenczi Zoltán: Sully Prudhomme (Budapesti Szemle 1910 július), Haltvany Lajos: Sully Prudhomme (Beöthy-emlékkönyv).

Verseiből fordított: Béri Gyula, Kacziány Géza, Reviczky Gyula, Szabados Ede, ifj. Szász Béla, Vargha Gyula, Vári Ferenc (A XIX. század francia lírájából, II. Kisfaludy-Társaság), aztán Biró Alajos, Erdélyi Zoltán, Jékey Aladár, Király Géza, Radó Antal, Szabó Sándor, Thaly Lóránt, Telekes Béla.

AZ ÜRES SZÉK

Ha a kedves örökre elhagy,
Sejtjük, mily nagy a veszteség,
De a síró szó szánkon elfagy,
S a könny nem jő szemünkre még.

Sem a nehéz, fekete vászon,
Sem a Dies irae sora,
Nem tud könnyíteni a gyászon,
Ajkunk lezárja egy csoda.

Könnyekbe fulladunk meredten,
Ha ránk tekint a sírtorok
És a koporsón tompa csendben
A rög nehéz zajjal kopog.

De hogyha jönnek csöndes esték,
Keressük a kedves személyt,
Némán mered ránk egy üres szék
S akkor szívünk — mindent megért.

HENRY CAZALIS

Henry Cazalis 1840 március 9-én született Corneilles-en-Parisisban. Jogot és orvostudományt tanult. Erősen tanulmányozta a keleti költészetet, a buddhizmust és Schopenhauer-t. Első verseskönyve Jean Castelli álnév alatt jelenik meg 1865-ben. Sok vallásos és bölcseleti verset írt. Jean Lahor álnév alatt is ír.

MUNKÁI. Nevezetesebb kötetei: Chant populaire d'Italie 1865 (Olasz népdalok), Melancholia 1860.

IRODALOM. Verset fordított tőle Zempléni Árpád (A XIX. század francia lírájából, a Kisfaludy-Társaság kiadása, II. kötet).

CIGÁNY A HOLDBAN

Egy régi cigány-mese járja:
Mikor a hold az égre tűn,
A hold öreg, cingár cigánya
Nótázni kezd a hegedűn.

A nóta lágy, puha fuvalma
A csöndön át alig rezeg,

S az éjszakán senkise hallja,
Csak a csöndes szerelmesek.

Jőjj édes, ez a bűvös óra:
A fán ezüstös szemfedél,
Figyelj, figyelj a zeneszóra,
A holdban a cigány zenél.

FRANCOIS COPPÉ

Francois Coppé 1842-ben született. Apja szegény hadügyminiszteri hivatalnok. A szegények és szenvedők költője sok nélkülözés közepette nő fel, gyermekkorában sokat betegeskedik, majd ő is hivatalnok lesz a hadügyminisztériumban. Első verseit a parnassieneknek mutatja meg, akik fölfedezik őt. Legnagyobb sikereit versbe szedett drámai történeteivel éri el, melyeket estélyeken, hangversenyeken világszerte szavaltak. Petőfihez ódát írt, melyet a Petőfi-szobor előtt — a szobor-leleplezés alkalmával — maga szavalt el. 1908-ban halt meg, nyelvrákban. Életében a legnépszerűbb és legismertebb francia költők közé tartozott.

Gustave Lanson irodalomtörténetében ezt a tömör, szigorú, de igazságos jellemzést közli róla: „Kevésbé művész, mint Gautier, de azért nem nagyobb gondolkozó, érzelgős és mesterkélt versekkel lépett ki, melyeknek kikalapált formái a hamis ékszerekre emlékeztetnek. Aztán meglátogatta a külvárosokat, gyárakat, pályaudvarokat, Párizs környékét; valahogy érintkezésbe került a nép életével; úgy állította be magát, mint a természetnek és emberiségnek, az egyszerű formáknak költőjét. A kisérlet érdekes volt: sajnos azonban, Coppé verseiben nem lelni meg sem az őszinte erőt, sem a nagy részvétet, mellyet ilyen tárgyak megkivánnak. Lélegzete rövid; az irodalmi csináltság nagyon érezhető. Munkája mesterkélten prózai, realista benyomásának erős volta nem ellensúlyozza a költői szárazságot."

Ehhez hozzáfűzhetjük, hogy nálunk is sokáig túlbecsülték, lehet, hogy azért, mert az előttünk járt költői nemzedék beállí-

tásában került közönségünk elé, lehet, hogy rokonszenvből, mert szeretettel foglalkozott velünk, magyarokkal.

MUNKÁI. Le Reliquaire (Ereklyetartó), Les intimités (1868), Les Poèmes modernes, Les Contes en vers (Verses mesék), Poésies diverses.

Verseiből igen sokan fordítottak, többek közt: Radó Antal (Idegen költők albuma), Ábrányi Emil, Bogdánffy Lajos, Endrődi Sándor, Jánosi Gusztáv, Szalay Fruzsina, ifj. Szász Béla, Váró Ferenc, Zempléni Árpád.

A MAGYAR

Benkó István gróf volt a magyar síkságon,
Hüvelykén türkiszkő lángolt, haloványon,
Mely a török jöttén hagyta színét, mondják,
Elverte bolondul ősei vagyonját.
Igazi nábob ő. Egyszerre megjelen
Cselédei közt az aratóünnepen,
Gyémánttal, zafirral, rubinttal kivarrva,
Tündökletes, ékes, remek díszmagyarba.
Mentéjére pedig szeszélyes-szaggatott
Rendbe csupa nehéz aranyat aggatott,
Hogy amikor táncol, jobbra meg balra lép,
Lehulljon a földre s fölkapkodja a nép.
Szedik a zsellérek, egy csöppet se restek,
És hogy az aranyok mind a földre estek,
A nemes uraság nyomban odafordul
Egy öreghez, aki csak néz a sarokbul.
Karakán magyar volt, lobogós az inge,
Pörge a kalapja, kesely-orra szinte

Szigorú a fehér bajsza fölött. „Látja,
Kendnek is adnék már valamicskét bátya,
Mondotta István gróf, ingerkedve véle,
De elkelt az arany, nincs is semmiféle.
Mért nem jutott kendnek ilyen drága holmi?“

Az agg szólt: „Mivelhogy nem tudok hajolni.“

JOSÉ MARIA DE HEREDIA

José Maria de Heredia 1842 november 22-én született a Sierra Madre hegységben, Kuba szigetén. Apja spanyol, anyja francia, ősei spanyol conquistadorok. Francia papok nevelték. A havannai egyetemen tanult. Visszatérve Párizsba, megismerkedett Leconte de Lisle-lel, a parnassienek vezérével. Lassan írta tündöklő szonettjeit, melyek 1893-ban jelentek meg. 1894-ben az akadémia tagjai közé választotta. 1905 október 3-án halt meg.

Heredia a forma feltétlen művésze. Oly rendkívül gonddal dolgozott, mint az aranyműves, vagy az ötvös. Nála minden szó, minden árnyalat súlyos művészi fejtörő. Évekig kristályosodott és tökéletesedett ki benne egy-egy szonett. Ezekben a buja, zsufolt, gazdag versekben az élet mozzanatát rögzitette meg, az antik élet, a görög, latin világ, vagy a középkor egy-egy jelenetét, a költő megjelenítő erejével, a festő szemével, a szobrász plasztikájával. Azokat a benyomásokat, melyeket az élettől kapott és évek során messze szigeteken és tengereken, könyvtárakban és régi pergamenteken szerzett, összehordta és beleillesztette a szonett szigorú formájába. Versei örökkévaló nevet biztosítanak neki.

Jules Lemaître így ír róla: „Mindegyik szonettje hosszú tanulmányt feltételez, azt feltételezi, hogy a költő hónapokig élt abban az országban, abban a korban, azon a sajátos helyen, melyet a két négysoros és a két háromsoros szak szemünk elé idéz. Mindegyik versében csönd is van és álom. Ilyen szonett magába zárja egy mitosz minden szépségét, egy kor szellemét, egy műveltség minden festőiségét."

MUNKÁI. Les Trophées 1893 (A tróíeumok).

IRODALOM. Hatvany Lajos: J. M. Heredia (Budapesti Szemle 1906 június), Barna János dr.: José Maria Heredia (Kultura 1912).

Szonettjei közül sok le van magyarra fordítva. Vargha Gyula (A XIX. század francia lírájából, II. kötet és a Budapesti Szemle újabb számaiban), Kún József (A Hét), Bálintitt József.

A CENTAUROK FUTÁSA

A vértől részegen tovább rohannak,
A hegy felé futnak kétségbeejtőn;
Már csöndbe kertel a halál a lejtőn;
Orrfacsaró bűzét érzik a kannak.

Hydrát, gyíkot tipornak, dühtől égve,
Víz és bozót, nincs se vége, se hossza,
Az Olympus, a Pélion s az Ossa
Felnyújtja ormát a világos égre.

Olykor egy centaur a vad csoportbul
El-elmarad, megtorpan, hátrafordul,
Aztán megint ijedt futásnak esnek.

Mivel a hold teljes fényében ölnyi
Nagyságba látták utánuk ömölni
Irtózatos árnyékát Herkulesnek.

A NÉMEAI SZÖRNY

Mióta a Hős tovatűnt az erdőn,
A szörny nyomán, nem hallszott semmi más,
Csak egy iszonyú, tompa ordítás.
A nap leáldozott. És néma csend lőn.

A pásztor, aki Tirynthosba száguld,
Az ugaron tüskön-bokron szalad,
Meglátta a berzenkedő vadat
S szeme fehérje rémesen kitágult.

Felordított. Bámulta a rút szörnyet.
Torkával a vérző egekre förmedt,
Egy kéz csikarta a sörényt, az orrot;

A bús vidékre már leszállt az éjjel,
Herkules állt ott állatbőrköténnyel
És az ember a szörnnyel egybeforrott.

A STYMPHALIDÁK

Előtte mindenütt sötét madárraj,
A sáros marton újra millió:
Elszállanak — zúgó ribillió —
S a bús tavat beteregetik árnnyal.

Nehány a homlokát lármázva víjja —
Egykor Omphale csókja öntözé —

De az Ijjas indul a nád közé
S végül elpendül diadalmas íjja.

A megriadt felhők bús sátorából
Sziszegve hull a szörnyű-szörnyű zápor
S a záporon a villámfény a sáv.

A nap kidugja nyilas sugarát
A fellegen s a Hős napfényben égve,
Vértől csöpögve felkacag az égre.

ADONIS ÉBREDÉSE

Hajuk zilált, a mellük csupa vér,
Üvöltve sírnak Byblos barna női,
Az antik isten gyászos szeretői.
A gyászmenet a pusztaságra ér.

Mert az imádott antik dalia
Hosszú pilláját a Halál lezárta.
Vörös virágok közt és illatárba
Alszik búsan az istenek fia.

Búg-búg a kardal, zúg és búg virradtig,
De szól neki Astarte, a kegyes
S ocsúdik a titokzatos Jegyes.

Talpára szökken, édes szava hallik!
És óriási rózsa most az ég,
Min Adonis ifjúi vére ég.

PLUS ULTRA

Miénk a rozsdás oroszlán hazája,
A mérgek és a kígyók otthona,
Az Óceán hulláma, hol a gálya
Aranybarázdát szántva fut tova.

De a sötét Spitzbergák viharán túl,
Hol minden éjbe, hóba, ködbe vész,
A messze Sark titkos világa tárul,
Hová nem lépett sose tengerész.

Menjünk! Én széthasítom a jeget,
Bátor szívemnek új cél integet,
Lelkem nem aranyért áhítozik.

Menjünk! A hólepett sötét fokig,
És a tenger, mit nem lát soha senki,
Az én kevély nevem harsogja-zengi.

ROSSIHOZ

(Miután Dantét szavalta)

Ó Rossi, láttalak hosszú, sötét köpenybe
Kínozni a halvány, szelíd Ophéliát,
Láttam tigrisdühöd, hogy szétdőlt egy világ
S sírtál, szerelmed a zsebkendőbe temetve.

Láttam Leart, Macbethet s hullattam sűrű könnyűt,
Hogy a holt Juliát csókoltad csendbe, te
Antik Itália fennkölt szerelmese,
De ezen az estén nagyobb voltál és szörnyűbb.

Ez volt a legnagyobb gyönyör és borzalom,
Hogy a zord terzinák zömök vaskürtjein
Zengett aranyszavad s csengett a büszke rím;

S úgy láttam — mostan is remeg egész valóm —
Hogy arcát a pokol vöröslő lángja éri
S szavalja verseit, maga Alighieri.

PAUL VERLAINE

Paul Verlaine Metzben született 1844 március 30-án. Apja százados, több rokona katona és pap volt. Apja halála után az anyja elveszti vagyona tekintélyes részét. Verlaine ekkor már csak az irodalommal törődik, a parnassienek közé jár. Első verseskönyvét alig veszik észre. Házassága boldogtalan. Verlaine megismerkedik a fiatal Rimbaud-val, aki elválhatatlan barátja lesz, társa az irodalmi harcokban és a montmartrei éjszakázásokban. Belgiumba utazik vele 1873-ban és Brüsszelben, amikor barátja el akar tőle válni, a pillanat szeszélyében forgópisztollyal kétszer reá lő, amiért kétévi börtönre ítélik. A mons-i rab, a „szegény Lélian" a hitben keres vigasztalást, sokat beszélget a börtön papjával, megtér, itt alakul ki misztikus világnézete és formálódnak ki azok a versei, melyekben az alázat és forró vallásosság szólal meg, a „Sagesse" (Jóság). Mire kiszabadul, felesége elválik tőle. Verlaine anyjához megy lakni. Új verseskönyve, mely — mint írja — „hat évi szigorúság, áhítat és sötét munka eredménye", 1881-ben jelenik meg és nevét világhiressé teszi. Hogy anyja meghal, teljesen szakít a polgári életmóddal. Fiatalemberek társaságában, a párizsi diáknegyed kávéházaiban egy ürömpálinkás pohár előtt üldögél, egyik kórházból a másikba megy, később — már nagyon betegen — felolvasásokat tart Angliában, Belgiumban és Németalföldön. Leconte de Lisle halála után „a költők hercegének" választják meg. Ekkor már csak néha kelhetett fel betegágyából. 1896 január 8-án meghal, egy szűk és szegényes lakásban, teljesen egyedül. Párizsban szobrát nagy irodalmi ünnepség közepette leplezték le.

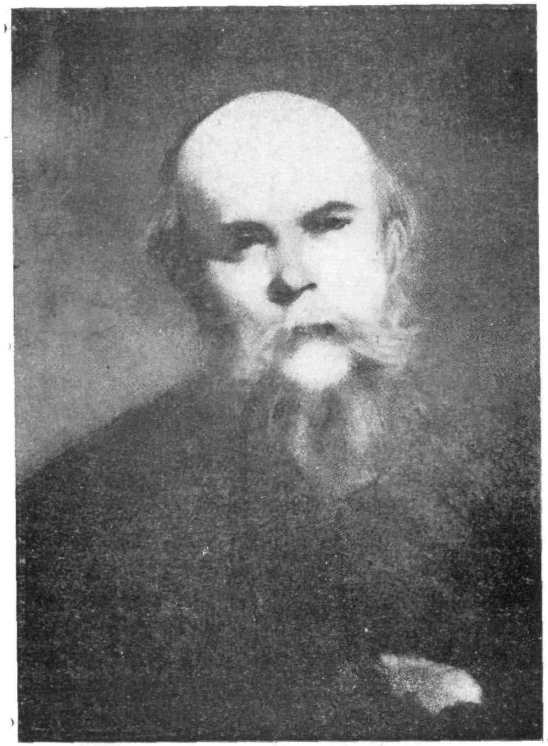

PAUL VERLAINE

AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Paul Verlaine nálunk is erősen foglalkoztatta az embereket. Az irodalmi megújhodás korában a fiatal nemzedék rajongó tisztelettel vette körül alakját. Gyakran hivatkoztak az életére, költészetére, az ars poetica-jára. Itt tömören össze vannak fogva azok az elvek, melyeket minden művész örömest a magáénak ismerhet. Verlaine életével, verseivel sokak képzeletében képviseli a modern költőt, aki nem nagy és szélesen hömpölygő versekbe, hanem meghitt műremekekbe, sokszor csak szakokba és fel-felvillanó szavakba központosította egész életét.

Anatole France így ír róla: „Ezt a költőt nem szabad úgy megitélnünk, mint más józan halandót. Olyan gondolatai vannak, amilyenek nekünk nincsenek, mert egyszerre sokkal több és sokkal kevesebb, mint mi. Öntudatlan, de nem minden században akad ilyen költő... Azt mondják, hogy őrült; én elhiszem. És ha kételkedném, hogy az volt, akkor széttépném azokat a lapokat, melyeket most írok. Az, őrült volt. De vegyék figyelembe, hogy ez a szegény őrült új művészetet alkotott, s lehet, hogy egy napon azt mondják majd róla, mint ma François Villonról, akivel leginkább lehet összehasonlítani: hogy kora legjobb költője volt."

MUNKÁI. Fontosabb verseskönyvei: Fêtes galantes 1869 (Gáláns ünnepségek), Sagesse 1889 (Jóság), Chansons pour Elle 1891 (Dalok Őneki), Oeuvres complètes de Paul Verlaine Páris, Vanier 1899.

IRODALOM. Szilágyi Géza: Az ifjú Verlaine (Magyar Géniusz 1903), Szini Gyula: A dekadensek (Magyar Géniusz 1903 január 1), Gaár Ferenc: Az ifjú Verlaine (Figyelő 1905 október 15), Fülep Lajos: Verlaine (Magyar Szemle 1906 január 11), Bölöni György: A szegény Lélian (Népszava 1906), Elek Artúr: Verlaine ifjúsága (Az Ujság 1907 november 9), Elek Artúr: Verlaine és Rimbaud (Az Ujság 1907 december 4), Elek Artúr: Verlaine estélye (Az Ujság 1907 december 25), Szabó Dezső: Paul Verlaine (Tanulmányok és jegyzetek, Táltos, 1920), Birkás Géza: Paul Verlaine (Népnevelés 1911), Dr. Bittenbinder Miklós: Verlaine (Katholikus Szemle 1911).

Versfordítói: Ady Endre (Új versek), Avar Pál, Babits Mihály (Pávatollak), Balogh István, Bardócz Árpád, Franyó Zoltán, Gábor Andor, Goór Pál, Ego, György Oszkár, Harsányi Kálmán, Honti Rezsőné, Ignotus, Kacsovich Tibor Béla, Kaffka Margit, Karinthy Frigyes, Kiss Arnold dr., Korniss Aranka, Kozma Andor, Kún József, Lampérth Géza, Madzar Imre, Ribó Zoltán, Sebestyén József, Sik Endre, Szabados Ede, Szász Zoltán, Telekes Béla, Térey Gábor, Thaly Lóránt, Zemplényi Árpád, Zipser János.

KÖLTÉSZETTAN

Zenét minékünk, csak zenét,
Ezért a versed lebegőben
Ragadd meg a lágy levegőben,
Amint cikázik szerteszét.

Ha szókat írsz, csak légy hanyag,
És megvetőn dobd a zenének,
Mert édes a tétova ének,
S a kétes olvadó anyag.

Fátylak mögött tüzes szemek
És déli, reszkető verőfény,
S a langyos őszi ég merő fény,
Kék csillagok tündöklenek.

Mert csak te kellesz, Árnyalat,
És semmi Szín, koldusi ékül,
Ó, fuvola s kürt összebékül,
E síma álomszárny alatt.

A gyilkos Csattanó gaz úr,
Baj lenne ha versedbe hagynád,
Az ötletet, e durva hagymát,
Melytől könnyez a szent Azúr.

Szónoklat? Törd ki a nyakát
És jó, ha izmod megfeszíted,
Pórázra szoktatván a Rímet.
Mi volna, ha nem volna gát?

Ó jaj, a Rím silány kolomp,
Süket gyerek, oktondi néger,
Babrál olcsó játékszerével
S kongatja a szegény bolond.

Zenét minékünk, muzsikát!
Legyen a vers egy meg nem álló
Lélek, mindig új vágyba szálló,
Mely új egekbe ugrik át.

Egy jó kaland legyen dalom,
Hajnalban, az ideges szélben
Mentákra üljön észrevétlen...
A többi csak irodalom.

EGYÜGYŰ DAL

A zongora, mit gyenge ujja csókdos,
A rózsaszürke estbe felragyog
És egy dal ébred, fájó és bolondos,
A szárnya surran és beszél-gagyog,
Bolyong, zokog és sír és meg-megáll,
Hol csendesen az ő parfüme száll.

Miért ez az együgyű, édes ének,
Mely altatgatja álmatlan szivem?
Mit adhatsz, kis bolond dal, a szegénynek
És mit akarsz, hogy félve, szeliden
Kiszállsz az ablakon és hallgatag
Meghalsz a fák között a kert alatt?

FEHÉR HOLD

Fehér a hold,
Remegve kél,
Az ág dalolt,
Szólt a levél,
Szavuk lesem...

Ó, édesem.

A tiszta tó
Száz árnyat űz.

Rajt látható
A barna fűz.
A szél zokog...

Fel, álmodók.

Mostan suhan
Az este lenn,
Halkan-busan
És nesztelen.
A csend mi mély...

Tündéri éj.

HÁROM ÉV MULVA

A szűk kapu rozsdásan megcsikordul.
Sétálok a kert drága, halavány
Édesdeden andalgó sugarán.
Nedves tüzek szikráznak fel a porbul.

A régi kert. A vadszőlő-lugasban
Pár kertiszék, egy hosszú árnyas út,
A szökőkút ezüstös ajka zúg,
Panaszkodik, pityereg sírva, lassan.

A rózsa bólong, mint a multba, régen
Pár liliomszál merevül kevélyen,
A lombokon madárdal rezeg át.

Még áll a régi-régi kis veranda,
Csöndben mállik-kopik agg vakolatja
S hervadnak a keserű rezedák.

PIERROT

Nem az a régi holdfényes vitéz,
Ki a kapukba nevetett apánkra,
Halott a kedve s gyertyalángja már ma
Holdfénybe bujkál, vékony s halni kész.

A villám lobban és elül hamar,
Mint szemfedő rezeg sárga kabátja
A hűvös szélben s a száját kitátja,
Mikor a féreg a húsába mar.

Mint nagy madarak röpte, inge újja
Suhog-suhog, ha szél néha fújja
S bolond jelére senkisem felel.

Lyukas szemébe foszfor lángja forr ma
És arcából, amit a lisztpor fed el,
Magasra tör hegyes, halotti orra.

A PORBAN HEVERŐ ÁMOR

A tegnapi esti szél leverte Ámort,
Aki az íjját feszítette lassan
És huncutul mosolygott a lugasban,
Eszünkbe hozva sok-sok régi mámort.

A tegnapi esti szél... És most a márvány
A fűbe fekszik s a szél zúgva csapja,
Fönn búsul a szobor betűs alapja
És egy művésznév rémlik a fa árnyán.

A kőben a múlás bomlasztva őröl.
Egyedül áll! könny reszket a szivemben
És bánatos, rossz álom mardos engem,
Míg álmodom magányos, bús jövőről.

Szivedben is halványul a verőfény,
Amíg kacagsz vidáman és ledéren
A bíboros, aranyszínű lepkéken,
Az elmúlás rózsálló temetőjén.

KLASSZIKUS WALPURGIS-ÉJ

Ez itt a második Fauszt szombatéje.
Halk, ütemes, zenélő szombatéj.
Előtted egy műkert — Lenôtre-féle —
Merev, bohókás és kacér.

Köröndök; gyöngyöt síró méla kút-sor;
Simára nyírt utak; bronz istenek;
Szilvánok; itt-ott Vénusz szobra kuksol;
Gyepágyak és hant-kerevet,

Bús gesztenyefák; illatos virágok;
Itt törpe iskolázott rózsafák;
Háromszögekbe nyirdalt tiszafák ott.
A hold meg ontja sugarát.

Éjfél, az udvar parkján halkan éled,
Egy dal, süket, bús, álmatag dana:
Oly édes, oly bús, oly fájdalmas ének,
Mint Tannhäuser vadászdala.

A messze kürtök fátyolhangja dobban,
Gyengéd-szelíden sír a borzalom
Az összezengő részeg szólamokban;
S reá a rezgő talajon

Fehér alakok vézna árnya szálldos,
Rájuk esik a hold sugár-nyila
S a zöld homályban testük oly opálos.
— Raffet-től egy Watteau-fantázia! —

Átfogják egymást a fák zöldes árnyán,
Ernyedt a testük, szemükön köd ül.
Évelgő, lomha tánc indul a márvány,
A bronzok, a bokrok körül.

— De kik e rémek, részeg költő szülte,
Vagy szörnyű szenvedés koholta ki?
Kik e kísértetek a holdas ürbe,
Tán a sírok halottjai?

Ó, álmodó, úgy-e ezek a gondok,
Mik véresen nyúltak szívedbe le?
És e sötét csapat, e furcsa-bomlott,
A holtak őrült serege? —

Mindegy! csak szállnak a vad látományok,
Táncolva, búsan és féktelenül,
Mint porszemek, a napsugárba szállók,
S egyszerre mind-mind szertezüll.

Sorban kialszik a kürtök zenéje,
Mivel a szürke hajnal odaér
S egy kert marad csupán — Lenôtre-féle —
Merev, bohókás és kacér.

JÓSÁG

I.

— Uram, félek. Lelkem habozva rendül,
Mert érezem, kell, hogy szeresselek.
De hogy öleljem által térdedet,
Hisz az erény is fél sujtó kezedtül?

Nem, nem. Sajog mellem sírboltozatja,
Hol árva szívem nyugszik hallgatag,
A dörgedelmes égbolt rámszakad . . .
Ki az, ki hozzád utam megmutatja?

Nyujtsd a kezed, vezess te drága gyámol.
Tört testem, ernyedt lelkemet vigyed —
Veled kötök, Uram, szelíd frigyet . . .

Pihenhetek-e kebleden, Atyám, hol
Egykor vigasztalódva nyugodott
Kedves, szelíd szívű apostolod?

II.

— Igen, fiam, csak jőjj hamar szivemre.
Nézd, Templomom számodra felnyitom.
Szállj karjaimba, mint a liliom
Kelyhébe a darázs, repülj sietve.

Jőjj, én szegény fiam, kegyes fülemhez
És gyónd meg, amit súg neked a szív.
Add át a bánat bús virágait,
Ne mentekezz, jóságom megkegyelmez.

Jőjj és ne félj, terítve vár az asztal
Örök kenyérrel, gyógyító malaszttal,
S angyal lesz a lakoma szolganője.

És szűzi bort ereszt az égi tőke,
Minek erős zamatja véredet
Felpezsdi, ha már megvénhedett.

III.

— Mi ez? Jaj! megkapom a szentek üdvét?
Égő szememből hull a könnyeső,
Fáj az öröm s a bú oly jóleső . . .
Mint hogyha egyben sírnék és örülnék.

Kacagva sírok, zeng a harci szózat
Az égi harctér szentektől ragyog,
A pajzsokon fehér, kék angyalok
S a kürt csatára hívja mind a jókat.

Elkábulok, nem értem ezt a választ.
Gyarló vagyok s az irgalmad kiválaszt.
Szállnék tehozzád s az erőm hiú.

Imádkozom s a lelkem megzavarja
Nehéz bűnöm vonuló zivatarja.
Tüdőm piheg . . .

IV.

— Úgy, úgy, szegény fiú!

JEAN RICHEPIN

Jean Richepin Médeában, Algirban született 1844 február 21-én. Párizsban tanul. A német-francia háborúban részt vesz. Utána kalandos életet él, Nápolyban és Bordeauxban hajósinas, hordár, matróz, később színész és csavargó, de közben verseket ír, készül első könyvére. 1876-ban megjelenik verseskönyve, melyben a koldúsok életét festi, sok színnel és szívvel. Regényeiben és elbeszéléseiben ugyanaz a forradalmi vérmérséklet, mint verseiben. Erővel teljes, furcsáskodó, de megrázó. Végül beválasztották az akadémiába.

Richepin mint ember is érdekes. Egyidőben levetette frakkját, eldugta gyémántgombjait és két hétig nomád módra a sivatagban lakott, sátor alatt. Minden kalandra hajlandó. Vére turáni. Egyik verssorozatában, a „Marches touraniennes"-ben olvassuk, hogy atyafiságot tart velünk, szereti a keletieket, gyűlöli a fehér árjákat, akik csenevészek, kiéltek, ősi műveltségtől betegek. Cigány és kicsit barbár is. A francia nyelvvel sok baja van. Nem elég durva, nem elég barbár, nem elég zsíros neki. Breton szavakat kever beléje, melyeket maguk a franciák se értenek, elmegy a lebujokba és kölcsönkéri a koldúsok argotját, a kávéházi árúsok éjszakai nyelvét, ha pedig ez se elég, ott vannak a tájszótárak, az orvosi könyvek és saját szóalkotó leleménye. Richepin-t nem lehet szótár nélkül olvasni. Azzal a céllal írta első verseit, hogy az olvasó átgondolja, végighaladjon az okláncolaton, melyben minden szak egy-egy láncszem, végül pedig szükségszerűen eljusson az ő meggyőződéséig s örüljön az életnek, a hideg észnek és természetnek. „Az a fanyar bor, melyet ősi hegyeimben szüreteltem, nem a paloták tejfölösszájú kölykeinek való. Ehhez gyomor kell és hatalmas koponya." A költészetet tudományosan fogja fel.

Richepin mégis csodálatos. Ha a tudományoskodása és aggályoskodása néha bántó is, vérmérséklete elragadó. Van benne egy népszónok, de van egy költő is. Danton és Baudelaire együtt. Ezek a durva eszközök a lélek túlságából születtek s egykor szükségesek voltak, érzést takartak, csak később lett belőlük kérkedés, öncél, szónoklás. Keleti pompával ragyognak a rímei. Dúsgazdag ütemeinek van valami harci muzsikája. A tenger rajongója. Szereti az erős hatásokat. Regényalakjai többnyire koldúsok, csavargók, tengeri kalózok. Hallatlan fájdalmakat, ősemberi fintort mutatnak és görcsben vergődik ő is, a lírikus. Richepin férfi. Dagályos, de nagyszerű. Lírája oroszlánhangú. Csupa őserő és lendület.

MUNKÁI. Nevezetesebb verseskönyvei: La Chanson des Gueux 1876 (Koldúsok éneke), La Mer 1886 (A tenger).

IRODALOM. Szász Zoltán: Jean Richepin (Nyugat 1908 március 16), Lendvai Károly: A cigány akadémikus (Vasárnapi Ujság 1909, IX. 12.), Elek Artúr: A csavargók poétája, Richepin (Nyugat 1911 december 1.), Kosztolányi Dezső: Richepin (A Hét 1911).

Richepin verseiből többen fordítottak: Endrődi Sándor, Zempléni Árpád (A XIX. század francia lírájából, a Kisfaludy-Társaság kiadása, II. kötet), Babits Mihály, Bod, Gábor Andor, Heltai Jenő, Makai Emil, Szabados Ede.

A RAVATAL

Az éjben és az altató
Magányban oly bús a hajó.
Fehér a hídnak árnya fönn.
Jobbról-balról a néma árnyba
Lobog-lobog két vaksi lámpa,
A hab zokog, hull-hull a könny.

Két gyertya közt egy fiatal
Szűz nyugszik itt. Bús ravatal!
Fölötte a vak semmiség.
A templom is üres egészen,
Magamban borzadozva nézem
E hallgatag, bús gyászmisét.

KÖD A TENGEREN

Tintás ég. Csúf habok. Istentelen ködök.
Hajónkra rátapad a sűrű tenger
És öblöget és szüntelen vizet nyel.
Fönn a siket égben a jelharang köhög.

Nyakig ruha vagyok és ponyva, ám azért
Belém süvölt a fagy, arcomba fú már,
Bebugyolálva állok, mint a búvár,
A sisakom turbán és vászon-rongy a vért.

Mint hogyha tollpihét szívnál, nem levegőt.
Ólom-látcső simul meredt szemedre,
Az árboclámpa a magasba lengve,
Mint távoli csillag pislog az éj előtt.

Egyszerre valami bús lárma ér utol,
A hangja tépett s elhal félve, halkal.
Zúgj, jelharang. Ki tudja, merre nyargal?
Egy óriási rém árnyéka megsurol.

Hahó, hahó fiú! A jelharang köhög.
Egy kószáló hajó siet előre.
Jó éjt, öreg. Te vagy a hajó őre?
Tintás ég. Csúf habok. Istentelen ködök.

A TŰZ ÜNNEPE

Ez a tűz ünnepe. A mély vizek felett
Az őrjítő forróság nő nyugodtan,
A nap okádja aranyos habokban,
Mint egy dühös Vezuv s mindent-mindent befed.

Halványkéken cikáz a tompa-sárga ég.
A gőzfürdőszerű víz forró üst már.
Hullámain olvadt, folyós ezüst jár.
Ez a tűz ünnepe. A víz tajtéka ég.

A tűz birokra kel a bús sötéttel.
Hiába lebben a fekete éjjel,
A hab, a széltől verve, néki támad;

És mégse tágít a kevély, pogány nap;
Küzd és a víz tüzes párnája lesz már,
És a legyőzött éj is foszforeszkál.

TENGERÉSZEK A TEMETŐBEN

Ó, boldog az, ki meghal itt
S csalit
Takarja el alant!
Társával a sír mélyiben
Pihen,
S lágyan födi a hant.

Csöndben hever a sírhelyén,
Szegény,
Tündöklő ég alatt.
Barátja, ha szép az idő,
Kijő,
Búcsúzik hallgatag.

És a fejfánál ülő
Szülő
Letérdel, könnyet ont;
És csontja a friss könnyűtül
Üdül,
Bár elfedi e domb,

Elmondja nékünk itt a fán
A szám,

Agg, ifjú volt-e még?
A szenvedés, a halk-szavú
S a bú,
Említi a nevét.

De hogy tépázza azt a kín,
A kin
Győzött a tengerár.
S a mély vizekbe egyedül
Ledül
És nem jut földbe már!

Ah! szemfedője szallaga
Csak a
Zöld és zavart füvek.
S ragadja testük hallgatag
A hab,
Szemük meredt üreg.

Ó, boldog az, ki meghal itt
S csalit
Takarja el alant!
Társával a sír mélyiben
Pihen
S lágyan födi a hant.

SZILAJ SZERELMEK

Szerelmesek, csak csókolódzatok!
Bús gombolyag te, mellet mellel össze!
Mint hogyha kígyók gyűrűje kötözne,
Harapjátok parázsló szájatok!

Egyétek egymást, míg csak vér pirul!
Hörgésetek halálotok jelentse!
Az ágyatok, ez a tüzes szelence,
Izzék a kéj gyilkos csodáitul!

Pusztuljatok egymásba! Szív a szívnek,
És folyjon össze dult haj, vad tekintet,
Könny és verejték, nyál! Szegény szivek.

Egygyé akartok olvadni, ti ketten?
Elvesztitek egymást az őrületben
És összeestek... És: minek, minek?

ELŐHANG
A „KESERÜ SZONETTEK"-HEZ

Nincs rózsa a kosárba!
Nincs gyöngyvirág az erdőn!
Fekete méhem árva
Ciprusra szállt kesergőn.

A tél zúgott körülte,
Virága volt a méreg
S agyam kasán köpülte
E vackor-ízű mézet.

A KÖNNY VEGYI-ELEMZÉSE

Ó könny, miben a bánat szétoszol,
Mint ahogy a villámos, kormos égen
Eltűn a felleg az esőbe szépen;
Ó könny, te enyhe, te szelíd mosoly,

Nyel a szerelmes győztes csók között,
Mint a nap, amely a viharba vissza
Tekint és a szivárvány fényét issza;
Gyémántnedű, szivünket öntözöd.

Harmat voltál, mely eddig csendbe rezgett;
De Vauquelin, Fourcroy vegyelemzett;
Lombikba főzött, hevített sokat

És megfejtette végre titkodat:
Egy kis mészfoszfát, nyák, víz, szóda, só,
Gyémántnedű!... Ugy-e kacagtató?

LUCIEN PATÉ

Lucien Paté 1845 március 6-án született Chalon-sur-Saône-ban. Fiatal korában Svédországban jár, később Chalonban jogot tanul. 1870-ben védi a megostromolt Párizst. 1871-ben megjelenteti verseskönyvét. A szépművészeti osztály hivatalnoka volt, a becsületrend lovagja.

MUNKÁI. Lacrimae rerum (1871), Poésies (1879).

A HOLD, A HALOTT CSATLÓS

Letünt korok ezüstlő ravatalja,
Borzongva nézem halavány képedet.
Bús gömb, belőled jéghideg remeg,
Fényed csak a holt anyagot mutatja.

Egykor, mikor fényed ragyogva égett,
Izzó tüzed kevély sugárinál
Elsápadott a gőgös napkirály
S a sas lehunyt szemmel repült elébed.

Akkor két fáklya volt földünk nyomába.
Most végzetünk példázod, síri lámpa,
Világok árnya, bolygó, éji rém!

Ó mily sötét erő setteng mögöttünk,
Miért kiséri gyászos, lomha röptünk
Ez a halott csatlós az ég ivén?

TRISTAN CORBIÈRE

Tristan (Edouard-Joachim) Corbière 1845-ben született: egy tengerész fia. Kora ifjúságától kezdve betegeskedik, tüdővészes, miért is évekig él a halászok között, a nyilt tengeren, hogy meggyógyuljon. Párizsban egyszerre magára tereli a figyelmet betegesen érzékeny, önmagát is figyelő verseivel, melyek Laforgue legfinomabb hangjaira emlékeztetnek, de még különösebbek. Regényes és gúnyoros, keserű és ötletes. Egyik legegyénibb és legtöbbet igérő tehetsége volt az egyéniségekben és tehetségekben gazdag új-francia irodalomnak. 1875-ben, fiatalon, megölte betegsége, a gümőkór. Verlaine fedezte föl.

MUNKÁI. Amours jaùnes (Sárga szerelmek 1873).

IRODALOM. Szabó Dezső: Az író betegsége, Tristan Corbière (Nyugat 1913. Tanulmányok és jegyzetek, Táltos 1920).

SÍR-FELIRAT

Korcs, összevissza keverék:
Gazdag, de pénze nem elég,
Erélyes, ámde nem erős,
Szabad, de furcsa-ferde hős.
A szíve nagy, a lelke gát,
Sok társa közt nincs egy barát.

Bölcs és tudása talmi kincs,
Szerelme van, szerettje nincs,
Tétlen, de egyre lázadoz,
Erénye bűn, jósága rossz.
A lelke csorba, satnya, fás,
Halála bús szívdobbanás,
Az életét elvette más.
Józan volt s részegségben élt.
Tagadta a jövőt s remélt,
Életre vágyva sírba szállt
S úgy élt, hogy várta a halált.

JEAN ARTHUR RIMBAUD

Jean Arthur Rimbaud 1851 október 20-án született Charlevilleben. Apja katonatiszt, anyja jólelkű és nemes asszony, aki szeretettel neveli. Rimbaud forradalmi vérmérséklet. 1870-ben megszökik hazulról, Párizsba megy. Az élete e perctől kezdve csupa hányódás-vetődés, kaland, hazárdjáték. Újra hazamegy és újra visszatér Párizsba, ahol koplal, lakás nélkül csatangol, hallatlan nyomorba kerül, a forradalom idején katonának áll, később megismerkedik Verlaine-nel, 1872-ben elkíséri őt Londonba, Brüsszelben összekülönbözik vele, mire Verlaine kétszer reá lő, bejárja Németországot, Hollandiát, Ausztriát, Itáliát, Svédországot, Jáva szigetét, egy hónapig az erdőben él egyedül, majd hazavetődik és innen Egyiptomba utazik, Ciprus szigetén új vállalkozásba kezd, élete végén pedig Kelet-Afrikában bolyong, Harrarban arannyal és elefántcsonttal kereskedik. 1891-ben megoperálják a térdtályogát, de a lábát amputálni kell és pokoli kínok között hal meg a marseillei kórházban.

Rimbaud az új költészet csodagyermeke. Fiatal korában bemutatják őt Victor Hugonak, aki „kölyök-Shakespeare"-nek nevezi. Nevezetes verseit egytől-egyig nagyon fiatalon írta, azután elnémult, későbbi éveiben kezébe se vette a tollat. Amikor még a naturalisták és parnassienek uralma korlátlan volt, új szavakkal, új megfigyelésekkel, új muzsikával jelentkezett, ő a jelképes (szimbólikus) költészet első hírhozója.

Termékeny lázat keltett az irodalomban: azután eltűnt. Sok verse világhírűvé vált, köztük a magánhangzókról szóló szonettje, mely így kezdődik: „*A* fekete, *E* fehér, *I* vörös, *Ú*

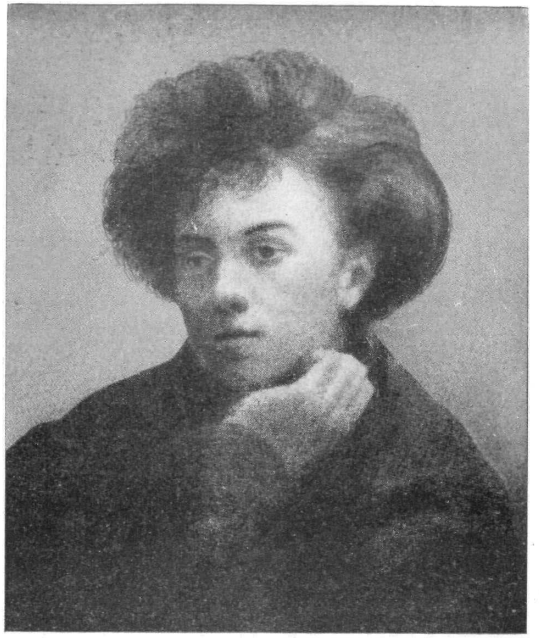

JEAN ARTHUR RIMBAUD

MAKÓ KÖNYVTÁRA

zöld, *O kék...*" A színes hallásról, a betűk zenei értékéről, az érzékek elfinomultságáról és egybeolvadásáról, a vers összefogó voltáról először ez a csodagyermek beszélt, aki félig lángész volt, félig kalandor.

MUNKÁI. Poésies complètes, Verlaine előszavával. Páris, Vanier 1895.

IRODALOM. Szini Gyula: A dekadensek (Magyar Géniusz, 1903 január 1). E helyütt Szini két versfordítást közöl Rimbaudtól, köztük a „Magánhangzók" fordítását is, melyet később Franyó Zoltán is lefordított. Szini Gyula: a dekadensek (Jövendő II. évfolyam augusztus 14). Elek Artúr: Verlaine és Rimbaud (Az Ujság 1907 december 4). Szabó Dezső: Jean Arthur Rimbaud (Nyugat 1911 június 16. Tanulmányok és jegyzetek).
Verseiből fordított még: Gábor Andor, Kún József. Babits Mihály lefordította „A részeg hajó"-t (kézirat), melyet Tóth Árpád is átültetett.

A VÖLGYBEN EGY KATONA ALSZIK

Egy zöld liget, ahol dalol, dalol a csermely,
Gyémánt- s ezüst-ronggyal tarkázva a gyepet.
A nap a hegy mögül idenéz sárga szemmel.
A kicsi völgykatlan sugártűztől pezseg.

Egy ifjú katona nyilt szájjal, sapka nélkül —
Nyaka körül kéklő vadsóskák játszanak —
Úgy alszik a füvön, fönn fellegárny sötétül,
Úgy alszik zöld ágyán a napba sápatag.

Mosolyog. Lábánál madárliliomok.
Mint a beteg gyerek alszik és mosolyog.
Ringasd szegénykét föld, vedd a karodra: fázik.

Hiába illatoz neki a puha pázsit.
A napban aluszik, a keze halaványy.
Nyugodt. Két vörös lyuk tátong jobb oldalán.

A KENYÉR-LESŐK

A téli hóba, téli ködbe
A széles pincelyukra dőlve
Áll öt gyerek.

Feszült inakkal lesve, térden
Bámulják, hogy süti a pék benn
A kenyeret...

Erős, fehér nagyizmu karja
A tűzre rakja, megcsavarja.
Láng ég alól.

Hallják pattogni a kenyérkét,
Aztán a mosolygós, kövér pék
Egy dalt dalol.

Mind kuksol ottan, egy se mocca
És a pirosló lyukra hosszan
Néznek kívül.

S ha holmi gazdag dáridóra
A szőke, illatos cipócska
Végre kisül;

S a füstlepett gerenda alján
Dalolni kezd a drága, halvány
Kenyér-darab;

És száll a tűz-ajtón az élet,
Bús, árva lelkük is feléled
A rongy alatt.

Ruhájukat a dér befújta,
De ég szemük és élnek újra.
S csak néznek ők.

Rózsás orruk a rácsra nyomják
S dalolnak látva ezt a pompát,
Bús fény-lesők.

Imát dalolnak epedezve
S úgy lehajolnak a kemence
Szent fényinél,

Hogy szétreped rajtuk a nadrág
S elkapja lengő ingök alját
A téli szél...

JULES LEMAÎTRE

Jules Lemaître Venencyben született 1853 április 27-én. A nagy kritikus két verseskönyvvel kezdte irodalmi pályafutását. Les Médaillons (1880) és Les Orientales (1883). E könyvekben a parnassienek színeire találunk, de sok helyütt megismerszik már a szellemes, újszerű egyéniség, mely kritikai munkáiban bontakozik ki. Lemaître leghíresebb munkája az, melyben kortársainak, az új íróknak arcképét rajzolja meg. (Les Contemporains, 7 kötet). Ezek a könyvek az impresszionista kritika remekművei. Sok színdarabot és elbeszélést is írt.

IRODALOM. Birkás Géza: Jules Lemaître (Magyar Szemle 1906).

Verseiből fordított: Máthé Miklós.

A SIRÁLYOK

Nyugodt, szelíd alkonyban a sirályok,
Az óceán fölött keringenek:
A szürke emlékek, a félve-szállók,
Így játszanak halott szívünk felett.

Az egyik alszik a viola ködben,
Vagy a tüzes égnek hadat izen,

A másik, mint nyíl, a habokba röppen,
Vagy ringatózik a puha vízen.

Nincsen madár, mely náluk szabadabban
Küzd a viharral s véle oly rokon,
A fekete, rezes, kék habokon.

A fészkük ott van a keserű habban,
Szeretik a dagályt, a zord időt:
Az óceán fehér lepkéi ők.

LAURENT TAILHADE

Laurent Tailhade 1854 április 16-án született. Harminc éves korában jelennek meg első versei, melyeket Banville nagyon melegen fogad. Mint szatirikus költő erős hatást gyakorol korára. Egy anarchista bombája 1894-ben megsebesíti, Barrés gúnyolódó írása miatt párbajra hívja ki, Tailhade a párbajban megsebesül, jobb kezére megbénul és később jobb szemét is el kell távolítani. E sok csapás ellenére is szorgalmasan dolgozik: hisz a céljában, igazi verekedő és igazi költő.

MUNKÁI. Le Jardin des Rêves 1886 (Az álmok kertje), Un Dizain de sonnets 1881, Vitraux 1892.

HOLDAS TÁJ

Kihunyt a végső tűz a ködbe reszketőn.
Nincs láng az ablakon, nincs füst a háztetőn.
Egyhangúan brekekéz a békák bús dala.
Csipkés ruhájában pihen az éjszaka.
Csillag se gyulladott a néma fák felett.
Lábujjhegyen járnak halk illatos szelek
A réten, az alvó, arany kalászokon.
Mostan föltündököl távolban egy orom
S ezüstös pettyektől tarkáll a barna föld.

A néma hold evez lassan suhanva fönt.

JEAN MORÉAS

Jean Moréas 1856 április 15-én született Athenben. A vére görög. Ősei az ottomán hatalom ellen harcoltak. Fiatal korában Németországban tanul, 1872-ben Párizsba megy. Itt vitairatokkal védi a megtámadott szimbolizmust. Versei az irodalmat lázba hozzák. Charles Morice munkáját a „legmaibb irodalom"-nak nevezi.

Moréasról Anatole France így ír: „Jean Moréas egy az új pléiád hét csillaga közül. Én őt tartom a szimbolizmus Ronsardjának."

MUNKÁI. Nevezetesebb verseskönyvei: Les Syrtes 1884, Poesies 1886—1896, Les Stances 1899.

IRODALOM. Laczkó Géza: Moréas, a lelkes vándor (Nyugat 1910).
E cikkben találunk egy versfordítást is. Fordított tőle Peterdi Andor is.

A KALANDOR

Nem vagyok csúf és gazdag vagyok: szeretni tudnám és hálás lennék Önnek.

A szája bordó mélyű drága tok,
Hol harminckét fog villog és ragyog.
Haja, min egy apátnő kéjbe hörgött,

Most göndörítve és zilálva széthányt
Fürtökbe hull szemére — gyilkos gyémánt —
S tussal van festve az ívelt szemöldök.

Fekete keztyűje oly omlatag.
Egy hosszú spádé, egy tollas kalap,
Így lép a balkonok alatt közönnyel,
Mellénye bársony és a tőre büszke
Fogantyúján szétágazó ezüstbe
Gyémánt világít és smaragdkő zöldel.

Alkóvján hervadt illat andalog,
Jönnek vadul vad várkisasszonyok,
Fátyluk alatt bús homlokuk lebágyad,
Ékszert dobálnak, pénzeket s kinyilnak,
Hogy csókolják szemét, mely mint a csillag
És ajakát, a vajúdót, a lágyat.

Akár egy isten hódít mindenütt,
Párbajban ölte meg gróf Montegue-t,
A pápa öccsét, húsz kondottiérit.
Magasra peckelt fővel jár nyugodtan,
Boldog a nő, akire szeme lobban
És láncravert rab-asszonyok kisérik.

AZ ÁLOMTÜNDÉREK

Hosszú és selymes hajatok alól
Daloltatok, tündérkék, zengve szépen,
Hosszú és selymes hajatok alól,
Álmok bűbájos, titkos erdejében.

Bűbájos erdőn, titkos réteken
Jólelkű villik jöttek, míg aludtam,
Aranyjogart nyujtottatok nekem,
Nehéz aranyjogart, amíg aludtam.

Most már tudom, hogy álom és csoda
A szép aranyjogar s a dal az erdőn
És mégis-mégis úgy vágyom oda,
Aludni akarok a titkos erdőn.

Mit bánom, hogy csak álom és csoda!

VESSÉTEK EL A LILIOMOT

Vessétek el a liliomot, rózsát,
A daltól és a zajtól félek én,
Ne keljen fel a napfényes valóság
Búcsúzó vágyam bíboros egén.

Ó! a lehelleted még csupa ámbra,
Ó! ne tekints ily gyötrő vágyba rám,

Mint éji pillangó a lámpa-lángba
Elégek a fáklyáid sugarán.

Ó! nincs mi csábítson, már nincsen oly csók,
Ó! sose ontsanak lágy illatot
Az ajkaid — ezek a drága korsók —
A szívem alszik, a szívem halott.

Szívem jávorfa-koporsóba porlad,
Viseli bánatát, e koronát;
Derült nyugalmát a szegény halottnak
Ne bántsd, ne bántsd, menj szelíden tovább.

STANZÁK

Ne mondd: az élet vidám, könnyű ünnep;
Hogy ócska játék, ostoba, fanyar.
Ne mondd: örök bú gyötri a szívünket,
Fitymáló gőgöd cserbehagy hamar.

Nevess tavasszal, ha az élet indul,
Sírj, mint a szél, mint partokon a hab,
Igyál a mézből és igyál a kínbul,
És mondd: ez mind egy álom árnya csak.

ALBERT SAMAIN

Albert Samain 1858 április 4-én született Lilleben. Párizsban a városházán hivatalnok, később a „Chat Noir"-nak dolgozik, ekkor írja első verseit, melyek baráti körben mély hatást keltenek. Első verseskönyve után Coppée ezt írja róla: „az ősz és alkony költője, az édes és beteges vágyakozás, a nemes szomorúság poétája". Második kötetében még egyszerűbb és emberibb. Albert Samain-t a tüdővész ölte meg. 1910 augusztus 18-án halt meg.

Párizsban ma nagyon népszerű és híre-neve egyre nagyobb. Könyvei sok kiadásban fogynak.

MUNKÁI. Au Jardin de l'infante 1893, 1894 (Az infánsnő kertjében), Au Flanc du Vase 1898.

IRODALOM. Verseiből fordított: F r a n y ó Zoltán (Renaissance), T ó t h Árpád (Hajnali szerenád, Nyugat).

CLEOPATRA

I.

Nagy csöndbe tornyának párkánykövére dül,
S míg ég a füstölő, bódítva, szertelen
És pántlikás, kékes hajfürtje szétterül,
Szivébe tengerként dagad a Szerelem.

Lilás szemhéj alól bámul, vad kéjt lehell,
Elfogja a párnák ölén az ájulat;
Nehéz arany láncot himbál a gyenge mell,
S lágy arca unalmat, lázas gyönyört mutat.

A szobrokon leng a nap rózsabúcsuja,
A bársony-árnyú est varázsos és buja
És hogy a krokodil a nagy folyóba rí,

Görcstől vonaglanak fehérlő ujjai,
Borzong s magát puhán a vágynak adja át
És érzi már, egy kéz zilálja a haját.

II.

Az éj a Niluson lomhán száll szerteszét...
Látják a csillagok térdelni ottan őt,
Sápadtan küldi el a félő szolganőt,
S rongyokra tépdesi fényes király-mezét.

Tornácán megfeszül, őrjöngve hentereg,
Érett-gyümölcs-testén a vágy fuvalma száll,
Mezítlenül fetreng! mint a tüzes nadály
S isszák lehelletét a perzselő szelek.

Égő szemekkel néz és azt akarja ma,
Hogy illatozza be a földet hús-szaga...
Ez a sötét virág, az égő kéjszirom,

S a Szfinx — körötte az unalmas, nagy fövény —
Égő tüzet érez reves gránitkövén,
S halk reszketés fut át a végtelen síkon.

NYÁRI ÓRÁK

Rezes hold. — Illat-miriád.
A csillag reszket, mint a mécses
Dómok homályán; minden édes,
Bársonyban alszik a virág.

Suhannak fojtó illatok
Süket kertek lankatag éjén
És a porfir-medence mélyén
A víz homályosan jajog.

Árny sem mozdul köröskörül,
Csak egy bíborlik, a te szájad,
S mint fáklyaláng, vörös körül.

Pusztán te vagy kemény, komor,
Mint ősi-régi sírbejárat
Előtt egy végzetes szobor.

CSÖNDES, ŐSZI NAP

Lassan megyünk, előttünk a komondor,
A régi úton járunk nesztelen,
A sápadt ősz vérzik a réteken,
És gyászruhás nők jönnek olykor-olykor.

A levegő pang álmosan, nyugodtan,
Akár a börtön s kórház udvarán

És óra jöttén egy-egy halaványy
Arany galy az alvó gyepágyra koppan.

Közöttünk jár a Csönd... Akik hazudnak
Vidáman csapnak a nagy élet-útnak
S a kikötőbe nem hallják a szent dalt,

De ma este a fák oly búsan állnak,
Szívünkre leng a mult, a régi árnyak
S róluk beszélünk most a végtelen-halk

Tájon, mint egy gyerekről, aki meghalt.

JACQUES MADELEINE

Jacques Madeleine Párizsban született 1859 május 16-án. Catulle Mendès ezt írta róla: „Jacques Madeleine még fiatal, pontosan, kitartóan dolgozik, nem hervadó, virágos munkáján, oly szorgalmasan, mint április a rózsabimbón".

MUNKÁI. La Richesse de la Muse 1882 (A muzsa gazdagsága), Livret de vers anciens 1884 (Régi versek könyve), Le Sourire de Hellas 1899 (Hellasz mosolya).

IRODALOM. Több versét magyarra fordította: Balla Ignác (Jövendő), Zempléni Árpád (A XIX. század francia lírájából, a Kisfaludy-Társaság kiadása, II. kötet).

OTT LENN

Ott lenn a tengeren
A hold felébred
És eltűn messze lenn,
Mint egy kísértet.

A hold felébred,
Eltűn a hold...

Nézd, arra bolyg!
Viszi az álmom,
Holt-haloványon
Eltűn a hold...

A hold felébred,
Eltűn a hold...

Rövid az élet,
Fut tűnve minden
S az éjben, vízben
Ér néma véget...

A hold felébred,
Eltűn a hold...

JULES LAFORGUE

Jules Laforgue breton eredetű családból született Montevideoban, 1860 augusztus 22-én. Mikor megjelentek első versei, mindenki csodálkozott, mennyire kész művész és kész egyéniség. Fejlődése zárt ajtók mögött folyt le. Pár évig Berlinben lakott, Auguszta császárnő felolvasója volt. 1887-ben megházasodott és ugyanabban az évben augusztus 20-án, huszonhét éves korában váratlanul meghalt.

Eredeti, kemény tehetség. Gustav Kahn-nal együtt a szabad vers híve és harcosa.

Remy de Gourmont így ír róla:

„Azok közül való volt, akik mindig következő könyvüket várják, a nemes elégedetlenek közül, kiknek annyi a mondanivalójuk, hogy azt hiszik, csak töredékeket és előszókat írtak. Megszakított munkája csak előszó, de ez az előszó sok befejezett alkotással felér".

MUNKÁI. Fontosabb verseskönyvei: Les Complaintes 1885 (Jajveszékelés), Poésies complètes. Paris, Vanier 1894.

IRODALOM. Szini Gyula: A modern líra (Figyelő 1905), Szabó Dezső: Jules Laforgue (Nyugat 1911 június 16. Tanulmányok és jegyzetek 1920, Táltos).

VIDÉKI HOLD

Ó nézd a boldog teleholdat,
Olyan kövér, hogy majd elolvad.

A takarodó messze harsog,
Ballag haza a hivatalnok;

Egy zongora zörög sötéten,
Egy macska surran a sövényen:

A bús vidék aludni készül,
A zongora felsír merészül,

Aztán az ablak becsukódik.
Hány óra? Mily irtóztató itt.

Nyugodt hold, nézd, micsoda fészek,
Maradjak? Elfogódva nézek.

Hold, buksi hold, örök dilettáns,
Ki mindig új földön, vízen jársz,

Ha kell most Missuriba szállsz át.
És látod Páris ősi sáncát,

Norvégia fjordját, a tengert,
A sarkot, min havas lepel leng,

Boldog Hold nézz rá mosolyogva,
Ő is nevet a nászúton ma,

Kacag-kacag a férje mellett!
Mindketten Skóciába mentek.

Ha megbolondulok e lányér,
Megjárom, ó te ferde tányér!

Hold, vén bohém, te éji kóbor,
Nekünk úgy-e a láz az óbor?

A messze tájak! kincses esték!
Megöl itt a vidékiesség!

A Hold se hall itt, az ebadta,
Süket, öreg fülébe vatta.

STUART MERRILL

Stuart Merrill 1863 augusztus 1-én született Hempsteadben, az amerikai Egyesült-Államokban. Hamarosan Párizsba került és itt második anyanyelve lett a francia nyelv, mindörökre megbűvölte a francia szellem, a francia költészet. Amerikában jogot tanult, de a tanulmányánál sokkal fontosabbnak tartotta európai sikerét és francia verseit. 1890-ben végleg Párizsba ment. Sokat küzdött az új irodalomért. Stuart Merrill szocialista. Amerikában tevékeny részt vett a munkások szervezésében.

Edmond Pilon ezt írja róla: „Amerikai származású, honfitársa a fönséges és nagy Poe Edgarnak, aki úgy mert gondolkozni, hogy a költészet a szépség ütemes megnyilatkozása, mikor azt írta, hogy a tökéletes élet feltételeihez épp úgy hozzátartozik a szépség, mint az erény és igazság."

MUNKÁI. Fontosabb verseskönyvei: „Les Gammes" 1887 (Skálák), Petits poèmes d'Automme 1895 (Kis őszi költemények), Poèmes 1887—1897.

Több versét magyarra fordította Gábor Andor.

HUSVÉTI DAL

Lelkem csupa harang,
Lelkem csupa madárka!
A csermely fényes árka
Csupa csillag alant.

Lelkem csupa virág,
A lelkem székesegyház!
Dal, ének ébredez, száz
Vidám gyerek kiált.

Lelkem csupa öröm,
A lelkem csupa angyal!
Telik a csűr a maggal,
A Sors jár a ködön.

A lelkem szerelem,
A lelkem csupa Isten!
Ó kösd be a szemem
S vezess te drága kincsem!

MAGÁNYOSSÁG

Régen halott királyok jártak itt,
S e kőpadon ültünk mi nagytitokba,
Míg jött az est és halkan felnyitotta
Zsoltárkönyvünk, a szívünk lapjait.

E szirtről nézték, amint gyilkosan
Borzongtak a mezőn a vaskalászok
És a tömeg, a vérzáporba ázott,
Tovahömpölygött, mint vörös folyam.

De sem a napban égő lobogó,
Sem a dob, a tavaszba dobogó,
Sem az aranykürt, mely rivalva zeng,

Nem oly édes, mint ez a tompa csend,
Az altató árnyék, a méla szók,
S a mi imánk, a tiszta-tiszta csók!

ERNEST RAYNAUD

Ernest Raynaud 1864 február 22-én született Párizsban. A francia fővárost sohasem hagyta el. Verlaine fedezte fel. Eleinte a parnassienek közé tartozott, később többedmagával megteremtette a „román" iskolát, mely a latin múzsa védelmére alakult, erősen hangsúlyozza különválóságát és védekezik minden idegen — barbár — szellemi befolyás ellen.

MUNKÁI. Nevezetesebb verseskönyvei: L'Oeuvre du Sang 1890—1891 (A vér munkája), La Tour d'Ivoire 1899 (Az elefántcsonttorony), La Couronne des Jours 1905 (A napok koronája).

TANYAI REGGEL

Gyorsan kitárom az ablakredőket,
S a zümmögő és cifra nyári kert
Szobámba lépett, minden nevető lett,
A fény kicsattant, a virág kikelt.

Poros fűszál szikrázik égi könnytül,
Felhőtlenül villámlik az azúr;
A dombok alján vattapuha köd gyűl,
A búza sárgul mozdulatlanul.

A béreslány, végében a fasornak,
Facipőben csoszog, kutat csikorgat,
A szérű zúg, csipeg a csirkeól.

A szorgalmas ásó pengéje szól,
Víz foly, fa rezzen, rebben a madárka
És a mezőszag becsap a szobámba.

HENRI RÉGNIER

Henri de Régnier 1864 december 24-én született Honfleurben. Huszonegyéves korában már ismert költő. Társa a parnassieneknek és a szimbolistáknak, akik erős hatást gyakoroltak rá, de e hatáson átérzik eredeti egyénisége. Különösen Mallarmé-t tiszteli babonásan. Mestere később Heredia. 1896-ban elveszi Heredia leányát. Újabb verseiben eltávolodik régi eszményétől és a fényes, tiszta, egyszerű életet énekli. 1899-ben az akadémia megkoszorúzza egy verseskönyvét. Sok modern folyóiratban találkozunk nevével.

Régnier-ről szép szavakat ír Remy de Gourmond: „Az álom határozatlan árnyalatait jegyzi fel, tétova jelenéseket, futó cifrázatokat; egy mezítlen kezet, mely kissé meggörbedve a márványasztalra hajlik, egy gyümölcsöt, mely a szélben bólong és lehull, egy elhagyott tavat s ezek a semmiségek neki elegendők, a költemény kicsattan, tökéletesen és tisztán."

MUNKÁI. Fontosabb verseskönyvei: Les Lendemains 1885 (A holnapok), Episodes 1888 (Epizódok), Le Passé vivant 1906 (Az elevenen mult).

IRODALOM. Több versét magyarra fordította: Kállay Miklós, Kún József (A Hét).

NOCTURNE

Az est az orgonát mind letarolja,
És hullanak az illatos csomók,
Piciny virágok sírnak a nyomomba.

A lelkem szomorú, szívem zokog.

Fenn a tetőn galambok várakoznak,
Turbékolásuk bánatos panasz
És csőreikből hullanak a tollak.

Szívemre titkos szenvedés havaz.

A bús szökőkút lomha kedve éled.
Alvó vizén remegnek a körök,
Körötte megborzongnak a növények.

Emlékek sírnak a szívem fölött.

Az éj jön s szenvedést hoz, őrjítő bút:
Nem fuj a szél, elhallgat a kis ér,
Zengő ütemre sír, sír a szökőkút

S az éjen át két nagy szemed kisér.

EDMOND ROSTAND

Edmond Rostand 1868 április 1-én született Marseilleben. Párizsban tanult. Huszonkétéves korában jelenik meg első verseskönyve „Les Musardises". 1890-ben megházasodik, elveszi Rosemonde Gérard-t, aki szintén verseket ír. Rostand mint lírikus ötletes, játékos, mesterkedő. Később ez a képessége, verseinek szellemessége teszi népszerűvé drámáit és világhírűvé nevét. 1918 december 3-án spanyol-betegségben meghalt.

IRODALOM. Rostand-nak majdnem minden munkája le van fordítva: Kosztolányi Dezső: A két Pierrot, vagy a fehér vacsora, Telekes Béla: A regényesek, Benedek Marcel: A napkeleti királykisasszony, Telekes Béla: A szamariai asszony, Ábrányi Emil: Cyrano de Bergerac, Ábrányi Emil: A sasfiók. Hátrahagyott versesjátékát, Don Juan utolsó éjszakáját, Kállay Miklós tette magyar versekbe (Geniusz könyvtár). Rostand több lírai versét Ábrányi Emil fordította magyarra, de fordított tőle Halasi Andor és Telekes Béla is. Haraszti Gyula könyvet írt Edmond Rostandról. Fekete Miklós e könyvről (Nyugat 1912 június 16), Babits Mihály: Rostand (Nyugat 1919 január 1), Kosztolányi Dezső: Chantecler (Színjáték 1910).

SZÉLLEL-BÉLELTEK

Mi vagyunk a szelíd fiúk,
Kik a légynek sem ártunk,
Szerények, csöppet sem hiúk,
Mindég egy rímre vártunk.
A versek csillogó hada,
Egy megpendülő ballada,
Egy puha, kedves ábránd,
Egy gondolat tovább ránt.
Nekünk a józanság a rút,
S a bölcs nem a barátunk,
De mi vagyunk a jó fiúk,
Kik a légynek sem ártunk.

Hagyjátok rá, hogy mit szeret,
Az árva rímelőre,
Az álma rózsálló keret,
Onnan tekint előre!
Poétás szívvel őgyeleg,
A méla, tévedő gyerek,
S mindazt, mi nem művészi,
Szabódva-félve nézi.
Számunkra nincs egyéb kiút,
Csak az, ha verset gyártunk...
Mert mi vagyunk a jó fiúk,
Kik a légynek sem ártunk.

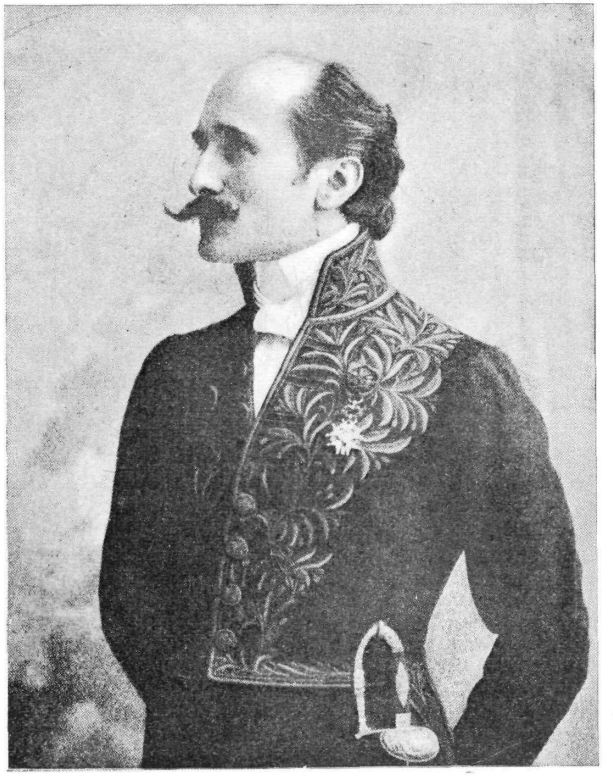

EDMOND ROSTAND

Nem tudjuk, hányadán vagyunk,
De sohasem alélunk.
Forrong-zsibong hivő agyunk,
S az álom az a célunk.
Keressük a halk kerteket,
Mert durván visszavertetek,
A gőgre dölyf a válasz...
S szívünk harcba nem száll az,
Aki kegyes, szeretni tud,
Az fogja a mi pártunk!
Hisz mi vagyunk a jó fiúk,
Kik a légynek sem ártunk.

ÓDA A NAPHOZ

Te szárítod fel a síró fűszálat,
S a levelet lepkévé bűvölöd.
Ha a halódó szirmok szerteszállnak,
És a pirénei szél végigzörög
Roussillon mandulafái között.

Imádlak Nap! Tűztenger, fényes álom,
Ki ránk ragyogsz s a mézet érleled,
Lángolsz a szalmakunyhón és virágon,
Egészben élsz és szertefoszlol áldón,
Mint a pazar anyai szeretet.

Dalollak, ó fogadj el tűzi papnak,
Ki égsz a teknőn, kék szappanhabon
És néha, hogyha lángjaid lohadnak,
Vörösen lobbansz ki egy csendes ablak
Alázatos üvegjén elhalón!

Te forgatod a sárga napraforgót
S arany-öcsém, a tornyok kakasát.
Ha a hárson titkos tüzed kibontod,
Táncolnak arany árnyak, lenge pontok,
Hogy tétován megáll a kósza láb.

A mázos korsó sugaradba drága
S az ázott rongy is büszke lobogó,
Kazalokon ég csókod lanyha láza
S kis húga, a kas lángol, mint a láva,
S tüzes sisakja lánggal lobogó.

Légy áldva a mezőn s elveszve árván
A fű között, a kapucímeren,
A gyík szemén, a hószín hattyú szárnyán,
Ki tájakat pingálsz, mint a szivárvány
S ki szende kézzel festesz csendesen.

Sötét ikertestvéred, a bús árnyék,
Mely messze nyúlik, hol tüzed fakad,
Regéssé bűvöli, ami csodás, szép,
S ha nincsen ő, minden szürkére válnék,
Mert színes és ragyogó, mint magad.

Imádlak Nap! Te vetsz a légbe rózsát,
Bokrokba tündért s a víznek tüzet;
Benned felistenül a roskadó ág.
Ó Nap! te élet, ó szent Nap, te jóság,
Csak koldus lenne a föld nélküled.

FRANCIS JAMMES

Francis Jammes 1868 december 2-án született Tournayben. Ortezban telepedett meg, már régóta itt lakik anyjával. Évekig ügyvédi irodában hivatalnokoskodott. A lusta, unalmas kisvárosban, akták közt írta első verseit, melyeket 1893-ban tett közzé. Izgató és különös költői jelenség: gyermeteg és egyben kifinomult. Sok küzdelme volt, de ma egyik leginkább olvasott és becsült francia költő.

Francis Jammes az embereket, tárgyakat és önmagát olyan friss szemmel szemléli, mint hogyha először látná és a szavaknak, melyeket leír, olyan eredeti árnyalatot ad, mint gyermek, aki beszélni tanul. El kell felejteni mindent a költőnek, amit előtte tudtak, hogy magasabb tudáshoz jusson, a felnőttek beszédét is, hogy tulajdon nyelvén gügyöghessen. Ez az ő ars poetica-ja. Egyik verseskönyve elé ezt írja előszóul:

„Én Istenem, az emberek közé szólítottál. Itt vagyok. Szenvedek és szeretek. Beszéltem azon a hangon, melyet nekem adtál. Írtam azokkal a szavakkal, melyekre megtanítottad apámat és anyámat s melyeket ők átadtak nekem. Úgy baktatok az úton, mint teherhordó szamár, amin a gyermekek nevetnek és lesunyja fejét. Megyek oda, ahova akarod és amikor akarod. Az angelusz már szól."

Ez a költészet együgyűen-áhítatos és alázatos. Francis Jammes nemcsak az egyszerűség művésze és forradalmárja, hanem forradalmár abban a tekintetben is, hogy az eseményekben szűkölködő életét írja meg, azt a látszóan egyhangú életét, melyet nem látogatnak szenvedélyek s csak az egyenletes

melegsége által válik jelentőssé. Erősen polgári zamatú minden írása. Él vadszőlővel befutott vidéki házában, nappal a virágai között, melyeknek pontosan tudja nevét és tulajdonságait, vadászkutyájával sétál az erdőben, este rágyujt fapipájára, künn a tornácon mezei vacsorát eszik s a kutak „kék vizét" issza hozzá. E békés idill keretében a régi családi bútorok közt hullámzanak az örök dolgok. Kegyeletes lélekkel, érzékeny idegekkel észrevesz mindent, ami körülötte történik. A részvét határtalan benne s ez teszi költővé, mosolygó humoristává. Vannak ünnepnapjai is. Ekkor Istennel beszélget. Meleg, nemes és tiszta költő: egyszerű és átfogó, meghitt és távlatot tároló.

MUNKÁI. Fontosabb verseskönyvei: De l'Angelus de l'Aube à l'Angelus du Soir 1898 (A hajnali angelusztól az esti angeluszig), Le deuil des Primevères 1901 (A kankalinok gyásza), Le Triomphe de la Vie 1902 (Az élet diadala).

IRODALOM. Lám Frigyes: Jammes (Győr 1913), Kosztolányi Dezső: Az egyszerű költő (Élet 1913 július 27), Szabó Dezső: Jammes-t olvasom. Tanulmányok és jegyzetek 1920, Táltos), Szalay Miklós: Francis Jammes (A Hét 1917 október 14).

EZ A SZEGÉNY PARASZT ...

Ez a szegény paraszt azt hajtogatja:
fáj a szeme és béna a jobb karja.

Az anyja biztosan meghalt korábban
és nincs, ki vigasztalja nyomorában.

Így él kucorgón most, afféle ólban,
a homlokát simítja s újra jól van.

Egy padra ül, fejét karjába zárva
s elszenderül csöppet, mint egy kisárva.

Párnája nincs s a rongya megkúszálva
lóg a nagy, szennyes, zuzmarás szakállba.

Oly takarékosan bánik a pénzzel.
Szenved nagyon. De a zuhanyra pénz kell.

Vásott ruhába burkolózik este,
mint majomé, oly nyomorú a teste.

Ez a szegény paraszt azt hajtogatja:
fáj a szeme és béna a jobb karja.

LOURDES

A vasúton Lourdes-ba utaztam én,
kék partokon, és szikrázott a fény.

Cin-színű hegy a sugaras úton.
„Jézus!" dalolt a nép a vasúton.

Lázas, szilaj és vakbuzgó csapat,
az arca csupa por és csupa nap.

Nagy hassal bicegett sok nyomorult,
karját kitárta s a porba borult.

Kékfüggönyös szószéken egy pap állt:
„imádkozzunk!" mondotta s prédikált.

És néha-néha jöttek furcsa nők:
„Jézus! Jézus!" búsan daloltak ők!

Dalolt a körmenet. A lobogók
selymén betűk aranyja lobogott.

A nap fehéren-izzón tündökölt,
lángolt a vén torony, az ég, a föld.

De egy hordágyon pihegett nehány
száraz galyon egy haldokló leány.

Az apja hajadonfőtt vitte őt,
ott álltak bátyjai az ágy előtt.

Oly szép volt! tizennyolc éveske volt,
és mosolygott; fehér volt, mint a hold.

Dalolt a körmenet. A lobogók
selymén betűk aranyja lobogott.

Sírtam, de összepréseltem fogam
s szerettem őt — éreztem — boldogan.

Ó! rám mosolygott, bánattal tele,
fehér rózsát himbált szelíd keze.

Jaj, hol van most? Ó jaj, mi van veled?
Meghaltál édes? úgy szerettelek.

Uram, ne öld meg, a keze finom,
a karja lágy volt, mint a liliom.

Ne öld meg őt! — jaj szánd meg a szegényt,
agg apja hajadonfőtt, esdve kért.

A FIATAL LÁNY . . .

A fiatal lány oly fehér,
karján feltűrve a ruha,
csuklója csupa zöldes ér
s puha.

Sohase tudni, hogy miért
nevet. Mos hallasz egy sikolyt
és néha — szinte-szinte sért —
rikolt.

Nem sejti az édes baba,
hogy mosolyának párja nincs
s rózsánál rózsább ajaka
a kincs?

Olykor — nem mindig — azt hiszed,
hogy okos, de csupa zavar.
Halkan gügyög, susog, zizeg,
hadar.

„Ha tudnád . . . Mi történt velem . . .
Oh dráágám! Rém boldog vagyok . . .
Őt láttam . . . szerdán.“ — Szüntelen
gagyog.

Hogy bánatos egy-egy fiú,
elhallgat szörnyű-komolyan,
és nem nevet, akár a bú
olyan.

A rét kanyargó útjain
virágot szed a kis buta,
markába pitypang, kankalin,
ruta.

Fehér. Arcán ragyog a hús,
a karja hamvas puhaság.
Hosszú, merev s lehajtja bús
nyakát.

OLY SZÖRNYŰ VOLT . . .

Oly szörnyű volt, én láttam a kis borjat
a vágóhídon s lelkem összeborzadt,

rányalt szegényke még a szürke falra
s a csurgó esőt nyalta, egyre nyalta.

Jaj Istenem! Olyan szelíden állt ott,
szerette a füvecskét, a virágot.

Jaj Istenem! Kezed szigorún büntet,
de, úgy-e, megbocsátod a bűnünket,

és egykor fönn az Arany Égbe többet
pici ártatlan borjakat nem ölnek,

ott megszépül a lelkünk és az arcunk
s a szarvaikra koszorút akasztunk.

Jaj Istenem! Enyhítsd a szenvedését,
ne is érezze a mészáros kését.

AZ EBÉDLŐ

Itt áll a megfakult almáriom,
ki csodálkozott ük-anyáimon,
aki hallotta, hogy szól nagyapám
s apámat is hallotta hajdanán.
A sok, bús emlék, benne édes élet,
mert szava is van, mintha hallanám,
vele gyakran beszélek.

Van itten egy kakukos óra.
Hangját veszítve, nem szól semmiért.
Nem is akarom kérdeni, miért?

Tán eltörött zengő rugója,
melyből a szép beszéd beléhatolt.
Most épp olyan, akár a néma holt.

Egy vén pohárszék is van itten.
Beillatozta a befőttje,
s a hús, kenyér, viasz és körte.
Hű, jó cseléd, ő őrzi kincsem,
s a gazdaságnak híja nincsen.

Bevezetem barátaim s a nőket
és nézik, nézik és nem értik őket.
S én szánakozva, mosolyogva látom,
hogy egyedül hisznek s elémbe jőnek
és kérdezik: — Hogy mint vagy Jammes barátom?

HAVAZNI FOG

Maholnap havazik. Emlékezem, tavaly
itt búslakodtam én, mert a tűznél merengni
mindig szerettem. És ha kérdezték: mi baj?
Azt mondtam: hagyjatok nyugodtan. Semmi, semmi.

Gondolkoztam tavaly az elhagyott szobán,
amíg a pelyhes hó hullongott andalítón.
Csak úgy gondolkoztam. S most is csak tétován
borostyán-szopókás kis fapipámat szívom.

Ó tölgyfa-szekrényem mindég jóillatot
áraszt, de én botor voltam, mivel a dolgok
sosem változhatnak s mit is változtatok
rajtuk, szegény vándor, ki itt botolva bolygok?

Miért gondolkozunk s beszélünk? Hisz a könny,
a csók sosem beszél s megérti minden ember
és a barátot is, aki csak lopva jön,
mert szónál több a nesz, amit a szeretet ver.

A csillagoknak is adtak sok szép nevet,
pedig nem is kellett és az, amit a jósok
beszélnek, hogy majd itt szelik át az eget,
nem teljesül mindég, mert ők merész hajósok.

S most merre van a bú, a régi, régi? Jaj,
alig emlékezem, mert már tovább jutottam.
Ha a szobámba jössz s megkérdezed: mi baj?
Azt mondanám: semmi, csak hagyjatok nyugodtan.

SZERETEM A JÓ...

Szeretem a jó szamarat,
mely a bokrok mentén halad.

Fél a méhektől szörnyűkép,
mozgatja két csacsi-fülét;

cepeli árva utasát,
két oldalán két árpa-zsák.

Ha jő egy árok, egy üreg,
aprózva, szorgosan üget.

A kedvesem csak neveti
s mivel poéta, megveti.

Pedig szegény mindig mereng.
A szeme bársony, enyhe csend.

Hát azt mondom, kis édesem,
te nem szeretsz ily édesen:

Hisz ő a kék ég szamara.
Jézust is vitte valaha.

És az árvának az egész
öröme az, hogy heverész,

ha este elpilledt szegény,
ledől szalmás fekvőhelyén.

A napja munkában telik
reggeltől késő estelig.

A te kezecskéd mit művel?
Babrál a cérnával-tűvel . . .

De a szamár csupa marás;
megcsípte a légy, a darázs.

Annyit kocog, boklász, tipeg,
hogy elfacsarja a szived.

Mit ettél, drága lányka, most?
— Cseresznyét ettél, ropogóst.

Neki az árpa drága kincs,
gazdája kódis, árpa nincs.

Kötelet rág egykedvűen,
aztán elszundít a fűben . . .

Te nagyra látsz, kis édesem,
nem tudsz tűrni ily édesen.

Én szeretem a szamarat,
mely a bokrok mentén halad.

Hajh, a szivem érted *eped:*
ugy-e, e szó tetszik neked?

Mondd, a szavadra vessek-e,
és sírjak-e, nevessek-e?

Menj a szegény csacsi után
s mondd meg, hogy lelkem is bután

kószál, nagy utakon bolyong,
az is ily jó és ily bolond.

Kérdezd meg, arcra essek-e
és sírjak-e, nevessek-e?

A csacsi bölcs, nem is felel:
mellettünk csöndesen megy el,

csak a virágos útra néz,
mely csupa rózsa, csupa méz.

AZ ÁRVA ÖRDÖGÖT . . .

Az árva ördögöt nevetnéd, ha szemedbe
mondaná, hogy szeret, s annak kutyája lennél,
aki nevetne és soha nem is szeretne.
Hidd el: a szíve kincs s nagyobb kincs nincsen ennél,
mivel szelíd, kegyes és hű lesz majd te hozzád.
Mondd, mért nem akarod, te makrancos, te drága,
nyakára fonni lágy, szerelmetes karocskád
s kis ujjaid, amint kulcsolod halk imára?

Ne várj hosszúhajú nagy költőt, aki henceg,
nincs többé már ilyen, muskétás sincs ma nálunk,
nincs már előkelő és szőke muszka herceg,
a földön ideált többé nem is találunk.

S az árva ördögöt elküldenéd te könnyen,
mert azt olvastad még kicsiny leánykorodban,
mit a vizsgán kaptál ama jutalmi könyvben,
hogy szivünk, mint a tűz, egyszerre lángra lobban.

Tekintsd az aggokat, kik vágyódnak az égér,
az arcuk oly ráncos, akár a szakadós zsák
s öreges ujjukon puffadtan fut a kék ér,
szégyenlik maguk is, hogy rózsát adtak, rózsát.
Hisz hogy a gyermekek lassan fölcseperednek,
kell, hogy az életet baráti szók kisérjék,
mert a barátságban növekszik csak a gyermek
s a nő a gyermekért csókolja meg a férjét.

VAN EGY PIPÁM...

Van egy pipám, fából, fekete, gömbölyű,
akárcsak az a szép, kicsiny, sötét-ölű
négerlány melle, kit könyvben láttam, mezítlen...
Ha szívom a pipám, azt gondolom, hogy itt lenn,
a verebes, kutas és vízöntötte kerten,
hol morzsák fekszenek, a sárral elkeverten,
négerlánykák mennek, nyakukon sárga kendő.
Mind édes, szomorú, mint az ősz, oly merengő.
Ők a rabszolgaság, a szenvedés. A mult . . .
S én látok távoli partokat és avult,
vén gyarmatot, miken sok-sok év elviharzott,
cukrot, vért, gyöngy-fogat, megannyi kormos arcot,

min a bú vigyorog. Ti édes négerek,
az úri sétányon szelíden lépjetek.
Béklyó helyett kar-ék ragyog csuklótokon
s tüze a délszaki nap lángjával rokon.
Az út során olykor megállapodtak és mély
vággyal figyeltek egy madár-kereskedésnél,
hol cifra lárma szól. S zsibbadtan eszetekbe
jut a hazátok még, az est, mit tűz szegett be,
tollas játékotok, a furcsa maskarák
s a tengerpart, melyen lassan mászik a rák.

IMA AZ EGYSZERŰ ASSZONYÉRT

Uram, add, hogy aki valaha hitvesem lesz,
szelíden, édesen símuljon a szivemhez
és úgy aludjon el, hogy fogja a kezem;
s két melle közt csüngjön, nyakán egy pici érem,
egy ezüst láncocskán, ártatlanul-fehéren;
a húsa szunnyadjon, langyosan és puhán,
mint szilva a szelíd, nyárvégi délután;
legyen szivébe csend és szűzi tisztaság,
hogy néma mosollyal, halkan karoljam át;
erős legyen, bátor, őrizze lelkemet,
lebegjen, mint a méh alvó virág felett;
s ha egyszer meghalok és a szemem lezárja,
ne mondjon más imát, csak némán nézze szám,
kulcsolja a kezét halotti nyoszolyámra
s egy elfúló jajjal boruljon csendbe rám.

IMA AZ EGYSZERŰSÉGÉRT

A pille minden fuvalomnak enged
s úgy imbolyog, mint a virág s a gally,
mit körmenetkor gyermek keze lenget.
Reggel van, ó Uram és az imák
hozzád suhannak, pille meg virág
repül feléd s a kőtörők zaja.
A zöld platán is most van virulóban,
reped a föld e júliusi hóban,
és a tücsök elbujva hegedül,
hogy te vagy a jó és nagy egyedül.
A bús rigó, hol feketül a lomb,
egy dalba kezd és egyre csak busong.
Nem tudja mije fáj. És hirtelen
továbbnyilal, mert itt fütyülni nem mer,
és arra száll, ahol nem látja ember.

Uram, az élet édes telje zsendül,
a fény, a bőség ma is édesen dül.
Mint a pillangó és a kőtörő,
mint a tücsök, a napba dőzsölő,
mint a rigó a hűs, fekete lombban,
hadd éljek ó Uram, szelíd derűben,
alázatos-szegényen, egyszerűen.

IMA, HOGY SZERESSEM A BÁNATOT

Csak bánatom van, az maradt meg ismét
De az enyém volt s az enyém ma is még.
Mért haragudjak, hogy mikor a szívem
Fájt és tüzelt, leült mellém szelíden
és ott maradt, hogy a könny égetett?
Ó bánat, én szeretlek tégedet,
mert nem vagy olyan, aki engem itt hagy.
Jaj! Ismerlek: te szép vagy, mivel itt vagy,
Sosem hagynád el, mint hűtlen cseléd,
szegény szívem sötét, bús tűzhelyét.
Ó bánat, jobb vagy, mint a kedvesem,
mert hogyha haldoklom majd csendesen,
ott lellek a halotti lepedőn
s szívembe vágysz még ott is, epedőn.

ÖTÖDIK ELÉGIA

Most a kökörcsin az arany levélhalomba
alszik. Enyvet bocsát magából ki a gomba,
mit a csiga dézsmál, vadkan kopog a cser-tön,
Vérzik a berkenye a vörhenyeges erdőn.
Eső után vagyon és ott a levelesbe
megmozdul a bokor, mint hogyha újra esne,
csorog a sok levél, a sok levél csörög.

Októberi öröm, meggyullad a pipa.
Vörösbegy csivajog a piszkos-sárga fényben.
Szobámba toppanok és lágy a szürkeség benn,
Mult búra-bajra is oly jó gondolni ma.
Látom magam ifjan, október, négy az óra,
kis iskolás voltam, éppen tanulni kezdék
s szótáram lapjain egy-egy csók volt a jegyzék.

HETEDIK ELÉGIA

— Meggyógyul-e, mondd, én hivem,
szegény-szegény, beteg szivem?

— A hó se gyógyul meg soha,
mindig fehér a mosolya.

— Te drága, könnybe nevető,
szivárványban szelíd eső,

mondd csak, Mamore, én életem,
meg kell-e halni énnekem?

— Hát hogyne, kis bohó fiam ...
Az égbe röppenünk vigan.

— S a jó Istennek, hogyha jön,
mit mondasz a kék égbe, fönn?

— Azt mondom én, hogy itt alant
jajt láttam és boldogtalant.

— Ó édesem ... te drága ... menj ...
Mondd hát, milyen is lesz a menny?

— A mennybe fönn sok hárfa van,
szalag, kékség, határtalan.

— S mi lesz még fönn az égi-kék
hazába ... Mondd, Mamore, mi még?

— Velem leszel, szivem, velem
s ott lesz velünk a szerelem.

KILENCEDIK ELÉGIA

Az erdei út fövenyén
két lány jött, két bús jövevény.

Ingott kalapjuk álmatag,
ruhájukon fehér szalag.

Lelkük az fülemüle-dal,
mely énekel, kacagva vall ...

Intettek nékem valamit
a szélbe, jaj, ki tudja mit?

Ki is vagyok? Két drága lány
ott lelt az erdő oldalán.

Szóltak: Költő, aranykoboz,
szívünk te rólad álmodoz.

Mellettem állt Múzsám, alant,
kezében egy bús sír-galamb.

És óriási szárnyai
borzongva kezdtek szállani.

Az orgonák meg csöndesen
hulltak a döbbent födre, lenn.

VICTOR MARGUERITE

Victor Marguerite, a regényíró testvére, Mallarmé unokaöccse. Tizenhét éves korában tünt fel verseivel. Sokáig a francia írók egyesületének elnöke volt.

MUNKÁI. Brins de lilas 1883 (Orgonagalyak), Le Chanson de la mer (A tenger éneke), Au Fil de l'heure.

SZIESZTA

Künn sárga nyári nap remeg,
Ez az ernyedt szieszta-óra.
Lomhán dőlünk le nyugovóra,
Álmunk halálos dermedet.

Az elfáradt arab kidől.
Gyékényre húzza le a restség.
Elnyujtja némán lomha testét
És álmodik. Ugyan miről?

Nincs semmi. A szív kedvtelen,
A béna akarat se tervel.

Az ember egy kevés jeget nyel
S aztán aludna szüntelen.

Néhány légy álmosan cikáz,
Megállnak, újra visszatérnek.
Szegény, buta, picinyke férgek!
Néhány légy álmosan cikáz...

LOUIS MERCIER

Louis Mercier 1870-ben született Coutouvreban. A Loire mellett szülővárosában él; vidéki ember. Első verseskönyvén a parnassienek és szimbolisták hatása érzik. Második könyvét, mely 1903-ban jelent meg, az akadémia kitüntette.

E kötete címe: „Les Voix de la Terre et du Temps" (A Föld és az Idő hangjai).

SZEPTEMBERI CSEND

Szeptember. A nap fényes, tiszta halvány.
Az ősz csak nyári bús emlékezet.
A holt levél békésen csüng a gallyán.

Az ég mint nagy kristálypohár rezeg.
A földnek áldott arca dús erőbe
Leheli a teljes, mély életet.

Lenn a folyón látszik az őszi tőke.
Kacéran nézdeli magát a domb,
Gazdag szőlőlevéllel telenőve.

Egy kisváros tarkítja a vadont;
Vakítva ég az izzó kőtetőzet,
Álmos baromfiak bús zaja dong.

Lélek se jár. Ez ideje az ősznek,
Künn a mezőn a titkos munka forr,
A szorgalmas sugarak kergetőznek

S nyomukba édesen csorog a bor.

EMMANUEL SIGNORET

Emmanuel Signoret Lançonban született 1872 március 14-én. Provenceben és Itáliában utazgatott. Párizsban minden folyóirat szívesen közölte verseit, melyeket tökéletes verselés, délszaki szenvedély, ragyogó és nemes nyelv jellemez. 1890-ben alapította a Saint-Graal című folyóiratát.

Signoret verseskönyvét „La Soufrance des Eaux" (A vizek bánata) 1899-ben a francia akadémia díjjal tüntette ki.

MENYEGZŐ

Tavasz, a nyájas pap, egy élő, drága-szép,
Violaszínű püspöki köpenyben,
Hogy a virágkapu két szárnya szerterebben,
Hajnali kürtszónál a szentegyházba lép.

A botja tulipán; ruhája lágy selyem.
Tavasz főúr most a kék dómba ballag.
Fülkék derengenek és mint a templomablak,
Lombok árkádjain a nap ég tüzesen.

A fehér narancsfák láztól borzonganak,
Suttogva búgnak boldog, tiszta nászról;

Tömjénez és parázslik a virágpor . . .
Madarak kórusa szent zsolozsmába csap.

*

Ó, szőke hölgy, ne félj, ne reszkess tétován.
Királyi szívünk oly sokáig égett,
Most térdre! Nászunkat, a szűzfehéret
Megáldja a Tavasz, tündöklő templomán.

ANDRÉ RIVOIRE

André Rivoire 1872 május 5-én Vienne-ben született. Két verseskönyvével szerzett magának jó nevet. Több versesjátékot írt. Nagy sikerrel játszották egy vígjátékát: „A jó Dagobert király"-t.

Rivoire-ról, a költőről így ír Sully Prudhomme: „Verse szűzi, rajongó és szent, azt ünnepli, ami a földön a legdrágább, a fiatalságot, pompázó virágzásában. Csak finomságra törekszik és puszta őszinteségével hat meg."

MUNKÁI. Les Vierges 1895 (A szüzek), Le Songe de l'Amour 1910 (A szerelem álma).

EGY LÁNY, AKI HALNI INDUL . . .

Nyári ruhájában sápadva, hallgatag,
Lankadtan, álmosan, halványan ballag által,
Sápadva, hallgatag habkönnyű bánatával
Illattalan mezőn, homályos ég alatt.

Halálosan sajgó szívébe felhörög
Egy messze kürt sötét, panaszos búcsúszója . . .
Jaj, így megyünk el mind, ha egyszer üt az óra,
Meghalni sárguló levélcsomók között.

Meghalni, amikor az erdő lombjai,
Meghalni az aranyvirágos, néma ősszel,
Hallgatni a szelet, mely néha fájón nyög fel
Kacagni az éjet s álomra hajlani!

PAUL FORT

Paul Fort 1872 február 1-én született Reimsben. 1890-ben alapította a francia „szabad színpad"-ot, — Theâtre d'Art — mely az új drámaírókat, a szimbolistákat juttatta szóhoz és az új líráért is erősen harcolt. E színházat 1894-ben vette át Lugné Poe, aki vele együtt Fort hagyományait is átvette. Meglepő hatást ért el új verseivel, a francia balladákkal. Ezeket a balladákat szabad versekben írta. Fort megveti a régi formát; a belső formát keresi és csak aszonánszokkal, tétova rímekkel hangsúlyozza az ütemet; erősen közeledik a népdalhoz. Zajos szeretettel veszik őt körül a fiatal franciák. A párizsi diáknegyed kávéházaiba jár, még ma is bohém módra él, mint irodalmi forradalmár. 1912-ben a „költők hercegé"-vé választották.

Remy de Gourmond így jellemzi: „Paul Fort-t kétségtelenül baráti szándékkal így határozták meg: a született lángész. Ha ezt gúnyorosan mondjuk, kegyetlenek vagyunk hozzá; ha komolyan mondjuk, akkor elmondtuk a valóság egy részét."

MUNKÁI. Legnevezetesebb verseskönyve: „Ballades" 1895, 1896 (Balladák).

IRODALOM. Szabó Dezső: Paul Fort (Nyugat V. évfolyam, 15. szám), Laczkó Géza: Paul Fort (Nyugat 1908), Lehotai: Paul Fort (A Hét 1912).
Laczkó Géza cikkében versfordítást is közöl. Verseiből fordított: Kállay Miklós.

MEGHALT A LÁNY, MEGHALT SZEGÉNY . . .

Meghalt a lány, meghalt szegény, a szíve ölte meg talán,

A földbe temették szegényt, a földbe, egy nap hajnalán.

A földbe fektették szegényt, csipkéiben aludt a lány,

A földbe fektették szegényt, koporsóban aludt a lány,

Vidáman visszajöttek ők az ébredő nap hajnalán.

Daloltak, énekeltek ők: „Ej-haj szegény, ej-haj a lány."

„Meghalt a lány, szegény-szegény, a szerelemtől
halaványan."

Aztán a rétre mentek ők, mint máskor, más nap hajnalán.

CAMILLE MAUCLAIR

Camille Mauclair 1872 december 29-én született Párizsban. Hajlékony lélek, erős értelem, aki inkább harcosa az irodalomnak, mint alkotó. Kritikai munkái köteteket tesznek ki. Sokat verekedett a modern norvégekért, különösen Ibsenért.

MUNKÁI. 1895-ben tette közzé verseskönyvét „Sonatines d'Automne" (Kis őszi szonáták), 1904-ben jelent meg „Le Sang parle" című verseskönyve (A vér beszél).

RAJZ

Ó nyisd ki lányom a kaput,
Kopognak, gyenge liliom.
— Nem nyithatom ki, idegen,
Tükröm előtt hajam bodoritom.

Ó nyisd ki lányom a kaput,
Ha nem nyitod, itt meghalok.
— Nem nyithatom ki, idegen,
Most fűzöm be a cifra szallagot.

Ó nyisd ki lányom a kaput,
Öreg vagyok, erőm lohad . . .

— Nem nyithatom ki, jó apó,
Mostan kötöm fel fényes láncomat.

Ott künn egy ember összerogy,
És meghal a kapud előtt.
— Hát haljon meg, mit bánom én,
Sohase láttam, nem szerettem öt.

ESIK AZ ESŐ

A lomb elernyed
Künn a sövény mentén a víz világol;
A könnyű zápor
Vesszőzi az erdőt s a kertet.

A kerítésen alvó, szürke ég.
A zöld zsalu a vízben tükröződik.
Alig hallhatni a vihar neszét
S hull-hull a lombról szerteszét,
Egész a földig
Zokogva síró szürkeség.

Hét óra. Az ég szelíd arany.
A táj a ködbe olvad szótalan.
A csönd remeg, most minden hallgat,
A rozsda-szín kert nyugovóra tér,
A búcsúfényben még kigyúl egy ablak...
S az Isten éje jő, a néma éj.

KÖNYV-TÁRA

Ó lágy eső s te csend csodája
Uralkodj fáradt lelkemen,
Jőjj esős, csendes sejtelem.

Minden békítő feledés.
Minden mély, álmos éjbe vész
Már a sötét erdő se fél.
És én kinézek s hallgatom a csendet
És elpihen a szenvedély
És bámulok, akár egy néma gyermek...

HENRY BATAILLE

Henry Bataille Nimesben született 1872-ben. 1895-ben tűnt fel verseivel. Első kötetében, melynek címe „La Chambre blanche" (A fehér szoba) az emlékek költője. Marcel Schwob írt eléje előszót s ebben hangsúlyozta, hogy Henry Bataille önálló egyéniség és nem Francis Jammes utánzója, aki — mint ő — „a lelketlen dolgok és a néma állatok költője. Ők ketten testvéri lelkek, egyformán érzékenyek és mindketten ugyanarra az érintésre rezzennek össze."

Henry Bataille ma már világhíres drámaíró. Drámái a francia színházi évad meglepetései. Ezekkel a hatásra számító, kiesztergályozott és elegáns színdarabokkal erősen eltávolodott azoktól az irodalmi eszményektől, melyeket első verseskönyvében vallott.

IRODALOM. Bataille nagyon sok drámáját bemutatták nálunk. Számos nagyobb és kisebb cikk foglalkozik vele, a drámaíróval. A lírikusról nincs magyar cikk.

Felemlítjük a következő cikkeket: Elek Artúr: Henry Bataille (Nyugat 1908), Balázs Béla: Henry Bataille (Renaissance 1910), Bárdos Artúr: Az új Bataille (Színjáték 1910 október 27).

Karinthy Frigyes „Emlék" címen lefordította egy finom verses egyfelvonásosát (Nyugat 1921).

ESTÉK

Vannak nagy esték és meghalnak a faluk —
Mikor a sok galamb a ducban elaludt,
Meghalnak édesen, meghalnak csendbe, félve,
Akár a tornyokon a fecskék kék zenéje...
S ekkor virrasztóul lángocskák fénye röppen,
Jó nénik fénye int ablakból, kapuból,
Lámpák botorkálnak valahol künn a ködben
S távol egy szürke út álmodva bandukol...
Virágok állanak a régi kertben sorba,
Mert anyjuk az nekik, ki eltűn, ellobog.
Aztán a fények is mind-mind kialszanak,
Meghalnak a tetők és a fakó falak,
Szelíden, jámborul, mint öregasszonyok.

AZ IRGALOM FORRÁSA

Könnyek pihennek bennünk. És ez oly jó.
Tőlük csitul a titkos, éji bú.
Hozzájuk fut az elhagyott szomorgó.
Barátaink ők s vigaszuk oly olcsó.
Anyánk is mondta: „Sírj, szegény fiú."

Könnyek pihennek bennünk. Ősi rejtély.
Gyerek-szívem te, hányszor fájt nekem,

Hogy pazaroltad s oktalan könnyeztél
És még se szárított ki a tüzes dél.
Egy csepp marad mindig szívünkbe lenn.

Nem a virág és nem a nyár vigasztal.
A könnyek tudnak vigasztalni, ők.
A pici könnyecskék szívünkbe halkal
Várnak ránk készen, enyhítő malaszttal
S ők is sírnak, hogy el kell menniök.

FERNAND GREGH

Fernand Gregh, egy zeneműkiadó fia, 1873 október 14-én született Párizsban. 1894-ben újságíróvá lett, irodalmi bírálatokat írt, többek közt egy cikket Verlaine-ről és a cikk keretében — Verlaine verséül — leközölte saját versét, a „Menuet" címűt, mely alább olvasható. Szavahihetőségében senkise kétkedett. Később leleplezte magát és ezzel a fogással egy csapásra híressé vált. Verseit összegyűjtötte és kiadta. Kötete több kiadást ért. Coppée, a fiatal költők felfedezője, meleg cikkben foglalkozott vele, az akadémia díjjal tüntette ki Fernand Gregh-et. Későbbi kötetei jó nevet szereztek neki, a párizsiak ma nagyon szeretik és sokat olvassák őt. 1906-ban a „Les Lettres" folyóiratot alapította.

Gregh, aki Verlaine és a parnassienek nyomán indult meg és mint álorcás utánzó tűnt fel, azóta a saját útjára tért. Irányát maga keresztelte el: „humanizmus"-nak. „A parnassienekben és a szimbolistákban — írja — az emberi hiányzott. Csak művészek akartak lenni és azok is lettek. Nem gondoltak arra, hogy a művészben mindig az ember érdekel bennünket, mert az emberiesség a közös mérték köztünk és közte. Mi, akik utánuk jövünk, okulván példájukon, lelkesebb és gyengédebb, bensőbb és szélesebb művészetről álmodunk, egyenes és élő művészetről, olyan művészetről, mely röviden: emberi."

MUNKÁI. Fontosabb verseskönyvei: „La Maison d'Enfance 1896 (A gyermekkor háza), La Beauté de vivre 1900 (Az élet szépsége), L'Or des Minutes 1905 (A pillanatok aranya).
Verseiből fordított: ifj. Bókay János.

MENÜETT

A menüettek hangja lágyan
Új dalra ajzza néma vágyam
    És könnyezek.
Egy dal remeg, a ködbe veszve,
A mult ködében, messze-messze
    És könnyezek.

Clavecin-ek panasza sóhajt,
Törékeny bánat, bujdosó hang
    Tovább suhan.
Színehagyott kép, régi emlék
Egy pillanatra felnevet még,
    S tovább suhan.

Ó áriák, ó könnyes ének,
Ó szív-sebek, letört remények,
    Mit bántotok?
Válási bú, mely nyögve elhal,
Panasz, mit a szív még be sem vall,
    Mit bántotok?

Pajzánul, édesen, szelíden
Mért vérzitek, ah, árva szívem
    Oly szomorún?
Ti félig-hallott menüettek
Miért zokogtok és nevettek
    Oly szomorún?

A VÍZ CSENDJE

A nagy szökőkút, amely szüntelen
Csak könnyezett, miként az árva lélek,
A dőlt medencén hallgat s fel nem éled,
Meghalt örökre a mult éjjelen.

A szélvihar, mely rázta vízporát,
Ezüst ködét tépázván vad rohamban,
Száraz levélcsomót fú rája halkan
És a kihalt víz némán áll tovább...

De az elmúlás bánata hatalmas;
Míg egykoron a visszhangzó medence
A csepp ekhóját halkan visszazengte,

Most a vízen dermedten ül a csend
S olyan a kút, mint egy könny-tócsa. Hallgass:
Itt a halál halk sóhajtása leng.

CSILLAGZÁPOR

Azúros éjjel, lanyha, halk öröm,
A lenge nyárfasor mint könnyű függöny
Selyemzajjal zizeg a kék ködön,
A kósza felleg vándor hírnökül jön.
Én fekszem a fűben hanyatt
És csillagot lesek a fák alatt.

Ottan pihegnek: sárgák és fehérek;
Szél jő, sietve-járó, kotnyeles . . .
S az ágak közt már egy csillag se les,
Az ég üres lesz — s mind-mind szerteszéled.

Ha jársz a pusztán s nézdeled
A csillagos eget,
Hogy ég a csillag reszketőn
A fák felett, a síkon, háztetőn,

Úgy tetszik, hogy mind oda van szegezve
A siket űrbe, egy felhő-ereszre
És a derűs azúron sorba ülnek,
Sok picike aranyos és ezüst szeg...

És most az ég örvénylő mélyiből —
Ó csoda-éj, arany ribillió! —
Esik a csillag, hull, hull millió,
Vakítva porzik, csillog és kihül:
Szikrázva röppen,
Nagy, lomha csöppben,
Káprázva rándul össze pillám.
Bukfencezik, csurog, mint az eső.
Süt, mint a villám.
S esik, esik a fényes tereken
És örökétig hull-hull csendesen.

KIS JAPÁN VERSEK

EGY TÖRPE JAPÁN FÁRA

Milyen nagy itt e vén márványcsöbörbe,
Hallgassatok e fára, bármi törpe.
Regés Japánba s itt egy a művészet:
Egy fában erdőt adjatok, művészek!

DÉLUTÁNI HOLD

A hold a kéklő égre feljő,
Sápadva néz a lombon át,
Aztán libeg-lebeg tovább,
Oly könnyen, mint egy könnyű felhő...

VÖRÖS LÁMPAERNYŐ

A vörös lámpaernyő árnya
A haldokló, bús parkba szállva
Úgy hull a gyöpre, mint egy nyárias,
Eltévedett, csodálatos pipacs.

TÖLGY

Ott áll ragyogva dús, nehéz aranyban,
Mezítlen fák közt dacosan időz
És míg a többi hervad, csendbe, halkan
Belémenekül a késői ősz.

KUTYÁK

Tél. Most a szél a záron agyarog,
Langyos szobában reszket a piros láng,
De jó kutyáink bejönnek mihozzánk
S bundájukon behozzák a fagyot.

S AZTÁN . . .

S aztán, hogy a gond elnyüvi az arcunk
És elröpül így negyven-ötven év,
Mindenki eldalolja életét,
A föld alá bújunk és bölcsen alszunk . . .

HENRI BARBUSSE

Henri Barbusse 1874 május 17-én született. Egy regényt s egy verseskönyvet adott ki. Sokáig színi bírálatokat írt több lapba és folyóiratba. Nevét azonban egyszerre népszerűvé tette a Tűz című regénye (Lendvai István fordította magyarra), melyben a világháborúról, a lövészárok páriáiról tett megindító vallomást, egy emberbarát hitével. Ez a könyv szédületes pályafutást futott meg, a Goncourt-díjjal is megkoszorúzták.

MUNKÁI. A „Pleureuses" című verseskönyve 1895-ben jelent meg Fasquellenél, Párisban.

IRODALOM. Barbusse-ről, regényeiről igen sokat írtak: Wlassics Tibor: Francia könyv a háború ellen (Budapesti Szemle 1918 január), Földi Mihály (Esztendő 1918), Kosztolányi Dezső (Esztendő 1918), Havas Gyula (Nyugat 1918), Borosss László (Ma III.), Barbusse, a próféta (Vörös Lobogó 1919 január).

A háború óta Svájcban él, ahol egyik megalapítója a Clarté című csoportnak, melynek tagjai többek közt Anatole France, a magyar származású Laczkó Andor, s célja a világbéke szolgálása, az írók és művészek, a szellemi vezetők közössége által.

A LEVÉL

Írok neked s lámpám figyelve hallgat.
Az óra ver és perceg olykoron;
Tudom, hogy éjjel sem lelek nyugalmat,
Mert akkor is csak rólad álmodom...

Láz borzongat, a lámpa lángja lobban;
Lágy hangod, édes hangod hivogat...
Az ajkamon neved leng egy mosolyban
S az ujjaimra hinted csókodat.

A régi édesség, a régi csók vár;
Bús szíved a keblemben érezem;
Elálmodozva írok s nem tudom már,
Én írok néked, vagy te énnekem...

LOUIS LE CARDONNEL

Louis Le Cardonnel a francia jelképes költészet egyik finom és érdekes költője. Regényes, titokzatos, ideges, emellett eszközeiben egyszerű. Versei a modern francia irodalom előkelő folyóiratának, a Mercure de France-nak ékességei.

MUNKÁI. Carmina Sacra, Poèmes (Mercure de France). Magyarul még nem akadt tolmácsolója.

SZENT LIGET

Ó húgom, várjunk, míg a ligeten
Föltűn az őszi holdgömb hidegen:
És a tündöklő, remegő, ködös fény
Alatt fehérre sápad minden ösvény,
S a kőrisfákon lágyan leng tova
Az édes óra szellemfátyola...
Ó! csend, melyet mély döbbenet kisér,
Csak, mit nem látunk, távol a kis ér
Zokog szelíden...

Szűzi szellemek
Időközökként halkan lengenek,
Hosszú redőkkel lépnek el a Múzsák,
Oly dallamosan, mint a szomorúság.
Szürkés-fehéren álmodik az erdő,
Mint önmagának árnya oly merengő,
Alélva szólunk a halálos éjnek
És úgy megyünk, mint két bús, kék kisértet.

A ZONGORA

Egy elhagyott bús házba, lenn a parton
Panaszkodó dal sír a zongorán,
Künn szürke víz, felhős ég, tompa alkony.

Hosszú nyomor eseng föl tétován:
Egy De profundis, mely nem hiszi Istent,
Csak a vágy poklát és már tova is leng.

S úgy rémlik, itt az egyhangú borúban
A végtelen ür jajgat szomorúan.
Egyhangú napja annak, aki játssza
S nem koszorúzta meg a Vágy kalásza,
Vagy tán csak arra gondol, aki messze
Egyhangú tengeren jár epedezve,
Vagy érte halt meg, a porig alázva.

Jaj! mily sötét dal sír a zongorán,
A Miserere zúg ily mostohán,
Egy sivatagban, örökös borúban,
Hol manna sincs, dalok visszhangja, Schumann,
Csak ez zokog itt lenn a puszta parton,
Olyan komoran, mint az ég s az alkony!

I. KÖTET TARTALMA.

FRANCIÁK

Előszó az első kiadáshoz 5
Előszó a második kiadáshoz 9

LA FONTAINE
(arcképpel)

Bevezető ... 17
A tücsök meg a hangya 18
A beteg oroszlán meg a róka ... 19
A holló meg a róka ... 20
A farkas meg a gólya ... 21
A földműves és gyermekei 21
A leterített oroszlán ... 22
A kocsi és a légy ... 23

VICTOR HUGO
(arcképpel)

Bevezető ... 25
Az éj, az éj, az éj ... 27
Levél egy hölgyhöz ... 29

AUGUSTIN SAINTE-BEUVE

Bevezető ... 31
Óda a rímhez ... 32

ALFRED DE MUSSET
(arcképpel)

Bevezető ... 36
Stanzák ... 37

THEOPHILE GAUTIER

Bevezető ... 39
Kínai szerelem ... 40

LECONTE DE LISLE
(arcképpel)

Bevezető ... 41
Homéri harc ... 44
Sarkvidék ... 45
Az ég lámpája ... 45
Hjalmar szíve ... 47
Anakreon-utánzatok
A kanca ... 48
A kupa ... 49
A méh ... 49
Bozót ... 50
Az oroszlán halála ... 51
A jaguár ... 52
A jaguár álma ... 54
A nap halála ... 55
Csillaghullás ... 56
Solvet seclum ... 57
Requies ... 59
Az utolsó emlék ... 60

CHARLES BAUDELAIRE
(arcképpel)

Bevezető ... 61

Az átok ... 64
Az ember és a tenger ... 64
Vers Theodore de Banville-hez ... 65
A szépség ... 66
Az eszmény ... 67
Meddő nő ... 67
A dög ... 68
Ócska ágyon ... 70
A macska I—II. ... 71
Maesta et errabunda ... 72
A kisértet ... 74
A zene ... 74
Rokon borzalom ... 75
A figyelmeztető ... 76
A lázadó ... 76
A vakok ... 77
Párizsi virradat ... 78
A nap vége ... 79
A két jó nővér ... 80
A rokonlelkek ... 80
A belgák és a hold ... 81
Epitáfium ... 81
A belga civilizáció ... 82
Halál, vén kapitány . . . 83

GUY DE MAUPASSANT
(arcképpel)

Bevezető ... 84
Nagyapó ... 85
A vadludak ... 86
A holdsugár dala ... 88
Lángoló nap alatt ... 90
Szerelmi posta ... 91
Vágyak ... 92
A madarász ... 93
Séta ... 95
Havas éj ... 96
Fölfedezés ... 97
Rettegés ... 98

SULLY PRUDHOMME

Bevezető ... 100
Az üres szék ... 101

HENRY CAZALIS

Bevezető ... 103
Cigány a holdban ... 103

FRANCOIS COPPÉ

Bevezető ... 105
A magyar ... 106

JOSÉ MARIA DE HEREDIA

Bevezető ... 108
A centaurok futása ... 109
A némeai szörny ... 110
A stymphalidák ... 110
Adonis ébredése ... 111
Plus ultra ... 112
Rossihoz ... 112

PAUL VERLAINE
(arcképpel)

Bevezető ... 114
Költészettan ... 116
Együgyű dal ... 118
Fehér hold ... 118
Három év mulva ... 119
Pierrot ... 120
A porban heverő ámor ... 121
Klasszikus Walpurgis-éj 121
Jóság I—IV. ... 123

JEAN RICHEPIN

Bevezető ... 126

A ravatal ... 128
Köd a tengeren ... 128
A tűz ünnepe ... 129
Tengerészek a temetőben 130
Szilaj szerelmek ... 132
Előhang a „Keserű Szonettek"-hez ... 132
A könny vegyi-elemzése 133

LUCIEN PATÉ

Bevezető ... 134
A hold, a halott csatlós 134

TRISTAN CORBIÈRE

Bevezető ... 136
Sírfelirat ... 136

JEAN ARTHUR RIMBAUD
(arcképpel)

Bevezető ... 138
A völgyben egy katona alszik ... 139
A kenyér-lesők ... 140

JULES LEMAÎTRE

Bevezető ... 142
A sirályok ... 142

LAURENT TAILHADE

Bevezető ... 144
Holdas táj ... 144

JEAN MORÉAS

Bevezető ... 145
A kalandor ... 145
Az álomtündérek ... 147
Vessétek el a liliomot ... 147
Stanzák ... 148

ALBERT SAMAIN

Bevezető ... 149
Cleopatra I—II. ... 149
Nyári órák ... 151
Csöndes, őszi nap ... 151

JACQUES MADELEINE

Bevezető ... 153
Ott lenn ... 153

JULES LAFORGUE

Bevezető ... 155
Vidéki hold ... 156

STUART MERRILL

Bevezető ... 158
Husvéti dal ... 159
Magányosság ... 159

ERNEST RAYNAUD

Bevezető ... 161
Tanyai reggel ... 161

HENRI RÉGNIER

Bevezető ... 163
Noctune ... 164

EDMOND ROSTAND
(arcképpel)

Bevezető ... 165
Széllel-béleltek ... 166
Óda a naphoz ... 167

FRANCIS JAMMES

Bevezető ... 170
Ez a szegény paraszt . . . 171
Lourdes ... 172
A fiatal lány 174
Oly szörnyű volt 175

Az ebédlő ... 176
Havazni fog ... 177
Szeretem a jó ... 178
Az árva ördögöt ... 181
Van egy pipám ... 182
Ima az egyszerű asszonyért 183
Ima az egyszerűségért ... 184
Ima, hogy szeressem a bánatot ... 185
Ötödik elégia ... 185
Hetedik elégia ... 186
Kilencedik elégia ... 187

VICTOR MARGUERITE

Bevezető ... 189
Szieszta ... 189

LOUIS MERCIER

Bevezető ... 191
Szeptemberi csend ... 191

EMMANUEL SIGNORET

Bevezető ... 193
Menyegző ... 193

ANDRÉ RIVOIRE

Bevezető ... 195
Egy lány, aki halni indul ... 195

PAUL FORT

Bevezető ... 197
Meghalt a lány, meghalt szegény ... 198

CAMILLE MAUCLAIR

Bevezető ... 199
Rajz ... 199
Esik az eső ... 200

HENRY BATAILLE

Bevezető ... 202
Esték ... 203
Az irgalom forrása ... 203

FERNAND GREGH

Bevezető ... 205
Menüett ... 206
A víz csendje ... 207
Csillagzápor ... 207
Kis japán versek
Egy törpe japán fára ... 209
Délutáni hold ... 209
Vörös lámpaernyő ... 209
Tölgy ... 209
Kutyák ... 210
S aztán ... 210

HENRI BARBUSSE

Bevezető ... 211
A levél ... 212

LOUIS LE CARDONNEL

Bevezető ... 213
Szent liget ... 213
A zongora ... 214